

HVEM VIL VEL IKKE HA EN MUSLIM TIL NABO?

- HVOR VIKTIG ER HØYREPOPULISME FOR MOTSTAND MOT ISLAM

**Masteroppgave
Merethe Brattetaule**

Våren 2018

**Universitetet i Bergen
Institutt for sammenliknende politikk**

Forord

Det kan være mange grunner til at noen velger å skrive en masteroppgave i demokratibyggning, innenfor feltet sammenlignende politikk. For meg har det vært motiverende å få muligheten til å ta et dykk ned i mekanismer som rører ved nasjonalfølelse og kulturell identitet og hvilke spor det setter i samfunnet når mekanismene blir utfordret. Jeg har interesse for mekanismene kulturell trussel og frykt for å miste kontroll over egen skjebne gjennom usikkerhet rundt tap av nasjonal identitet. Gjennom å se på dagens høyreorienterte Vest-Europa i et begrenset utvalg, gjør jeg en tilnærming til forklaring av disse mekanismene. Dette har vært en prosess som har bidratt til økt kunnskap for meg.

Takk til veileder Terje Knutsen for gode innspill og råd på veien. Takk til arbeidsgiver og Brita Øygaard, etatsdirektør i Etat for helsetjenester, som har oppmuntret og omsorgsfullt lagt godviljen til. Takk til kollega Anne-Lise Hornæs som leste gjennom utkastet og kom med hjelpsomme kommentarer. Takk til Erik Søderstrøm i Norsk Senter for Dataforskning som hjalp til med å ordne datasettet.

Takk til familien min som har vært fantastisk støttende. Spesielt Peter som har vært diskusjonspartner, oversetter, klippe og genuint interessert temaet – og Hans Kristian, min yngste sønn, som har vist forståelse og tålmodighet. Mine barn Martin og Jenny med kjærester, for oppmuntring underveis. Min mor Astrid for omsorg. Uten dere – ingen oppgave.

Takk til Eldbjørg Gunnarson og Gunnar Brattetaule som leste gjennom med falkeblikk. Det var til god hjelp.

Takk til vinklubbvenninner. Jeg er snart tilbake.

Finally, I thank my friend in Corfu, Amilia Kardami, who gave me the inspiration to complete the master thesis.

31. mai 2018
Merethe Brattetaule

Abstract

The research question in this theses is to find out how important right-wing populism is for resistance to Islam. This is interesting because right-wing populist parties have had increased support over the last 20 to 30 years. This increase occurred at the time of increasing immigration to Western European welfare states. Refugee flows from predominantly Muslim countries have generated a new political immigration critical agenda. Cultural threats and threats to national identity are challenged in the face of the nation's growing multiculturalism. Xenophobia and national identity are therefore indicators that can measure resistance to Islam. The theoretical foundation is based on the resurgence of nations and the development of national states, for the politicization of nationalist ideologies as a defense against multiculturalism. Quantitative method has been used to analyze the research question. The data are derived from a comprehensive European survey conducted in 2014. From there, data from some selected Western European countries have been extracted, which is characterized by a modern consolidated democracy.

Data analysis found that xenophobia has a strong connection with resistance to Islam.

National identity is also connected. Results show that the population in the countries outside of Scandinavia is most inclined to not want to have Muslims as neighbors.

Findings from the investigation showed that voting for the right-wing populist party in each country studied, did not have convincing association with being Muslim-critical. This was somewhat surprising in relation to the assumption in the question.

The conclusion of the research question is that right-wing populism is not very important for resistance to Islam. It is the feeling of xenophobia and fear of loss of national identity that best explains this resistance, regardless of political party affiliation.

1	INTRODUKSJON	1
1.1	Tema – nasjonal identitet og fremmedfrykt	1
1.2	Problemstillingen	2
1.2.1	Hvor viktig er høyrepopulisme for motstand mot islam?	2
1.2.2	Hvem vil ikke ha muslimer som nabo?	3
1.3	Begrunnelse for oppgaven	3
1.4	Begrepsavklaringer	4
1.5	Avveininger for å belyse problemstillingen	6
1.6	Betydningen av sekularisering	7
1.7	Begrunnelse for valg av teori	8
1.8	Oppgavens struktur	8
2	TEORETISK FUNDAMENT	10
2.1	Innledning	10
2.2	Nasjonalisme	10
2.2.1	Nasjonalisme i nasjonalstaten	13
2.2.2	Nasjonalstaten som et forestilt fellesskap	15
2.2.3	Politisering av nasjonalisme	16
2.3	Nativisme	16
2.3.1	Fremmedfrykt	17
2.3.2	Islamofobi.....	17
2.4	Populisme	17
2.5	Høyrepopulisme	18
2.5.1	Oversikt over høyrepopulistiske partier i landene i utvalget	19
2.5.2	Kategorisering av populistiske høyreorienterte partier	20
2.5.3	Kjennetegn for populistiske høyreorienterte partier i utvalget	23
2.6	Høyreekstremisme	24
2.6.1	Hva høyrepopulisme ikke er	24
2.7	Radikalisme	26

2.8	Autoritarianisme	26
2.9	Muslimer i Europa i dag	27
2.10	Demokratiets legitimitetskrise.....	28
2.11	Hypoteser	30
3	METODE OG DATA.....	32
3.1	Design	32
3.1.1	Årsakssammenhengen	32
3.2	Innhenting av data.....	33
3.2.1	Datagrunnlaget	34
3.2.2	Responsrate	34
3.3	Reliabilitet og validitet	35
3.4	Variablene	36
3.4.1	Vil ikke ha en navngitt gruppe til nabo: Muslimer	36
3.5	Operasjonaliseringer	39
3.5.1	Avhengig variabel: Muslimkritiske.....	39
3.5.2	Uavhengige variabler	40
3.5.3	Valg av analysemetode.....	50
4	BIVARIAT ANALYSE.....	52
4.1	Innledning	52
4.2	Tilskreven variabel.....	52
4.2.1	Kjønn.....	52
4.3	Sosialstrukturelle variabler	54
4.3.1	Bosted.....	54
4.3.2	Sosial klasse	55
4.4	Høyrepopulistisk stemmegivning.....	56
4.5	Fremmedfrykt.....	57
4.6	Nasjonal identitet.....	58
4.7	Sosial tillit.....	59

4.8	Religiøsitet	59
4.9	Oppsummering	61
5	MULTIVARIAT ANALYSE.....	62
5.1	Innledning	62
5.2	Trinnvis multivariat analyse	63
5.3	Multivariat analyse – nasjonal identitet og fremmedfrykt.....	70
5.4	Resultat av hypotesetesting.....	71
6	DISKUSJON	72
6.1	Høyrepopulistisk stemmegivning:.....	74
6.2	Hvem til ikke ha en muslim til nabo	76
6.3	Hva er motstand mot islam.....	78
6.4	Konklusjon	78
6.5	Avslutning	79
	APPENDIX	80
	A1: Daniel Oesch klasseskjema	80
	A2: Omkoding av variabler i SPSS	81
	REFERANSER.....	83

Tabelliste:

Tabell 2.1: Klassifisering av nasjonalisme utfra følelser for nasjonalstaten	15
Tabell 2.2a: Høyrepopulistiske partier i utvalgte vesteuropeiske land	19
Tabell 2.2b: Oppslutning om høyrepopulistiske partier i utvalgte vesteuropeiske land fra 2005-2017*	20
Tabell 2.3: Stigen av nativistiske ideologier	23
Tabell 2.4: Kjennetegn for høyrepopulistiske partier	24
Tabell 2.5: Fremskrivning av muslimsk befolkning. Prosentandel av muslimer i befolkningen	28
Tabell 3.1: Utvalgets størrelse, alfabetisk pr land	34
Tabell 3.2: Responstrate i prosent	34
Tabell 3.3: Kritisk/vennlig holdning til muslimsk innvandring	39
Tabell 3.4: Deskriptiv statistikk for fordelingen av kjønn. Prosent	41
Tabell 3.5: Deskriptiv statistikk over fordeling på bosted i prosent	41
Tabell 3.6: Prosentvis fordeling av inndeling i klasser	43
Tabell 3.7: Prosent som stemte på høyrepopulistisk parti ved forrige valg i prosent	44
Tabell 3.8: Deskriptiv statistikk over prosentvis fordeling på høyre- og venstresiden.	44
Tabell 3.9a: Deskriptiv statistikk for indikatorene som måler fremmedfrykt	46
Tabell 3.9b: Chronbach´s Alpha for indikatorer på fremmedfrykt.....	47
Tabell 3.9c: Gjennomsnittsverdi for indeksen fremmedfrykt. Skala 0 til 10.	47
Tabell 3.10: Deskriptiv statistikk over prosentfordeling av indikatorer knyttet til nasjonal identitet	48
Tabell 3.11a: Deskriptiv statistikk for gjennomsnittsverdien av indeksen Sosial tillit. Skala 0-10	49
Tabell 3.11b: Chronbach´s Alpha for indeksen Sosial tillit	49
Tabell 3.12: Deskriptiv statistikk over fordelingen i prosent på religiøsitet	50
Tabell 4.1a: Korrelasjonsanalyse av sammenhengen mellom muslimkritiske og menn	52
Tabell 4.1b : Statistikk for muslimkritiske pr land i prosent fordelt på menn og kvinner	53
Tabell 4.2: Korrelasjonsanalyse av sammenhengen mellom høyrepopulistisk stemmegivning og kjønn	53
Tabell 4.3: Krysstabell over sammenhengen mellom muslimkritiske og bosted pr land	55
Tabell 4.4: Krysstabell over sammenhengen mellom muslimkritiske og sosial klasse.....	56
Tabell 4.5: Krysstabell over sammenhengen mellom muslimkritiske og høyrepopulistisk stemmegivning	57
Tabell 4.6: Korrelasjonsanalyse over sammenhengen mellom muslimkritiske og fremmedfrykt	57
Tabell 4.7: Krysstabell over sammenhengen mellom muslimkritiske og nasjonal identitet	58
Tabell 4.8: Krysstabell over sammenhengen mellom muslimkritiske og sosial tillit	59
Tabell 4.9: Krysstabell over sammenhengen mellom religiøsitet og motstand mot islam. Oppgitt i prosent	60
Tabell 5.1: Østerrike	63
Tabell 5.2: Belgia	64
Tabell 5.3: Tyskland	65
Tabell 5.4: Danmark	66
Tabell 5.5: Frankrike	66
Tabell 5.6: Storbritannia	67
Tabell 5.7: Nederland	68
Tabell 5.8: Norge	69
Tabell 5.9: Sverige.....	69
Tabell 5.10: Multivariat analyse nasjonal identitet og fremmedfrykt	70

Figurliste:

Figur 1: Klassifisering i konsentriske sirkler	21
Figur 2: Årsaksmodell	33
Figur 3: Prosent som har nevnt at de ikke ønsker en navngitt gruppe som nabo: Muslimer	37
Figur 4: Prosent som tillater enkelte eller ingen muslimer å bosette seg (2014) sammenlignet med prosent som ikke vil ha muslimer som nabo (2008, 1999)	38
Figur 5: Prosent som ikke vil tillate muslimer inn i landet (2014) sammenlignet med prosent som ikke vil ha muslimer som nabo (2008, 1999)	38
Figur 6: Grafisk fremstilling av statistikk for muslimkritiske og muslimvennlige. Prosent	40
Figur 7: Prosent som stemmer høyrepopulistisk sammenlignet med prosent som føler høyretilhørighet	45
Figur 8: Krysstabulering over sammenhengen mellom muslimkritiske og bosted. Oppgitt i prosent	54
Figur 9: Krysstabulering over sammenhengen mellom muslimkritiske og sosial klasse for hele utvalget. Oppgitt i prosent	55
Figur 10: Krysstabulering av sammenhengen mellom muslimkritiske og nasjonal identitet.....	58
Figur 11: Grafisk fremstilling av sammenhengen mellom muslimkritiske og religiøse alle landene i utvalget sammenlagt. Prosent	60

1 Introduksjon

*This is my song, O God of all the nations
A song of peace for lands afar, and mine
This is my home, the country where my heart is,
This is my hope, my dream, my shrine.
But other hearts in other lands are beating
With hopes and dreams the same as mine.
My country's skies are bluer than the ocean,
And sunlight beams on clover-leaf and pine.
But other lands have sunlight too, and clover,
And skies are sometimes blue as mine.
O hear my song, thou God of all the nations,
A song of peace for their land and for mine.*

*A song of Peace; lyrikk av Lloyd Stone
fra: "Finlandia" av Jean Sibelius*

Kanskje Lloyd Stone ikke tenkte på nasjonalfølelsen da han skrev teksten som er sitert ovenfor, til Jean Sibelius melodiose hymne i "Finlandia" ¹. Mer sikkert er det at Jean Sibelius komponerte dette verket som et musikalsk uttrykk for det finske folks tradisjon og opphav der Finland har dannet sin egen kultur løsrevet fra både russisk og svensk kultur (Bondea, 2014). Slik sett passer både verket og lyrikken godt inn i introduksjonen til en masteroppgave i demokratibyggning. Lyrikken der den beskriver at alle verdens nasjoner deler samme himmel og hjertene banker for de samme håp og drømmer, i en bønn om fred. Fredsbevaring inngår i demokratibyggning og fredsbevaring angår sameksistens både innad i nasjonen og med land utenfor nasjonens grenser. Sameksistens kan slå brister innad i nasjonen når grunnlaget for sameksistensen blir utfordret, for eksempel kan innvandring av mennesker med annerledes kultur oppleves truende på sameksistensen. Innvandring kan medføre at fremmede holdninger og religioner får fotfeste i nasjonen og truer nasjonens egenart og dermed nasjonal identitet. Slik kan fremmedfrykt oppstå.

1.1 Tema – nasjonal identitet og fremmedfrykt

Denne oppgaven har nasjonal identitet og fremmedfrykt som overordnet tema. Dette henger tett sammen med nasjonalisme og nasjonalfølelse. Ved en gjennomgang av litteratur på dette feltet, viser jeg til sentrale teorier om oppstandelsen av nasjonalisme og skapelsen av nasjonalstater som et bakteppe for utviklingen frem mot det samfunnet vi har i dag. Jeg vil prøve å finne ut om følelsen av nasjonal identitet er blitt truet av det flerkulturelle samfunnet

---

¹ "A song of peace". Lloyd Stone skrev disse to versene i mellomkrigstiden. Georgia Harkness la senere til tre vers. Jean Sibelius skrev verket *Finlandia* i 1899 (Bondea, 2014).

vi finner i Vest-Europa i dag. Den politiske vinden har endret seg de to til tre siste tiårene og flere bevegelser er knyttet til populisme og høyreorientert ideologi. Endringene skyldes mange faktorer, og jeg vil spesielt trekke frem høyrepopulisme som har oppnådd stor innflytelse og politisk makt i Vest-Europa.

Høyrepopulisme har økt mest i Europa i forhold til resten av verden. Ifølge Elisabeth Ivarsflaten har høyrepopulistiske partier i Vest-Europa fått en markant økt innflytelse i politikken fra begynnelsen på 1980-tallet og til slutten av 1990-tallet (Ivarsflaten, 2005). Det kan være mange grunner til at oppslutning om høyrepopulisme har økt. Eksempelvis kan det skyldes økt arbeidsledighet, kutt i velferdsgoder og misnøye med styringen av landet. Videre kan det skyldes opplevelsen av at nasjonalt fellesskap blir utfordret på en slik måte at innbyggerne skifter partitilhørighet og gir sin stemme til innvandringskritiske partier. Det blir umulig å besvare alt dette i denne oppgaven. At en av faktorene er skepsis til innvandring i økende grad synes klart. Det synes også å være enighet om at det er skepsis til innvandrere med muslimsk bakgrunn som utgjør den største opplevde trusselen. Jeg skal derfor se på hva motstand mot islam har å si for oppslutningen om høyrepopulisme. Ved å kartlegge noen vesteuropeiske EU-land, i tillegg til Storbritannia, som er på vei ut av unionen, og Norge, der høyrepopulisme har fått økt oppslutning, kan det bidra til å gi en beskrivelse av høyrepopulismens status i denne delen av Europa.

1.2 Problemstillingen

1.2.1 Hvor viktig er høyrepopulisme for motstand mot islam?

Ved å stille spørsmålet *hvor viktig er høyrepopulisme for motstand mot islam?* kommer jeg frem til essensen i det jeg vil finne svar på. Det lar seg ikke gjøre å besvare spørsmålet uten å gå dypere inn i deler av det. Spørsmål som avklares nærmere er

Hva er motstand mot islam

Er motstanden det samme som fremmedfrykt

I denne oppgaven er motstand mot islam uttrykt ved innbyggere sin kritiske holdning til innvandring av mennesker med muslimsk bakgrunn. Det er innbyggeres opplevelse av innvandring som en trussel mot nasjonens egenart og innvandring fra fremmede som også oppfattes som potensielt farlige for samfunnet. Den kritiske holdningen kan ha mange fasetter, og jeg nevner opplevelsen av at samfunnet utsettes for økt kriminalitet, fremmede

gudshus blir bygget på staten sin regning, innvandrere som mottar velferdsgoder og lignende forhold. Opplevelsene øker stadig i omfang ettersom innvandring øker. Jeg vil prøve å vise at denne kritiske holdningen er fremmedfrykt.

1.2.2 Hvem vil ikke ha muslimer som nabo?

Et spørsmål som blir viktig å besvare i denne sammenheng er hvordan innfødte borgere ser på innvandrere med muslimsk bakgrunn som sin nabo. Det er gjort undersøkelser på lignende spørsmål tidligere. I en undersøkelse basert på European Value Survey, som er beskrevet i boken "Democratic Transformations in Europe", fant Terje Knutsen at så mange som 30,9 prosent østerrikere ikke ville ha muslimer til nabo. Denne målingen ble utført i 2008, mens det tilsvarende tallet i 1990 var 14,2 prosent, noe som er mer enn en dobling på 18 år (Knutsen, 2016). Det innvandringskritiske østerrikske protestpartiet FPÖ hadde en oppslutning på ca. 15 prosent i 2006. Partiet har fått den største oppslutningen av alle høyrepopulistiske partier i utvalget som er omtalt i denne oppgaven frem til 2017, og fikk et valgresultat på 25,9 prosent samme år (Snoen, 2017). Den muslimske befolkningen i Østerrike utgjorde ca. 6,9 prosent i 2016. Det vil derfor være viktig for besvarelsen av denne oppgaven og prøve å finne nye svar på tilsvarende spørsmål. I denne oppgaven har jeg sett på holdninger til det å tillate muslimer å komme og bosette seg i landet. Denne holdningen gir grunnlag for å dele inn populasjonen i *muslimkritiske* og *muslimvennlige*.

1.3 Begrunnelse for oppgaven

Jeg håper at denne oppgaven vil bidra til økt forståelse av hva høyrepopulisme egentlig er. Jeg mener det er viktig å belyse tematikken for å forstå fremveksten av høyrepopulisme i Vest-Europa. Samtidig ønsker jeg at denne studien, basert på mitt utvalg av teori, data og metode, vil bidra til et realistisk bilde av situasjonen i dag. Tall som fortjener oppmerksomhet i den sammenheng er at den muslimske befolkningen i Vest-Europa vil fortsette å øke fremover. Befolkningsfremskrivninger i Norge viser at økningen i innvandring fra landgruppe 3, vil bety flere innvandrere med muslimsk bakgrunn. Landgruppe 3 er i NOU 2017:2 Integrasjon og tillit, definert til å være en svært heterogen gruppe innvandrere fra Asia, Afrika m.fl. (Justis- og beredskapsdepartementet, 2017).²

---

² Landgruppe 1 omfatter vesteuropeiske land; "gamle" EU (før 2004) og/eller EØS og EFTA samt Canada, USA, Australia og New Zealand. Landgruppe 2 omfatter (nye) EU-land i Sentral- og Øst-Europa, mens landgruppe 3 omfatter resten av Øst-Europa, Afrika, Asia (inkludert Tyrkia), Latin-Amerika og Oseania (utenom Australia og New Zealand), skal vi følge NOU 2017:2 Integrasjon og tillit.

Predikert befolkningsfremskrivning i Vest-Europa er tatt med i avsnitt om muslimer i Vest-Europa i dag. I ABC-nyhetene 1. desember 2017 stod det at medlemstallet i muslimske menigheter i Norge har økt med 26,6 prosent de siste 5 årene, slik det fremgår av tall Statistisk sentralbyrå har lagt frem. Dette gjør islam til den nest største religionen i Norge, og muslimer utgjør 2,9 prosent av befolkningen, en økning på 0,1 prosent fra 2016 (abc nyheter, 2017b). Tallet på antall muslimer i Norge medregnet de som ikke er medlem av trossamfunn er imidlertid svært usikkert. SSB anslår i en artikkel fra 22. november 2017 at det kan være så mange som 200.000 eller ca. 4 prosent (Østby og Dalgard, 2017). Disse tallene er interessante og fortjener oppmerksomhet. I senere avsnitt viser jeg til at befolkningen i de landene innvandrere kommer til, har oppfatninger om at det er en større andel av muslimer i sin befolkning i dag enn hva som er tilfelle.

En annen begrunnelse er at utviklingen i Vest-Europa har satt demokratiet under press. Én av årsakene til dette er flyktningstrømmer gjennom Europa. Innvandrere som søker trygghet for seg og familien sin har som mål å komme til velferdsstater med demokratisk regime som gir muligheter for helse, utdanning og sosiale goder/tjenester. Innbyggerne i disse landene kan føle økt utrygghet som kan gjenspeiles i fremmedfrykt og trussel mot sosial kapital. Dette kan gi seg utslag i motstand mot innvandring. Velferdsgodene skal deles med nye landsmenn. Et eksempel er den ikke uvanlige oppfatningen om at innvandrere drar flere fordeler av velferdsgodene enn innbyggerne selv.

Begrunnelsen blir derfor å belyse utfordringene i forhold til innvandring av mennesker med muslimsk bakgrunn i vesteuropeisk sammenheng. Det er ingenting som tyder på at flyktningstrømmer til Vest-Europa vil avta. Velferdsstater kan svare med å stenge grenser eller etablere strenge kriterier for innvandring. Situasjonen som EU befinner seg i, er blitt usikker. Storbritannia melder seg ut av unionen og Europa følger med på prosessen. Det er nærliggende å tenke at dersom det blir en suksess (for Storbritannia), vil det skape lignende opposisjon i andre vesteuropeiske lan, slik vi har sett at populistiske partiet UKIP har skapt. Det kan bety enda større oppslutning om høyrepopulisme enn vi har sett til nå.

1.4 Begrepsavklaringer

Jeg har valgt å bruke begrepene *innvandrere* og *innvandring*. Disse overlapper begrepene immigrant og immigrering. Innvandring og immigrasjon er egentlig synonymer som betyr å

dra til et fremmed land for å bosette seg der. Det er likevel en liten forskjell i og med at en som immigrerer kan ha reist frivillig, mens en innvandrer blir sett på som flyktning, arbeidssøkende, eller lykkejeger. Motsatt av innvandring er **utvandring** som betyr å **forlate** et land for å bosette seg i et nytt land. Nordmenn utvandret på slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet for å skape seg bedre økonomiske kår i Amerika og mange vendte aldri tilbake. Var det datidens lykkejegere? Mange vil forsvare dette med den fattigdom som Norge befant seg i, familiene kunne ikke brødfø alle, men hva er forskjellen mellom den tids og dagens utvandring/innvandring? Dette ble retoriske spørsmål som ikke vil bli besvart i denne oppgaven, men er ment som en tankevekker.

Jeg bruker begrepet **innbygger(e)** om den etniske befolkningen i landet som innvandrere kommer til.

Det litt uvanlige norske ordet **xenofobia** betyr det samme som fremmedfrykt, og kan bli brukt om hverandre i denne oppgaven.

Høyrepopulisme er et av flere begrep innen politikk som er en betegnelse for verdier og syn som ligger til høyre for den konservative ideologien. Andre begrep som delvis sammenfaller ideologisk, men samtidig er forskjellig, er høyreekstremisme og populistiske høyreradikale. I mangel på klare og korrekte definisjoner, er det oppstått mange begrep som går over i hverandre (Mudde 2007). Veldig få forfattere gir en klar definisjon. Det er vanlig å se at forfattere bruker begrepene om hverandre for å beskrive samme parti eller gruppe i samme dokument. Eksempler er *extreme right*, *far right*, *(radical) right-wing populism*, *new populism*, *xenophobic populism*, *populist nationalism*, *ethno-nationalism*, *nativism*, *racism*, *racist extremism* (Mudde, 2007:11-12)³. Cas Mudde bruker betegnelsen *populist radical right* som i denne oppgaven oversettes med **populistiske høyreradikale** (Mudde, 2007). Begrepet betyr ikke det samme som **høyrepopulisme** og det vises til det teoretiske kapittelet for nærmere utdyping av betydningen.

En **muslim** er i denne oppgaven en person som tilhører **islam** som religion. Når jeg introduserer **muslimkritiske** er det en beregnet andel av populasjonen som er negativ til innvandring av muslimer. Begreper som **motstand mot islam** og **islamkritiske** er synonyme til muslimkritiske og er benyttet vekselvis av hensyn til språklig variasjon.

---

³ Listen er langt fra uttømmende, det vises til introduksjonskapittelet i boken det er sitert fra.

1.5 Avveininger for å belyse problemstillingen

Oppgaven dreier seg om spørsmålet hvor viktig høyrepopulisme er for motstand mot islam. Et avgjørende element er å finne ut hvilken oppslutning høyrepopulistiske partier i Europa har. Det blir for omfattende dersom jeg skal ta for meg alle land og jeg har derfor valgt å avgrense oppgaven til endel vestlige EU-land som er kjennetegnet med et moderne konsolidert demokrati. Begrunnelsen for det er at østlige EU-land har liten grad av innvandring. Videre begrunnelse er at noen østeuropeiske land er unge som demokratiske land, f.eks. de baltiske statene, mens andre land ikke har oppnådd demokrati som regime, men har hybridregime som Ukraina og Polen. De vil derfor falle utenfor når jeg ser på utfordringer i demokratienes legitimitet. Et viktig poeng er også at østeuropeiske land har stor motstand mot innvandring generelt, som igjen er en av grunnene til at innvandringen er så lav. Landene jeg har valgt ut er Belgia, Danmark, Frankrike, Italia, Nederland, Storbritannia, Sverige, Tyskland og Østerrike. Høyrepopulistiske partier har hatt liten oppslutning i Portugal, Spania, Storbritannia og Tyskland. Storbritannia og Tyskland har imidlertid hatt en sterk vekst de siste årene, Storbritannia som følge av prosessen med utmelding av EU. Portugal og Spania er derfor utelatt i denne oppgaven. Det kunne vært interessant å inkludere flere europeiske land i utvalget, blant annet har Sveits betydelig høyrepopulistisk oppslutning, men avgrensning er gjort av hensyn til omfanget av oppgaven, med en anelse om at flere land ikke ville bidratt til en annen konklusjon. Basert på ovenstående mener jeg utvalget vil være bredt nok til å ta med i videre analyse av problemstillingen.

Innvandringskritiske holdninger kan rette seg mot all form for innvandring, der arbeidsinnvandring fra østlige deler av Europa til vesteuropeiske land utgjør en stor gruppe. Jeg har valgt å avgrense oppgaven til skepsis til innvandrere med islamsk bakgrunn for å unngå å blande inn uklare forhold, spesielt i forhold til andre religioner. Holdninger til arbeidsinnvandring fra land med kristen religion ligger derfor utenfor denne oppgaven. Det begrunnes med at det synes som om islam som religion utgjør et større fiendebilde. Det er ikke uvanlig å ha en oppfatning om at islam har som mål å overvinne kristne religiøse, som av muslimer blir sett på som vantro. Religionen og religionens makt er derfor tatt opp i denne oppgaven.

Hvilke holdninger muslimer har til innvandring er ikke en del av denne oppgaven. Heller ikke om det er holdningsmønstre blant innbyggere eller innvandrere som virker hemmende eller

fremmede for integrering. Årsaken til det er at integrering i seg selv vil blitt for omfattende for denne oppgaven. Det er ikke sett på muslimeres tap av nasjonal identitet som følge av innvandring til vestlig kultur, da det ikke anses som nødvendig for å belyse problemstillingen.

1.6 Betydningen av sekularisering

Med religion og religionens makt kommer jeg inn på sekularisering. Sekularisering er prosessen som følger av at det religiøse fundamentet i nasjonalstaten får stadig mindre betydning og kontroll i samfunnet og det skjer en overgang til det verdslige, som er et annet ord for sekulære. I vestlig del av verden har denne prosessen fått økende omfang siden opplysningstiden. Et eksempel er at kristendom ikke lenger har stor betydning i utdanningssystemet. Som Lars Gule skriver i en artikkel fra Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter, har religionsinstitusjonen mistet oppgaver innenfor bl.a. sosiale tjenester og kirkebokføring, som er overtatt av det offentlige. Lignende endringsprosesser har økt avstanden mellom stat og kirke i Europa. Den sekulære stat er prinsipielt en stat uten statsreligion (Gule, 2012). Norge regnes for å være en sekularisert stat. Religiøs tro er blitt mer og mer et privat anliggende og gudshus er mindre besøkt enn før. Gudshus og kirker benyttes i stor grad til å forankre familiebegivenheter i tradisjonell bakgrunn. Som Gule skriver videre har kristendommen gjennom de siste 250 år mistet sin posisjon i Europa. De fleste stater opprettholder likevel kristendom som statsreligion (Gule, 2012).

På en måte kan det sies at kristendommen har modnet som religion. I islamsk kultur har denne prosessen langt fra hatt samme omfang. En av grunnene er at islam ikke kan regnes som statsreligion, men er relatert til geografiske områder som strekker seg over landegrenser. Islam har sterke religiøse symboler. Et menneske med hijab i Vest-Europa forteller om en annen trostilhørighet enn statsreligionen. Nyheter om at barn av innvandrere sendes til Koranskoler sjokkerer befolkningen i vesten. Dette gir utfordringer som følge av økningen av islam som religion i vestlige stater. Som et svar på utfordringen blir islam nærmest en egen sekt. Jocelyne Cesari har i en artikkel om europeiske muslimer i "An Integration under International Constraints", skrevet at separasjon av stat og kirke varierer mellom land i Europa, og at dette også gjenspeiles i europeisk islamisme (Cesari, 2007). Men det kan synes som om tendenser til liberalisering av Koranen har liten oppmerksomhet blant innbyggere i Vest-Europa.

1.7 Begrunnelse for valg av teori

Valget av teori er plukket fra et rikt utvalg på dette feltet. Jeg har gått tilbake i tid og trukket frem Anthony D. Smith sin teori om nasjoners oppstandelse. Smith regnes for å være en av de mest anerkjente teoretikerne på området. Smith bruker flere begreper på nasjonalisme, som xenofobia, fremmedfiendtlighet, etnosentrisk tankegang, til og med rasisme (Smith, 1995, 1999, 2002). En annen kjent teoretiker er Ernest Gellner, som Smith var elev av. Gellner og Smith er likevel uenig om hvordan nasjoner oppstod og representerer derfor hver sin teoretiske tilnærming (Gellner, 1983, Gellner, 1998, Hall, 1998). For å balansere ytterligere, har jeg trukket frem Benedict Andersons refleksjoner omkring nasjonalismens opprinnelse og spredning (Anderson, 1996). Nasjonalismen vokste frem som ideologi og det ble en oppblomstring av nasjonalisme på 1980-tallet. I kjølvannet ble høyreorienterte grupper og populistiske høyre-radikale dannet. Det var et opplagt valg å basere hovedvekten av forklaringen av denne fremveksten til Cas Mudde og Bart Bonikowski, som hver på sin måte har kategorisert sine syn på den høyreorienterte verdiskalaen (Bonikowski, 2011; Mudde, 2007). Sammen med noe flere forfattere kommer jeg frem til forklaringer på hva de forskjellige begrepene står for. Jeg bruker litteratur som forklarer høyrepopulisme, nasjonalisme, høyreekstremisme, radikalisme, fremmedfrykt, islamofobi og autoritarianisme. Dette vil bli forklart nærmere i teorikapittelet.

1.8 Oppgavens struktur

I kapittel 2 vil jeg ta for meg det teoretiske fundamentet for oppgavens tema. Litteraturen som blir omtalt, fra nasjoners oppstandelse og frem til dagens høyrepopulisme, er knyttet sammen med empiriske data ved hjelp av tabeller og figur. Dette kapitlet inneholder også et avsnitt om muslimer i Vest-Europa i dag og i fremtiden. Jeg knytter så til et avsnitt om demokratiets mulig krise. Til slutt formulerer jeg to hypoteser. Deretter følger kapittel 3 som beskriver hvilken metode jeg har valgt for å besvare problemstillingen og teste hypotesene. Ut fra en kvantitativ tilnærming er det hentet data fra store europeiske undersøkelser som inneholder indikatorer for måling av følelser for nasjonen og holdninger til innvandrere med muslimsk bakgrunn. Både kapittel 4 og 5 er analysekapitler hvorav kapittel 4 utgjør bivariat analyse som styrkes ytterligere med en multivariat analyse i neste kapittel. Hypotesene vil bli testet i kapittel 5. Funntilfelle som indikerer at høyrepopulisme har sammenheng med motstand mot islam og at motstand mot islam henger sammen med fremmedfrykt på grunn av frykt for tap av

nasjonal identitet diskuteres i kapittel 6. Kapitlet avsluttes med konkluderende bemerkninger. Deretter følger appendix som beskriver og dokumenterer tekniske fremgangsmåter, og som ville vært til hinder for oversikten hvis de skulle vært tatt med i analysekapitlene.

2 Teoretisk fundament

*Det er 7,5 milliarder mennesker på jorden
- de aller fleste av dem er utlendinger
- Ukjent påstand*

2.1 Innledning

Høyrepopulisme springer ut fra det nasjonalistiske fundamentet som gjør at teorier om nasjonalisme er sentralt. Jeg trekker tråden fra nasjoners oppstandelse, utvikling til nasjonalstater og videre til nasjonalisme. Jeg forklarer populisme før jeg ser spesielt på høyrepopulisme, som en form for nasjonalisme, og som er det viktigste teoretiske elementet i denne oppgaven. Jeg beskriver høyreekstremisme og radikalisme, for å definere tydelig hvilken enhet høyrepopulisme er og hva det er i forhold til andre begrep. I de teoretiske tilnærmingene jeg har valgt, blir begrepene brukt om hverandre som nevnt i avsnitt om begrepsavklaring. Begreper som islamofobi og fremmedfrykt vil bli beskrevet. Jeg har viet et avsnitt til muslimers innvandringshistorie til Europa, før jeg ser på mulige følger av innvandringen, som fremmedfrykt og frykt for tap av nasjonal identitet. Endelig prøver jeg å sammenfatte hvor utvalgte land i Vest-Europa står i dag. Jeg avslutter teorikapitlet med å definere hypoteser. Hypotesene vil bli analysert og besvart i logistisk regresjonsanalyse.

2.2 Nasjonalisme

Flere anerkjente forfattere har viet en stor del av sitt fagfelt til hvordan nasjoner oppstod, og fremvekst av nasjonalisme, deriblant Anthony D. Smith. Det har blitt skrevet om *nasjonalisme* av mange forskjellige forfattere over hele verden, både som en teori og som en ideologi. Felles er kanskje at det hersker liten tvil om at folk som deler felles land, kultur, historie, språk og kanskje også religion, har sterke bånd. Det er heller ikke vanskelig å tenke seg at dersom folket som deler dette opplever trusler mot båndene som holder dem sammen, kan det føre til at folk mobiliserer motstand for å beskytte fellesskapet. Tenk så over hva som kan oppstå når en person mange lytter til eller et parti med stor popularitet fremsetter påstander om trusler som nasjonen står overfor.

Det finnes ingen universell definisjon av nasjonalisme, men noen begreper som folkepatritisme, nasjonal identitet og etnisk tilhørighet kan hjelpe på forståelsen. Anthony D. Smith anses som en av grunnleggerne innenfor nasjonalistiske studier. Essensen i hans arbeid

med nasjonalisme er at fremveksten av nasjoner bygger på etniske grupper eller samfunn allerede før postmoderne tid ⁴. Han definerer disse etniske samfunn, *ethnies*, slik:

"an ethnie as a named community of shared origin myths, memories and one or more element(s) of common culture, including an association with a specific territory"

Videre definerer han en nasjon slik:

"a nation as a named community possessing an historic territory, shared myths and memories, a common public culture and common laws and customs"
(Smith, 2002:15).

Definisjonene er svært like. Jeg legger til grunn en tolkning om at han ser nasjoner som en videreføring av det fellesskapet som utgjorde et etnisk samfunn, til også å ha felles lover og regler. Begrepet nasjon kan derfor utfra denne definisjonen forstås som et folk med samme språk og kultur. Han er enig med sin lærer Ernest Gellner i at nasjonalisme former nasjoner og sier at "nationalism is the yearning for, and acceptance of, the norm of the nation" (Smith, 1999:28). Smith er imidlertid uenig med Gellner, som også er en av de grunnleggende teoretikerne om nasjonalisme, om hva som var opphavet til nasjoners oppstandelse. Gellner har en oppfatning om at nasjoner og nasjonalstater er produkter "– 'inventions', 'creations' and/or 'constructs' - of the ideology of nationalism" (Smith, 2002:6). Gellner mente at nasjonalismen startet på 1700-tallet, da vestlig kultur og tradisjon fikk nye betydninger både politisk og filosofisk og det oppstod ideer som bl.a. omfattet liberalisme, marxisme, individualisme og også kalt opplysningstiden. Flere teoretikere deler Gellners syn og en av dem Eric Hobsbawm. I sin bok *Nations and Nationalism since 1780*, hevder han i tillegg at Gellner er for mytisk. Det er slik at nasjonalisme noen ganger springer ut fra før-eksisterende kulturer og danner nasjoner og noen ganger oppstår nasjoner, og ofte utslettes før-eksisterende kulturer. Kortere sagt; nasjoner genererer ikke nasjonalstater og nasjonalisme, det er motsatt (Hobsbawm, 1992:10). Brendan O'Leary er enig med Gellner og skriver i en bok editert av John A Hall, at nasjoner springer ut fra nasjonalisme og ikke omvendt (O'Leary, 1998:54). I Ernest Gellners bok som er oversatt av Pål Eitrheim i 1998 sier han at nasjonalisme

"er den nødvendige konsekvens av eller korrelatert til bestemte sosiale forutsetninger, og disse forutsetningene – som også er utbredte, grunnleggende og gjennomtrengende – er tilfeldigvis våre forutsetninger" (Gellner, 1998:24-25).

---

⁴ Postmoderne tid er tiden før den modernistiske tiden og tiden før starten på den industrielle revolusjon, omtrent på midten av 1700-tallet. Må ikke forveksles med modernismen som er betegnelse på stilart innen kunst, arkitektur, litteratur og musikk i vestlig kultur som startet tidlig på 1900-tallet.

Her hevder han at nasjonalisme verken er tilfeldig eller universell, men at den var uunngåelig, og at det gjaldt for flertallet av menneskeheten mot slutten av det attende århundret (Gellner, 1998:25). Gellner refererer i sitatet ovenfor til den modernistiske tid og den industrielle revolusjonen. I kjølvannet av industrialiseringen får økonomi en ny dimensjon i utvikling og arbeidsplasser vokser frem og gjør klanen, slekten, det som til nå har vært det eneste sentrum for individet, mindre viktig. I denne nasjonalismens ideologi blir nasjonalstater skapt (Gellner, 1998). Flere teoretikere støtter den modernistiske tilnærmingen, John Breuilly er en av dem og hevder i sin bok "Nationalism and the State" at nasjonsbevissthet er tilstede lenge før, men at det ikke må forveksles med nasjonalisme som ideologi (Breuilly, 1993:5). Hobsbawm sier at "den nyvunne nasjonalbevisstheten" utvikler seg ulikt og kanskje senest hos de største sosiale grupperingene, som arbeiderne, tjenerne og bønder. (Hobsbawm, 1992:12).

Anthony Smith sier seg enig i at nasjonalismen utviklet seg i modernistisk tid, men holder fast ved at opphavet til nasjoner er etniske grupper. I sin etno-symboliske tilnærming til nasjoner, legger han vekt på viktigheten av overlevelsen av felles kulturell identitet, slik som delte historier fra fortiden, myter, minner fra gylne tider og heltesagn, som gikk inn i den modernistiske tiden. Videre at de forskjellige typer etniske samfunn dannet forskjellige typer nasjoner (Smith, 2002:14-15). Slik resonnerer han seg frem til definisjonen av *ethnie* og *nation* som er sitert ovenfor.

I kritikken mot Gellner trekker Smith frem at nasjonalisme da ikke kan oppstå i et ikke-industrielt samfunn (Smith, 1999:28). Det Gellner hevder om at nasjonen er en avgrenset, territorial enhet med tette bånd mellom folket og landet som også former folkets karakter, identitet og historie, blir utfordret av stater som består av mer enn én nasjon innenfor landets grenser. Et eksempel på det er samene i Norge. De inngår i felleskapet nasjonen Norge, men har samtidig sitt eget fellesskap i en etnisk gruppe med et territorium som strekker seg over flere land. Dette støttes av Hobsbawm som hevder at selv om man deler territorium kan folkegrupper ha forskjellig kulturell bakgrunn og han bruker tamiler og singalesere på Sri Lanka som eksempel (Hobsbawm, 1992:6). Lignende kritikk fremmer også O'Leary som er kritisk til at det ikke kunne eksistere nasjoner før nasjonalismen og nasjoner og nasjonalisme før den industrielle revolusjonen (O'Leary, 1998:54).

2.2.1 Nasjonalisme i nasjonalstaten

I dag er det så fundamentalt i våre sinn at vi har nasjoner og grenser, at vi ikke kan tenke oss en annen inndeling av verden. Det sier også Bart Bonikowski i sin avhandling *Toward a Theory of popular Nationalism*, at siden verden er naturlig anlagt for nasjonale territorier, har det blitt så gjennom-institusjonalisert over de siste 200 år at det er vanskelig å tenke seg annen organisering av menneskelige samfunn (Bonikowski, 2011:1). Han forklarer videre hvordan denne innebygde forståelsen er bakteppe for daglig sosial adferd. Vi tar inn over oss saker i innenriksnyheter med forståelsen av vår egen nasjon. Hvordan statlige myndigheter håndterer sakene, får en avgjørende rolle for hvilken side vi står på både når det gjelder regjeringens reaksjoner på innenlandske saker, og i internasjonale saker. Likeledes tar vi inn over oss utenriksnyheter med vår egen forståelse av kultur og den politiske karakteren i den enkelte nasjon utenfor vår egen. Våre reaksjoner spiller inn når vi velger parti i spørsmål om skatter, avgifter, offentlig kommunikasjon, innvandringssyn etc. (Bonikowski, 2011:1).

Bonikowski mener at tidligere teorier har hatt liten interesse for hvordan eksisterende nasjonalstater vedlikeholdes og gjenoppstår. Han mener at det vanlige individet ikke har fått den plassen det fortjener av tidligere teoretikere slik at

"routine, ordinary, taken-for-granted nationalism that is the 'common idiom of contemporary political feeling', the natural political sentiment for modern states",

er forsømt (Bonikowski, 2011:2). Derfor er det ikke uventet at analyser av undersøkelser som måler nasjonalistiske holdninger finner store variasjoner innenfor nasjonale populasjoner (Bonikowski, 2011:4). Bonikowski bygger på Gellner sin teori om nasjonen og sier at *"the nation becomes a social system characterized by shared and commonly recognized culture and mutual rights and obligations"*. Måten det nasjonale samfunnet er bygget opp kan variere og er ikke så avhengig av felles fortid og etnisk tilhørighet. Dette avslører han i sin avhandling om hvordan variasjonen er i landene (Bonikowski, 2011:5-6). Bonikowski avslutter sin begrepsforklaring med at fordelene med å bruke begrepet nasjonalstat istedenfor land er at begrepet favner både politiske institusjoner (stat) og et samlet folk som deler eiendom i et enhetlig samfunn (nasjon) (Bonikowski, 2011:7). Dette er bygget på Gellners ideologi (Bonikowski, 2011:5) (Gellner, 1983:7).

Bonikowski er langt på vei enig i Smiths definisjoner, men savner flere kriterier for nasjonal tilhørighet, som religion. For Bonikowski er det viktig å skille mellom grupper som kun har felles fortid som tellende for nasjonalt fellesskap og de gruppene der nasjonal identitet er en

kombinasjon av fortid knyttet til majoritetens religion (Bonikowski, 2011:21). Han mener videre at dette bare er ett element blant mange i individets forståelse av sin nasjonalstat. Andre elementer er like viktige og nevner oppfattelsen av statens legitimitet, nasjonalfølelsen, stolthet over nasjonens bragder og individets oppfatning av landets posisjon i et globalt perspektiv. Hans avhandling utvikler derfor et sett av kategorier for en økt forståelse av kryss-nasjonale variasjoner innenfor holdninger knyttet til nasjonalisme, det han kaller for "*popular nationalism*" (Bonikowski, 2011:22). I sin forskning undersøker han hvilke trekk innenfor nasjonalstaten som varierer på tvers av land og kommer frem til fire forskjellige forståelser av nasjonalstaten – den liberale, den kritiske, den populistiske og den ultranasjonalistiske og klassifiserer dem som kulturelle mønstre med betydelig forklarende kraft. Analysene avslører at tilhørigheten til disse trekkene er en god prediktor for individets syn på innvandring, flerkulturalisme, proteksjonisme og partitilhørighet (Bonikowski, 2011:24).⁵

Dette er teoretisk videreutvikling av betydning for denne oppgaven fordi jeg skal se på hvordan individer har respondert på holdninger til muslimer i europeiske undersøkelser, om enn i betydelig mindre skala enn Bonikowski, hvis forskning omfattet 30 land på flere kontinent og utvikling av ny anerkjent teori til fagfeltet. Det som er interessant i denne sammenheng er om de individuelle holdningene kan klassifiseres innenfor Bonikowskis rammeverk. Ved å inndele i fire overordnede kategorier fant han en forståelse for rekkevidden av individets oppfattelse og forståelse av sitt land. Disse fire kategoriene er "*national attachment, national identity, national pride and national self-regard*" (Bonikowski, 2011:37). *Attachment* refererer til variabler som måler i hvilken grad det som individet oppfatter som seg selv, avhenger av nasjonsmedlemskap. *Identity* er en sammensetning av variabler som omfatter bl.a. rase, religion, født i landet. *Pride* fanger opp mening om hvilke av nasjonens saker som er viktigst. *Self-regard* har *pride* i seg, men fanger opp saker som impliserer en sammenligning med andre land eller folk. Tilsammen favner disse et stort spekter av følelser for nasjonalstaten (Bonikowski, 2011:36-39)⁶. I tabell 2.1 har jeg flettet sammen resultatene av Bonikowskis forskning og summert opp hovedtendensene. Det vises til Bonikowskis opprinnelige materiale for detaljert presentasjon av resultatet for hver kategori.

---

⁵ Opplistingen er ikke uttømmende, men jeg har tatt med det som jeg anser er relevant for denne oppgaven.

⁶ Gjengivelsen er en god del forkortet i forhold til Bonikowskis omfattende utledninger om hva som ligger i kategoriene.

Tabell 2.1: Klassifisering av nasjonalisme utfra følelser for nasjonalstaten

	Nasjonalisme	Attachment	Identity	Pride	Self-regard
1	Liberal	Moderat	Moderat	Sterk	Moderat
2	Kritisk	Moderat	Svak	Svak	Svak
3	Populistisk	Sterk	Sterk	Meget svak	Moderat
4	Ultranasjonalistisk	Intens	Sterk	Meget sterk	Sterk

Kilde: (Bonikowski, 2011:119-126).

Bonikowski fant flere likhetstrekk mellom populistisk nasjonalisme og ultranasjonalisme, for eksempel at begge har sterk predikator for motstand mot innvandring (Bonikowski, 2011:24). Inndelingen har betydning for oppgavens tema i forhold til om fremmedfrykt kan knyttes til frykt for tap av nasjonal identitet. Ut fra Bonikowskis teori vil det være grunn til å tro at velgere som stemmer på populistiske høyreorienterte partier vil ha en sterk følelse av nasjonal identitet.

2.2.2 Nasjonalstaten som et forestilt fellesskap

Slik som Bonikowski, Smith og Gellner ser nasjonalitet som utspring fra kultur, kaller også Benedict Anderson nasjonal tilhørighet og nasjonalisme for *kulturelle artefakter*. Han argumenter for at opprinnelsen til disse artefaktene skjedde mot slutten av 1700-tallet (Anderson, 1996:18). Anderson har en annerledes tilnærming enn de ovenfor nevnte og mener at nasjonen "er et forestilt, politisk fellesskap – og det blir oppfattet som både begrenset og suverent" (Anderson, 1996:19). I sin bok *Forestilte Fellesskap* fra 1983 som er oversatt av Espen Andersen i 1996 skriver han at grunnlaget som banet veien for den moderne nasjonen er at

"samspillet mellom kapitalismen og trykkeskripten hadde en slik virkning på menneskenes skjebnesvangre språkmangfold, at det ble mulig å forestille seg en ny type fellesskap"
(Anderson, 1996:55)

Da trykkeskripten fikk fart på seg, ble aviser og bøker trykket opp i flere eksemplarer og folk ble i stand til å lese mer og lærte at det fantes en verden utenfor deres egen verden. Folk fikk etterhvert forståelsen av *oss* og *de andre*, og heri ligger kimen til et forestilt fellesskap; forestilt fordi *oss* er alle som hører til *mitt* fellesskap. Selv om jeg ikke kjenner alle i mitt fellesskap, har vi noe sammen. Nasjonalsangen og flagget er eksempler. Kringkasting i fjernsyn og radio forsterker fellesskapsfølelsen. *De andre* er de som deler et annet forestilt fellesskap. Dermed kunne nasjonalstatene vokse frem. Anderson ga inspirasjon til videre arbeid innenfor nasjonsbegrepet. Gellner utga sin bok *Nations and Nationalism* omtrent

samtidig på 1980-tallet, men mener at det er den industrielle revolusjonen som er starten på dannelsen av nasjoner (Gellner, 1983). Tidsmessig ligger både Anderson og Gellner innenfor samme periode for starten på nasjonsdannelsene; slutten av 1700-tallet. Skriftspråket ble utviklet. Trykkingen ble en økonomisk forretning og kapitalismen økte. Med utviklingen i industriell produksjon øker kapitalflyten og kanskje aner vi en fellesnevner i begge teorier her.

2.2.3 Politisering av nasjonalisme

Cas Mudde er en annen forfatter som ser på nasjonalisme som en ideologi og som jeg vil trekke frem på grunn av hans arbeide med å lage et rammeverk over populistiske høyrradikale partier og som jeg beskriver nærmere i avsnittet om populisme. Muddes definisjon av nasjonalisme er en holistisk tilnærming som inneholder både politiske/samfunnsmessige og kulturelle/etniske aspekter. Han ser på nasjonalisme som en kombinasjon av elementer av etnisk nasjonalisme og statsnasjonalisme. I dette aspektet beskrives nasjonalisme som kombinert med intern homogenisering og ekstern ekskludering som han legger i begrepet *nativisme* (Mudde, 2007:16-17). Denne definisjonen skiller ikke helt mellom moderate nasjonalister og radikale nasjonalister, derfor må *nativisme*-begrepet forklares (Mudde, 2007:17).

2.3 Nativisme

Ifølge Muddes beskrivelse av begrepet *nativisme* summerer han det opp som noe som ligner en kombinasjon av fremmedfrykt og nasjonalisme (Mudde, 2007:19). Han definerer *nativisme* som

... "an ideology, which holds that states should be inhabited exclusively by members of the native group ("the nation") and that nonnative elements (persons and ideas) are fundamentally threatening to the homogenous nation-state"

(Mudde, 2007:19)

Nativisme er uttrykk for etnisk, rase eller religion, og har en kulturell komponent.

Native "ness" er subjektivt oppfattet, som Andersons – et forestilt felleskap (Anderson, 1996).

Nativisme er et av kjerneelementene i Muddes rammeverk om populistiske høyrradikale. I *nativisme* ligger også fremmedfrykt uttrykt ved at alle "ikke-nasjonale" elementer utgjør en trussel mot homogeniteten. Eksempel på det er muslimer som representerer det fremmede, og det farlige – "de andre" (Mudde, 2007:84-86).

2.3.1 Fremmedfrykt

Cas Mudde knytter fremmedfrykt til nativisme (Mudde, 2007:19). Populistiske høyre-radikale partier i Europa ser ut til å fremme fremmedfryktkampanjer, der det hovedsakelig er muslimer, samt deres islamske bakgrunn som utgjør "det fremmede og det farlige – "de andre" (Mudde, 2007:70). Fremmedfrykt retter seg ikke bare mot muslimer, men kan også være rettet mot nasjonens øvrige minoriteter. Noen høyrepopulistiske partiene kommuniserer dette i varierende grad. Dansk Folkeparti formulerer det enkelt og sier at "Danmark er ikke et indvanderland og har aldri vært det". Danskene skal leve trygt i eget land (Dansk Folkeparti, udatert). Selv her anes et kampanje mot "de andre".

2.3.2 Islamofobi

Ifølge Cas Mudde har islamofobi tatt over arenaen i den vestlige verden siden Berlinmurens fall og spesielt etter 11. september-angrepene. For de populistiske høyre-radikale partiene handler diskursen om islamofobi både om fiender utenfor såvel som innenfor nasjonens grenser. Populistisk tankegang er at fienden må fryktes på grunn av antallet fiender, ikke hva de står for. Muslimer blir omtalt negativt; de er late, fanatiske osv (Mudde, 2007:84). Populistiske partier i Vest-Europa bruker stadig sterkere retorikk i betegnelsen av muslimer og islam. Den nederlandske islamkritikeren Geert Wilders i frihetspartiet PVV har kommet med direkte hatytringer, f.eks. at islam er en fascistisk religion, og at Koranen kan sammenlignes med Hitlers "Mein Kampf" (VG, udatert).

2.4 Populisme

At det latinske ordet *populus* stammer fra verbet *populor* som betyr å plyndre eller ødelegge, henger nok mer sammen med at fortidens krigersamfunn var preget av vold, råskap og den sterkeste rett, enn at det betegner dagens oppfatning av populisme (Iberg, udatert). Et annet opphav til ordet kan også være det at *folket* som kom i kjølvannet av seierherrene, plyndret slagmarkens tapere.

I dag forstår vi populisme ved at det legges mer vekt på den vanlige manns oppfatninger og mindre på makteliten. Det er mannen i gata som eier sunn fornuft. Populisme defineres i Store norske leksikon til å være betegnelsen både på en ideologi, strategi eller kommunikasjonsform. Det er folkets stemme, i opposisjon til eliten. Populisme som ideologi bygger på tanken om en grunnleggende konflikt mellom folket og eliten, og appellerer til

folkevett og at det er det vanlige mennesket som har sunne, fornuftige tanker, i motsetning til eliten, som har avstand til den virkeligheten folket lever i, med sin elitistiske grunnholdning. Ideologien blir beskrevet som tynn fordi den ikke står seg alene, men må ha hjelp av etablerte ideologier som sosialisme, liberalisme, jordbruks- og miljøtenkning. (Jupskås 2017). Cas Mudde beskriver også populisme som en "thin-centered" ideologi som deler folket i to grupper; det rene folket og den korruperte eliten, på en slik måte at politikk bør bli uttrykt gjennom folkets vilje (Mudde, 2007:23). Når den vanlige mann har rett, vil det naturlig føre til skepsis til styremakten og dette kan vises i spekteret fra motstand mot minoriteter, f.eks. muslimer, til skepsis til overordnede institusjoner, som f.eks. Den europeiske union. Populisme er et av kjernetrekkene i rammeverket for populistiske høyre-radikale (Mudde, 2007:23).

Kommunikasjon er et viktig element i populistisk politikk. Når politikere argumenter på en måte som folket kjenner seg igjen i, er det lett å forstå og dermed lett å være enig i. Slik blir det bygget opp kritikk rettet mot eliten i samfunnet. Eksempler på samfunnseliten er akademikere, dommere, mediene, finanseliten, etablerte partier. Likeledes blir samme type argumentasjon brukt i forhold til å ekskludere minoriteter, som f.eks. muslimer, men det kan også være andre; homofile, kriminelle, lykkejegere, innvandrere generelt (Jupskås, 2017). Populistiske partier er ofte kjennetegnet ved enkle forståelige slagord, som det belgiske Vlaams Belang har "Vlaanderen igjen for oss" (Vlaams Belang, udatert) som signaliserer andre grupper som uønskede.

2.5 Høyrepopulisme

Selv om populisme kan være både venstreorientert og høyreorientert, såvel som sentrums- og bondepartier, er det den høyreorienterte populismen denne oppgaven tar for seg. Elisabeth Ivarsflaten har skrevet en doktoravhandling om høyrepopulismens utspring fra tidlig på 1980-tallet, der hun stiller det betimelige spørsmålet: Hvorfor oppstod det en økning i populistiske høyrepartier i så mange land, samtidig? (Ivarsflaten, 2005:12-13). Videre sier hun at for å komme frem til en generell forklaring må vi kanskje innse både mangler og utvikle bedre teorier for forståelsen av hvordan etablerte demokratier virker. I 1990-årene kom innvandrings- og integreringspolitikk på toppen av agendaen i Vest-Europa samtidig (Ivarsflaten, 2005:15). Ivarsflatens studie øker vår forståelse av disse politiske konsekvensene ved å forklare hvordan økning i oppslutning om høyrepopulistiske partier og konflikter i

forhold til innvandring henger sammen. Hennes studie konkluderer med at forsøk på å fremme restriktiv innvandringspolitikk er hovedforklaringen på hvorfor politisk opposisjon til innvandring artet seg forskjellig i vesteuropeiske land. Faktorer som innvandringsmønster, folkeopinion, samfunnskultur, økonomisk vekst, arbeidsløshet, politisk korrupsjon, elitisme og hovedpartiers innvandringspolitikk spilte en mindre alvorlig rolle enn trodd tidligere (Ivarsflaten, 2005:16).

2.5.1 Oversikt over høyrepopulistiske partier i landene i utvalget

Ivarsflaten viser i sin forskning til en økning i høyrepopulistiske partier fra 1984-2004. De åtte partiene som hadde økt var Nasjonal Front (Frankrike), Frihetspartiet (Østerrike), Vlaams Belang (Belgia), Dansk Folkeparti, Sveits Folkeparti, Fremskrittspartiet (Norge), Liga Nord (Italia) og Lijst Pim Fortuyn (Nederland). De partiene som ikke hadde økt var partier i Storbritannia, Finland, Tyskland, Hellas, Irland, Portugal, Spania og Sverige (Ivarsflaten, 2005:18). Når jeg nå skal vise utviklingen videre frem til 2016 følger jeg de partiene som hadde økning 1984-2004, unntatt Sveits Folkeparti. List Pim Fortuyn i Nederland er erstattet med Frihetspartiet PVV. Som jeg begrunnet innledningsvis har jeg utvidet dette utvalget og inkluderer høyrepopulistiske partier i Storbritannia, Sverige og Tyskland. Tabell 2.2a viser en oppstilling av utvalget.

Tabell 2.2a: Høyrepopulistiske partier i utvalgte vesteuropeiske land

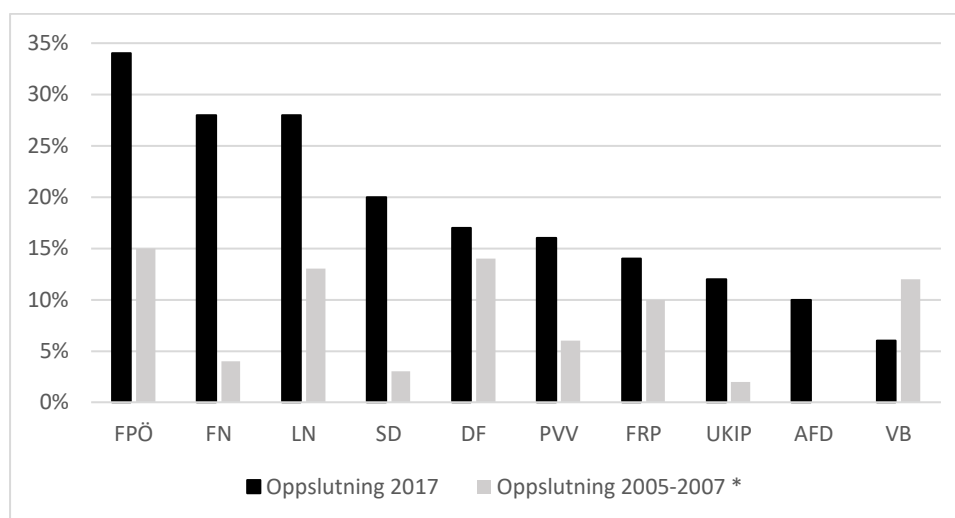
Land	Fork.	Høyreorientert parti
Belgia	VB	Vlaams Belang stiftet 2004, omdannet fra Vlaams Blok stiftet 1978
Danmark	DF	Dansk Folkeparti, stiftet 1995 utskilt fra Fremskridtspartiet stiftet 1972
Frankrike	FN	Nasjonal Front - stiftet 1972
Italia	LN	Liga Nord – stiftet 1991
Nederland	PVV	Frihetspartiet - stiftet 2006
Norge	FrP	Fremskrittspartiet - stiftet i 1973
Storbritannia	UKIP	United Kingdom Independence Party, stiftet 1993,
Sverige	SD	Sverigedemokratene - Stiftet 1988
Tyskland	AfD	Alternativ for Tyskland, stiftet 2013
Østerrike	FPÖ	Frihetspartiet - stiftet 1955

Kilde: egen tabell

I tabell 2.2b er det tatt med en grafisk fremstilling av utviklingen de siste 10-12 årene, basert på meningsmålinger og valgresultat sortert fra størst til minst oppslutning. Siden meningsmålinger og valg foregår ulikt i de forskjellige landene er sammenligningstallet fra 10-12 år tilbake er hentet fra målinger og valg i perioden 2005-2007. Alternativ for Tyskland ble ikke stiftet før 2013 og har derfor ingen sammenligningstall. Det er Nasjonal Front

(Frankrike), Liga Nord (Italia) og FPÖ i Østerrike som har den største oppslutningen i dette utvalget. De har også hatt den kraftigste økningen sammen med Sverigedemokratene (fra 3 prosent i 2006 til ca. 20 prosent i 2017), UKIP i Storbritannia (fra vel 2 prosent i 2005 til ca. 12 prosent i 2017) og PVV (fra ca. 6 prosent i 2006 til ca. 16 prosent i 2017). Belgiske Vlaams Belang er det eneste partiet som har hatt en reduksjon på 50 prosent oppslutning (fra ca. 12 prosent i 2007, til ca. 5-6 prosent i 2017).

Tabell 2.2b: Oppslutning om høyrepopulistiske partier i utvalgte vesteuropeiske land fra 2005-2017*

*) Kilde: Tallene er hentet fra artikkel i Minerva som omhandler de ferskeste meningsmålinger og valgresultater. I tabellen er det derfor en blanding av både målinger og resultater, og er tatt med for å vise et bilde av utviklingen de siste 10 årene (Snoen, 2017).

Kommentarer til utviklingen for FPÖ er at de gikk ned og fikk 25,9 prosent av stemmene i 2017 ved valget som foregikk etter at denne målingen ble foretatt. De gikk likevel frem 5 prosent siden forrige valg (abc nyheter, 2017a).

2.5.2 Kategorisering av populistiske høyre-radikale partier

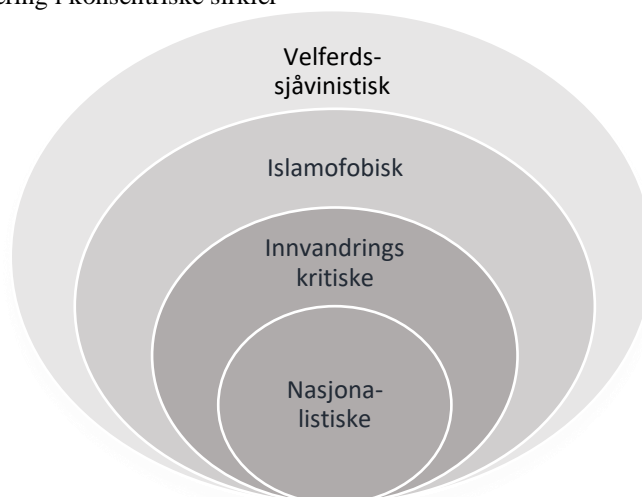
En sentral teori om høyrepopulistiske parti er beskrevet i Cas Mudde's *Populist Radical Right Parties in Europe*. Mudde deler partier inn i partifamilier på tvers av Europa og sier blant annet at bare to partifamilier har evnet å etablere seg i hele Europa siden andre verdenskrig. De grønne (eller New Politics) og populistiske høyre-radikale. Og bare den siste har evnet å vinne frem i både øst og vest i Europa (Mudde, 2007:1).

Cas Mudde har laget et rammeverk for det han kaller *populist radical right-parties*. Jeg oversetter dette begrepet med populistiske høyre-radikale. Han mener at begrepet er et spesielt uttrykk for nasjonalisme. Altså er alle populistiske høyre-radikale nasjonalistiske, men ikke

alle nasjonalistiske er populistiske høyre-radikale. Det er to grunner til det; ikke-xenofobiske og elitistisk nasjonalisme er ekskludert i populistiske høyre-radikale (Mudde, 2007:30-31). Dette henger sammen med definisjonen i avsnittet om populisme, at det også omfatter venstre- og sentrumsretninger i politikken. Det andre er at populistiske høyre-radikale heller ikke er en form for ekstrem høyre, som bl.a. inkluderer fascisme. Her er en vesentlig forskjell i og med at høyrepopulisme er demokratorientert, - de er blant annet kjent for ofte å foreslå folkeavstemminger, mens høyreekstremismens kjerne er antidemokratisk og underkjenner folkets suverenitet (Mudde, 2007:31).

Klassifiseringen av partifamilier hjelper oss å forstå hva som er betydningen bak begrepene. Mudde viser til et terminologisk kaos i mangel på klare definisjoner. Begreper som *extreme right*, *radical right*, *far right*, *radical right-wing populism*, *populist nationalism* er eksempler på begreper som har blitt og fremdeles blir brukt om hverandre. (Mudde, 2007:11-12)⁷. Mudde beskriver fem tilnæringer til å klassifisere populistiske høyre-radikale partier. Den første tilnærmingen er Wittgensteins partifamilie-likhet med å klassifisere partier i konsentriske sirkler, der hver sirkel har sitt ideologiske trekk (Mudde, 2007:13). Eksempel på ideologisk trekk er *innvandringskritisk*, som plasseres ganske nært kjernen. Her kan partier plottes inn på kartet. Figur 1 viser eksempler på trekk, der kan finnes flere. En svakhet med denne modellen er at det kanskje ikke er så lett å plote inn et parti som har alle trekk unntatt ett nært kjernen.

Figur 1: Klassifisering i konsentriske sirkler

Kilde: egen figur

⁷ Listen er langt fra uttømmende, det vises til introduksjonskapittelet i boken det er sitert fra.

Den andre tilnærmingen ligner den første og er basert på Max Weber's idealtypiske modell, der alle populistiske høyre-radikale partier kjenner seg igjen i idealet på en eller annen måte. Problemet mener Mudde, er at det er vanskelig å avgrense hvor mye som skal kjennes igjen før man inkluderes i partifamilien (Mudde, 2007:13). Den tredje tilnærmingen er også ganske lik ideal-typemetoden, der den definerer hele partifamilien med basis i et eksisterende parti, en slags prototype – ett parti som eksemplifiserer hele familien. Problemet er åpenbart hvordan velge prototypen? Noen ser FPÖ i denne rollen mens andre ser Nasjonal Front som prototype. Den fjerde tilnærmingen er å definere gruppen på bakgrunn av minste felles nevner, f.eks. med utgangspunkt i de (få) trekk som alle individuelle partifamiliemedlemmer har til felles, en såkalt minimumsdefinisjon. Den femte og siste tilnærmingen er direkte motsatt av den fjerde, ser etter største felles nevner og benytter et MEST-lignende systemdesign, f.eks. likheter mellom en seleksjon av parti-familiemedlemmer med så lik bakgrunn som mulig, der målet er å finne størst mulig antall av likheter innenfor (deler av) familien (Mudde, 2007:13-15).

Cas Mudde utvikler både en minimum og en maksimum definisjon for partifamiliene i sin studie. Valget mellom minimums- og og maksimumsdefinisjon har betydelige konsekvenser for inkludering/ekskludering for individuelle partier. Derfor må minimum og maksimum ses hver for seg hvis overlappende partifamilier innen maksimumsgruppen også er en undergruppe av minimumsgruppen. Hvis minimumsdefinisjon som partifamilien bør baseres på er *nasjon*, er nasjonalisme første ideologiske trekk (Mudde, 2007:16).

I sin argumentasjon videre over maksimumsdefinisjonen kommer han frem til at det er en kombinasjon av nativisme, autoritarianisme og populisme (Mudde, 2007:27). Dette danner grunnlaget for rammen fordi:

- 1) Nativisme er det ideologiske nøkkeltrekket. En ideologi som sier at staten kun skal bebos av de etnisk innfødte og alle andre personer og ideer er fundamentale trusler mot statens homogenitet. Det inkluderer en kombinasjon av nasjonalisme og fremmedfrykt.
- 2) Autoritetsregime er en dominant tradisjon. Høyre-ving autoritarianisme betyr at autoriteter skal ha stor tillit og har fortjent respekt og må adlydes. Denne gruppen kan godta vold.
- 3) Populisme som et ideologisk trekk og ikke bare som en politisk stil. Det rene folket versus den korrupte elite. Folket bestemmer, noe som er mer viktig enn menneskerettigheter og konstitusjonelle garantier (Mudde, 2007:23-27).

Muddes fremstilling fokuserer på politiske partier med en kjerneideologi som er en kombinasjon av nativism, authoritarianisme og populisme (Mudde, 2007:26). I tabell 2.3 er det kopiert inn fra boken det som betegner stigen av nativistiske ideologier.

Tabell 2.3: Stigen av nativistiske ideologier

Ideologi	Nøkkeltrekk
Ekstrem høyre	
	Antidemokrati
Populistiske høyre-radikale	
	Autoritarianisme
Nativisme	
	Fremmedfrykt
Nasjonalisme	

Tabell gjengitt (Mudde, 2007)

I denne tabellen er minimums og maksimumsdefinisjonene kombinert. Nasjonalisme ligger i bunn i alle populistiske høyre-radikale partier. Neste steg på stigen oppover er fremmedfrykt som blir steget opp til nativism som er forklart som en kombinasjon av nasjonalisme og fremmedfrykt (Mudde, 2007:19). Dersom et parti stiger fra nativistisk til ekstrem høyre, defineres det som en kombinasjon av nativism, authoritarianisme og antidemokrati.

Populistiske høyre-radikale er definert som høyre-radikal ideologi kombinert med nativism og nasjonalisme, der tydelige trekk er authoritarianisme og fremmedfrykt.

Der bl.a. Cas Mudde har beskrevet populisme som en tynn ideologi, har Lise Bjånesøy og Elisabeth Ivarsflaten tatt til orde for populisme som er blitt tykk, som et alternativ til majoritetens visjon av demokrati. De har tatt begrepet populistisk demokrati som ny teori i forhold til tradisjonell oppfatning av demokrati (Bjånesøy og Ivarsflaten, 2016:35).

Høyrepopulisme er definert som protest og opposisjon til eliten, og når høyrepopulistiske parti får politisk makt er de blitt elite selv. Dette vil kreve at en tenker nytt om populisme som ideologisk term. F.eks. ser Cas Mudde på Fremskrittspartiet i Norge som et neolibert populistisk parti (Mudde, 2007:47). Etersom Fremskrittspartiet ikke har authoritarianisme som tydelig trekk er det logisk å plassere partiet nedenfor nativism på stigen av ideologier i tabell 2.3.

2.5.3 Kjennetegn for populistiske høyreorienterte partier i utvalget

Ved å knytte sammen ovenstående teori med klassifisering av populistiske høyre-radikale partier i utvalgte land i Vest-Europa i dag, har jeg gjort en vurdering av de representative

partiene for høyrepopulisme i tabell 2.4 nedenfor.

Tabell 2.4: Kjennetegn for høyrepopulistiske partier

Land	Parti	Kjennetegn	Plassering
Belgia	VB	Innvandringskritisk, separatistisk	Høyrepopulistisk radikale
Dansk Folkeparti	DF	Innvandringskritisk, velferdssjåvinistisk	Høyrepopulistisk radikale
Frankrike	FN	Innvandringskritisk, proteksjonistisk, velferdssjåvinistisk, EU-kritisk	Høyrepopulistisk radikale
Italia	LN	Innvandringskritisk, separatistisk	Høyrepopulistisk radikale
Nederland	PVV	Innvandringskritisk, anti-islamistisk, EU-kritisk	Høyrepopulistisk radikale
Norge	FrP	Innvandringskritisk, velferdssjåvinistisk	Høyrepopulistisk
Storbritannia	UKIP	Innvandringskritisk, EU-kritisk	Høyrepopulistisk
Sverige	SD	Innvandringskritisk, velferdssjåvinistisk	Høyrepopulistisk radikale
Tyskland	AfD	Innvandringskritisk,	Høyrepopulistisk, høyreekstremistisk
Østerrike	FPÖ	Innvandringskritisk, EU-kritisk	Høyrepopulistisk radikale

Kilde: egenkonstruert tabell

2.6 Høyreekstremisme

2.6.1 Hva høyrepopulisme ikke er

Jacob Ravndals doktorgradsavhandling har pekt på at høy oppslutning om høyrepopulistiske partier har ført til færre voldshendelser fra høyreekstremt hold. Tankerekken bak dette er at når høyrepopulisme blir betydelig, og eventuelt kommer i forhandlingsposisjon, fører det til mindre behov for høyreekstrem mobilisering (Rambøl, udatert). Dette kan være forklaringen på hvorfor det har vært svært få tilfeller av ekstremistiske, voldelige hendelser i Norge f.eks. sammenlignet med Sverige. Den Nordiske Motstandsbevegelsen har langt større oppslutning i Sverige enn i Norge. I Norge har vi Fremskrittspartiet som har fått økt oppslutning som høyrepopulistisk og fikk regjeringsmakt for første gang i 2013 i en borgerlig koalisjonsregjering, mens Sverige har hatt lav oppslutning om Sverigedemokratene inntil de senere år. Landet har hatt flere voldelige hendelser, blant annet i 2014 da Malmö opplevde voldelige angrep fra høyreekstrem bevegelse på demonstrasjonsdeltakere (Dagsavisen, 2014). Norge har likevel hatt én svært ekstremistisk hendelse da terrorhandlingen rammet 22. juli 2011. I Storbritannia ses et lignende mønster. Et høyrepopulistisk parti hadde ikke fått godt fotfeste i politikken før UKIP's popularitet. Denne populariteten kom riktignok som følge av prosessen med Brexit, men Storbritannia har opplevd alvorlige hendelser både med organisasjonen English Defence League og Combat 8. Det kan likevel synes som om

uttrykket til ekstremistiske grupper er blitt mer symbolistisk og kraftfullt. Et eksempel på det er 14Words "We must secure the existence of our people and a future for white children" som blir tillagt tallkode for å understreke alvorligheten i uttrykket (Lane, udatert). Dette støttes i boken "Varieties of Rightwing Extremism in Europe" av Andrea Mammone, Emmanuel Godin og Brian Jenkins, som mener at islamofobi er en ny lidenskap innen dagens høyreekstremistiske bevegelser (Mammone, Godin, & Jenkins, 2013:2).

Jamin har i samme bok belyst forskjellene mellom høyrepopulisme og høyreekstremisme med tre argumenter, hvor det første sier at den høyreekstremistiske ideologien impliserer ulikheter og hierarkisk oppbygging. Det andre argumentet er at høyreekstremisme er en etnisk form for nasjonalisme som definerer alle multikulturelle samfunn som fienden og det tredje argumentet legger til svært høye mål som forsvar til det forestilte, rene samfunnet (Jamin, 2013).

Mammone et al deler Jamins syn på at det er kun begrepet *fienden*, når det snakkes om opposisjon til *eliten*, som forener populistisk og ekstremistisk tankegang (Mammone et al, 2013:13) Høyrepopulisme er ikke høyreekstremisme og medfører langt fra samme trussel mot liberale verdier og demokratier (Jamin, 2013:38).

Gellner gir også en forklaring på ekstrem nasjonalisme. Han sier at de grunnleggende begrepene i nasjonalisme er kultur og organisasjon. Kulturell likhet og aksept er en betingelse for å bli medlem av ekstremgruppen (Gellner, 1998:17). Med Jamins argumenter ovenfor er det lett å tenke seg at trusler og aksjoner oppstår dersom nasjonen tolererer et betydelig antall ikke-medlemmer innenfor sine grenser.

Jeg har referert fra Mudde at ikke all høyrepopulisme er høyreekstremisme, men heller ikke all høyreekstremisme er høyrepopulisme. Likevel lener høyreekstremisme seg til høyrepopulisme. I høyrepopulisme finner vi ekskluderende nasjonalisme og fremmedfrykt. Det er nettopp det som kjennetegner høyreekstremisme i tillegg til rasisme og authoritarianisme, se eget avsnitt. Likeledes der hvor høyrepopulismen er demokratisk, er høyreekstremisme udemokratisk (Jupskås, 2011). Pippa Norris sier blant annet at økt arbeidsledighet ikke alene er forklaring på høyreekstrem oppslutning, men at høyreekstremisme vil styrkes der velferdsstaten må ty til økonomiske kutt (Norris, 2005). Norris har forsøkt å finne forklaringer på hvordan høyreradikale partier har fått så stor oppslutning i forskjellige former for demokratier både i og utenfor Europa, mens den ikke får så stor oppslutning i andre demokratier. Hennes studier viser at det er bemerkelsesverdig liten

sammenheng å finne i land med høy arbeidsledighet og/eller bølger av innvandring. Norris ser på høyreekstrem oppslutning som trussel mot nasjonal identitet. Den åpenbare forklaringen er at kulturell proteksjonisme har oppstått som et tilbakeslag på globalisering og innvandring på en slik måte at det har endret offentlig dagsorden og gitt åpning for nye partier (Norris, 2005:4).

En forklaring på begrepsforvirringen rundt høyreekstremisme i forhold til høyrepopulisme kan være at høyreekstremisme skjuler seg bak populisme for å få lettere adgang til demokratiets makt. Dette kan ifølge Andrea Mammone et al føre til at fasismens fortidsbyrde forbigås i stillhet og føre til ulike oppfatninger av slike partier som mindre farlige i folks øyne (Mammone et al., 2013:4).

2.7 Radikalisme

Radikal har noe nærmest revolusjonært over seg. I politikken betegnes radikal som en som ønsker store forandringer og omveltninger, og helst ganske raskt. Radikalisme har fått en ny betydning i begrepet radikaliserings som er benyttet om personer som tyr til ulovligheter for å oppnå politiske, ideologiske eller religiøse mål. Det kan være høyst ulike politiske ideologier, og ofte blir både fascisme og islamisme omtalt som radikalisme (Thorsen, 2018). Det er konteksten som er avgjørende. F.eks. ville et forsøk på innføring av demokrati i Iran bli sett på som radikalt. Radikal er derfor definert som opposisjon til noen av nøkkeltrekkene i liberalt demokrati, og er mest funnet i politisk pluralisme og den konstitusjonelle beskyttelsen av minoriteter (Mudde, 2007). Mudde velger derfor å kalle partifamilien for populistiske høyre-radikale på grunn av opposisjonen til det etablerte politiske system.

2.8 Autoritarianisme

Autoritarianisme blir betegnet som å ha fokus på lov og orden og disiplin. I denne oppgaven er authoritarianisme knyttet til sammenhengen med fordommer og rasisme. Begrepet er vrient å definere. Bob Altemeyer som har forsket på autoritarianisme siden slutten av 1970-tallet definerer autoritære personer som relativt underdanige i møte med personer som er mer autoritær enn seg selv, og aggressiv dersom det er forventet. Den autoritære er konvensjonell og den autoritære forventer underdanighet av personer de er autoriteter over. Dermed kan authoritarianisme ses på som en akse med to poler, der underkastelse er i ene enden og dominans i den andre. Videre sier han at det ikke finnes mange i samfunnet som

høyreorienterte authoritarianister, men de kan ha en sterk innflytelse på grunn av sterk posisjon i samfunnet. De finnes oftest i høyreorienterte bevegelser preget av fordommer (Altemeyer, 2004). Authoritarianisme er kjennetegnet ved ikke-demokratisk regime og er et av kjerneelementene i populistiske høyre-radikale (Mudde, 2007:22).

2.9 Muslimer i Europa i dag

Etter 11. september 2001 og spesielt etter bombingene i Madrid i 2004 og London i 2005, har muslimsk nærvær i Europa fått alvorlig politisk betydning. For litt bakgrunnsinformasjon tar jeg et kort tilbakeblikk på hvordan muslimsk innvandring oppstod i Europa. Det står i en artikkel av Jocelyne Cesari om europeiske muslimer: "An Integration under International Constraints", at islamsk nærvær begynte å gjøre seg gjeldende etter innvandringsstrømmen som følge av oppløsningen av europeiske kolonier etter andre verdenskrig (Cesari, 2007). Beboere av tidligere europeiske kolonier innvandret til storbystatene for å få arbeid. De fleste innvandrerne som kom til Europa kom fra underutviklede land, både som økonomiske og politiske flyktninger. De fleste manglet nødvendige ferdigheter for å få suksess i arbeidslivet. Dette har ført til et økonomisk nivå for europeiske muslimer, som ligger under gjennomsnittet for befolkningen ellers. Samtidig har vestlig kapitalistøkonomi endret seg. Det gir seg utslag i at det er enda færre arbeidsplasser uten særskilt krav til utdanning i dag, enn det var på 1960-tallet (Cesari, 2007).

Et annet problem skriver Cesari videre, er den økende frykten for terrorisme, som henger sammen med bekymring for konservative og radikale imamers innflytelse i Europa. Et utslag av dette er politisk beslutning om økningen i sikkerhetskontroll i kjølvannet av 11. september. Det har generelt ført til økt oppfatning om at muslimer er potensielle terrorister. Denne policyen har i sin tur påvirket religioners legale status, anerkjennelse av multikulturalisme og innvandringslover, som er faktorer som danner muslimers situasjon i Europa (Cesari, 2007). Europas muslimske populasjon vil fortsette å øke, men hvor mye vil avhenge av størrelsen på innvandring. Jeg har hentet tall fra Pew Research Centre som er presentert i tabell 2.5. I 2016 var det 4,9 prosent muslimer i Europa totalt, en økning fra 2010 med 1,1 prosentpoeng. Flere scenarioer er forespeilet. I høy-innvandrings-scenarioet regnes flyktningstrømmen lik den som vi så fra 2014-2016 i tillegg til vanlig innvandring (Lipka, 2017). Selv med et 0-innvandrings-scenario vil den muslimske befolkningen øke med trettini prosent i Europa innen 2050 – fra 4,9 prosent til 7,4 prosent. Økningen skjer fordi den ikke-muslimske

folkemengden antas å gå tilbake med ca ti prosent og at den muslimske befolkningen er yngre og får flere barn (Lipka, 2017).

Tabell 2.5: *Fremskrivning av muslimsk befolkning. Prosentandel av muslimer i befolkningen*

Land	Muslimer 2016	Scenario 1	Scenario 2	Scenario 3
Belgia	7,6	11,1	15,1	18,2
Danmark	5,4	7,6	11,9	16,0
Frankrike	8,8	12,7	17,4	18,0
Italia	4,8	8,3	12,4	14,1
Nederland	7,1	9,1	12,5	15,2
Norge	5,7	7,2	13,4	17,0
Storbritannia	6,3	9,7	16,7	17,2
Sverige	8,1	11,1	20,5	30,6
Tyskland	6,1	8,7	10,8	19,7
Østerrike	6,9	9,3	10,6	19,9
Europa totalt	4,9	7,4	11,2	14,0

Scenario 1: 0 personer i netto innvandring. Scenario 2: Medium innvandring. Scenario 3: Høy innvandring
Kilde: Pew Research Center

Det kan være riktig at befolkningen i landene i utvalget har en oppfatning av antall muslimer i befolkningen som ikke stemmer med virkeligheten. Tankesmien Agenda har tatt opp temaet innvandring og islam i et perspektivnotat i 2017. Her står det at i en meningsmåling gjennomført av Ipsos i 2016, mener de fleste nederlendere at muslimer utgjør 19 prosent av landets befolkning (Taraku, 2017:26), mens det riktige er ifølge tabellen ovenfor ca. 7 prosent. Videre står det at ifølge Pew research er dette en trend i flere europeiske land, som Frankrike, Tyskland og Belgia. Dette sier noe om hvilken oppmerksomhet muslimer får i disse landene og er en viktig årsak til at innvandringskritiske partier får økt oppslutning (Taraku, 2017:26).

2.10 Demokratiets legitimitetskrise

Tillit er demokratiets fundament, tillit til dem som er valgt av folket til å styre landet. Misnøye med den førende politikk i et land er ikke noe nytt fenomen, det er alltid grunner til å tro at landet kan styres bedre. Men når tanker som at de som styrer ikke er folkets legitime representanter får fotfeste, kan demokratiet forvitte. Populisme er slik tankepreder. Den spres gjennom påstander om at politikere ikke forstår hvordan folk flest har det. Dette er støttet av "Perspektivnotatet" fra "Tankesmien Agenda". Dokumentet viser til at tall fra flere undersøkelser, deriblant European Social Survey, forteller at tilliten er synkende i Europa (Taraku, 2017:17).

Det kan virke som om borgerskapsrelasjonene mellom styre og folket er satt under press av radikal høyrepopulisme og nasjonalismen har fått ny betydning og politisk kraft. Det skjer en oppblomstring av høyrepopulistiske partier, noen med elementer som radikalisme.

Innvandring som øker folks utrygghet i eget land og økt mistillit er nok med på å true demokratiets legitimitet. Den demokratiske prosessen blir mindre synlig i utviklingen av en statlig struktur med mer makt vekk fra sentrale myndigheter. Opplevelse av omstilling av politikk og statlige institusjoner kan føre til mangel på tillit. Pippa Norris er fremstående på dette området og tar det opp i boken "Democratic Deficit: Critical Citizens Revisited" at demokratiet opplever et fall selv i etablerte demokratier. Dette fallet skyldes gapet mellom demokratiets ambisjoner og folkets tilfredshet med utøvelsen av demokratiet. Hun mener at den mest opplagte forklaringen på dette fenomenet er kombinasjonen av økt forventning til det offentlige, negative oppslag i media og/eller en sviktende regjering (Norris, 2011:5). Dette er gjenkjennelig og ikke vanskelig å forstå at i kjølvannet av dette oppstår politisk aktivisme og opportunistisk overbevisende politisk adferd som kan få omfattende konsekvenser for den demokratiske prosessen (Norris, 2011:8).

Lars Gule har skrevet om dagens demokrati at den er mer enn en enkel forestilling om flertallsstyre. Den omfatter det konstitusjonelle demokratiet som også ivaretar minoriteters rettigheter. I en sekularisert stat vil det bety at staten ikke kan legge til grunn en bestemt oppfatning av menneskeverd eller trekke en klar grense mellom religiøse oppfatninger og rasjonelle begrunnelser (Gule, 2012). Likeledes må utviklingen innen internasjonal lov og rett, herunder menneskerettigheter og tros- og livssynsfrihet i henhold til bl.a. FN's menneskerettighetserklæring og Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen ses på som forutsetninger for at sekulære stater er blitt en dominerende form for å regulere forholdet mellom stat, religion og politikk (Bangstad, 2016).

Vi kan være enige om at det skjer endringer i samfunnet, både kulturelle og identitetsmessige. Økt oppslutning om høyrepopulistiske partier utfordrer likevel ikke demokratiet som styringsform, jamfør definisjonen av høyrepopulisme, men velferdsstaten kan bli utfordret. Populisme og ekstremisme er forøvrig av interesse ettersom deres politiske program, riktignok på forskjellige vis, trosser viktige prinsipper og verdier til moderne vestlige demokratier. Det er ideen om demokrati i populistisk og/eller ekstremistisk diskurs, og deres forhold til dens mest fundamentale prinsipper og verdier som teller her (Jamin, 2013:40).

2.11 Hypoteser

Basert på fremstillingen av teori med innslag av tabeller, figur og eksempler, er det nå tid for å formulere hypoteser. Det er kommet tydelig frem i det teoretiske fundamentet at høyrepopulisme er innvandringskritisk. Problemstillingen for denne oppgaven er å finne ut om høyrepopulisme er viktig for en muslimkritisk holdning. For å finne ut det må muslimkritiske først identifiseres. Det gjøres en antagelse om at menn er mer muslimkritiske enn kvinner. Andre forhold som spiller inn er om man bor i by eller distrikt og klasses tilhørighet. Det er også en antagelse om at religiøsitet, sosial tillit og borgerskapsrelasjoner har en sammenheng med muslimkritisk holdning.

Høyrepopulistisk ideologi er knyttet til politiske agendaer som fremmer nasjonalistiske ideer og er ekskluderende overfor minoriteter som muslimer. Menn dominerer ledelsen på den politiske arena for høyrepopulisme (unntak er Frankrike og Norge som har kvinnelige høyrepopulistiske partiledere). Det er en antagelse om at det er flere menn enn kvinner som stemmer høyrepopulistisk. Som Bonikowski fant er populistisk nasjonalisme identifisert med sterk tilknytning og identitet til nasjonalstaten. På bakgrunn av dette fremsettes hypotesen:

H1: Høyrepopulistiske velgere er mer muslimkritiske enn andre

Den generelle rammen rundt forståelsen av nasjonal identitet svekkes og økt integrering medfører at menneskerettigheter får en sentral plass i utøvelsen av demokrati. Religionsfrihet er et eksempel. Det kan synes som om det er oppstått frykt for at de kulturelle faktorene svekkes; felles fortid, heltesagnene – det som utgjør nasjonal tilhørighet og det som utgjør et forestilt fellesskap. Kristendom er en sterk kulturell-nasjonalistisk identitetsfaktor, og som statsreligion svekkes den gjennom sekularisering samtidig som islamisme øker med økende innvandring. Slik jeg har kommet frem til er fremmedfrykt knyttet til at innvandrere med muslimsk bakgrunn utgjør en opplevd trussel. Muslimer ses på som årsak til økende kriminalitet og er potensielle terrorister. Fremmedfrykt kan også antas å være en brutt forventning om eller manglende vilje til at muslimer adopterer vertslandets tradisjoner og skikker. Den neste og siste hypotesen fremsettes herved som:

H2: Fremmedfrykt i forhold til islam er knyttet til frykt på grunn av tap av nasjonal identitet

Disse hypotesene jeg har fremsatt må undersøkes ved hjelp av datamateriale. Metodekapitlet vil gi en begrunnelse og forklaring av variabler og datasett som vil være nødvendig for gjennomføringen av undersøkelsen og testing av hypotesene.

3 Metode og data

*If you think you're too small to make a difference,
try sleeping with a mosquito in the room*
- Dalai Lama

Formålet med dette kapitlet er å gjøre rede for hvilken statistisk metode som er lagt grunn for å svare på spørsmålet i problemstillingen. Kapitlet inneholder årsakssammenhengen, valg av design, presentasjon av datagrunnlaget, drøfting av validitet og reliabilitet i dataene og operasjonalisering av variablene. Dataene vil bli presentert med deskriptiv statistikk. Til sist en vurdering av om dataene er egnet for logistisk regresjon som anvendes i analysekapitlene.

3.1 Design

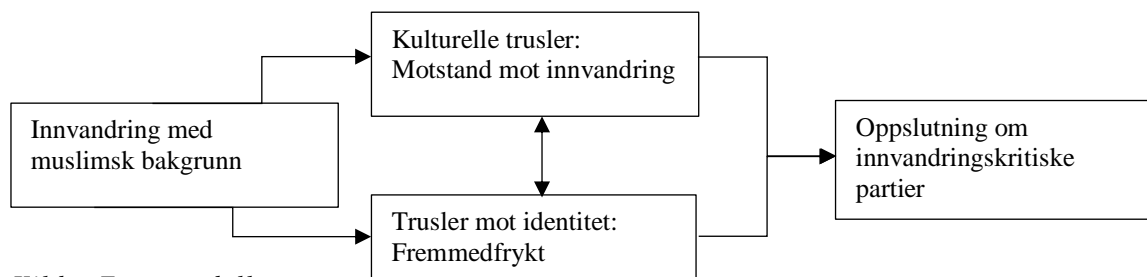
Jeg har valgt modell utfra det jeg har ansett for å ha størst sannsynlighet for å komme så nært en forklaring som mulig. Jeg har valgt en kvantitativ metode som forutsetter at jeg velger variabler som måler det jeg ønsker skal bli målt. En kvantitativ metode er kjennetegnet ved at forskningsspørsmålet besvares gjennom årsaksforklaringer og ved å beskrive virkeligheten ved bruk av store representative utvalg. Dette medfører et strukturert design med bruk av talldata som analyseres med statistiske analyseteknikker (Ringdal, 2013:104). Designet som er benyttet i denne oppgaven er et tverrsnittdesign som er basert på ett måletidspunkt. Det er også benyttet et langsgående design som følger en variabel over tid (Ringdal, 2013:106-107). Måletidspunktet som er valgt ut er den sjuende spørreunden fra 2014 i den store europeiske spørreundersøkelsen European Social Survey som omfatter mange land. Som bakgrunn for datamaterialet presenterer jeg deskriptiv statistikk med tall fra European Values Survey fra 1999 og til 2008.

3.1.1 Årsakssammenhengen

Utfra en forståelse av at både motstand mot innvandring og fremmedfrykt fører til oppslutning om høyrepopulistiske partier, kan det tegnes opp som i figur 2 under.

Innvandring av mennesker med islamsk bakgrunn vil starte denne årsakskjeden. Opplevelse av trussel fører til en endring i holdninger til å være mer kritisk. Modellen har støtte i teori fra teorikapitlet, som beskriver høyrepopulisme som innvandringskritisk.

Figur 2: Årsaksmodell

Kilde: Egen modell

3.2 Innhenting av data

Dataene som er benyttet i denne oppgaven er hentet fra European Social Survey (ESS). Data fra denne undersøkelsen er hentet inn over mange år. Bestemte variabler kan gå igjen i undersøkelsene fra år til år for å kunne vise landenes utvikling. I neste avsnitt følger en nærmere redegjørelse.

European Social Survey (ESS) er en spørreundersøkelse som har blitt gjennomført hvert annet år i Europa siden 2002. ESS er valgt fordi den gir mulighet for å sammenligne data fra opptil 30 land i Europa. Formålet med ESS er å finne ut av og forstå endringer i folks generelle holdninger og verdier i Europa. Undersøkelsene er ordnet i 8 runder og den første ble utgitt i 2002 og deretter annethvert år til den siste utgivelsen i 2016. European Social Survey er regnet for å ha kvalitet over dataene. Undersøkelsene er gjort ved tilfeldig utvalg, det vil si at alle medlemmene av populasjonen har samme sannsynlighet for å komme med i utvalget. Det er ikke like gjennomført med tilfeldig utvalg i alle land, og databasen tilbyr vektning av data for å veie opp for dette. Gjennomføringen av undersøkelsene er et timelangt ansikt-til-ansikt-intervju. Data fra ESS er tilgjengelig gjennom egen portal og nettstedet tilbyr online analysetjeneste (ESS, udatert)

Jeg har også hentet data fra European Value Survey (EVS) som er en tilsvarende serie av spørreundersøkelser. EVS er et storskala og kryssnasjonalt undersøkelsesprogram om hvordan europeere tenker om familie, jobb, religion politikk og samfunn. Data finnes i fire runder fra 1981 til 2008 og det er også laget en langsgående datafil som samler alle rundene. Det er opptil 49 land/regioner med i hver runde og hensikten er å avdekke forskjeller og likheter i verdier og hvordan de varierer over tid (EVS, udatert).

Hensikten med å hente data fra to ulike undersøkelser er å se på utviklingen av holdninger til det å ha muslimer til nabo som er med i EVS i 1999 og 2008 og sammenligne med holdninger til det å tillate at muslimer får bosette seg i landet som er med i ESS i 2014. Det mest optimale hadde vært om EVS hadde hatt utgivelser av undersøkelser etter 2008, men ettersom det ikke finnes, er sammenligningen med ESS i 2014 den antatt beste tilnærmingen til å se utviklingen. Data fra EVS er derfor tatt med som bakgrunnsdata som viser utvikling i holdning, mens data fra ESS i 2014 er de som vil bli analysert. Data fra EVS er tilgjengelig fra Leibniz Institute for the Social Sciences og ligger offentlig på web.

3.2.1 Datagrunnlaget

Grunnlaget for analysen er hentet fra ESS runde 7 i 2014. ESS har i denne runden en modul om innvandring. Spørsmålene er gjentakelse fra første runden i 2002, men er også utvidet med flere spørsmål. Et av disse nye spørsmålene danner grunnlaget for det jeg har ønsket å måle, nemlig motstand mot islam. Italia er ikke med i denne runden og utelates derfor fra analysen. Utvalgsstørrelsen er gjengitt i tabell 3.1 nedenfor:

Tabell 3.1: Utvalgets størrelse, alfabetisk pr land

Land	Belgia	Danmark	Frankrike	Nederland	Norge	Stor-britannia	Sverige	Tyskland	Østerrike
N	1769	1502	1917	1919	1436	2264	1791	3045	1795

N=17438

I alle store undersøkelser oppstår utvalgsfeil. Siden det er umulig å måle alle i hele populasjonen er det et mål at trekking av utvalget gjøres med størst mulig sannsynlighet for at den gjenspeiler populasjonens struktur. Med det menes at alle i populasjonen har en sjanse for å bli trukket til utvalget.

3.2.2 Responsrate

Det har også stor betydning hvor mange i utvalgets størrelse som faktisk deltar i undersøkelsen (N). I store undersøkelser er det ikke sikkert at respondenten svarer på alle spørsmål slik at N kan variere. Tabell 3.2 viser responsraten i landene i utvalget.

Tabell 3.2: Responsrate i prosent

Land	Belgia	Danmark	Frankrike	Nederland	Norge	Storbr.	Sverige	Tyskland	Østerrike
Responsrate	57,03	51,85	50,94	58,61	53,94	43,56	50,10	31,41	51,58

N=17438 Kilde: ESS runde 7 2014.

ESS har en målsetting om en svarprosent på 70 med begrunnelse i at dess høyere svarprosent, dess lavere risiko for frafallsfeil (ESS, udatert). Ingen av landene i denne oppgavens utvalg tilfredsstillter dette kravet. Dersom frafallet er tilfeldig påvirkes ikke representativiteten selv om tilfeldige utvalgsfeil øker. Frafall av enkelte personlighetstyper, som mennesker med knapphet på tid, er det umulig å unngå helt. ESS har utviklet en designvekt som kompenserer for ulike typer utvelgning og vil motvirke frafallsfeil (Ringdal, 2013:221). Det er benyttet vektning i denne oppgaven.

3.3 Reliabilitet og validitet

Det er viktig å ta hensyn til reliabilitet og validitet. Om målingen er pålitelig, det vil si om en hadde gjentatt målingen og fått samme resultat, har vi reliabilitet. Men i vitenskapelig forskning er det ikke nok alene, det må også gjøres en vurdering av gyldigheten av målingene. Er det som blir målt faktisk det man ønsker å måle, har vi valide data. Validitet er det samme som gyldighet (Ringdal, 2013:96). I denne oppgaven er det viktig å være nøye med valg av variabler som skal måles nettopp fordi det i holdningsspørsmål er sensitive opplysninger som går på følelser og subjektivitet. For å få en mest mulig troverdig oppgave vektlegger jeg å redegjøre for valgene i forhold til å være sensitiv for hva som er vesentlig for problemstillingen og tema. Høy reliabilitet er en forutsetning for høy validitet fordi validitet alltid krever en teoretisk vurdering i tillegg. Et eksempel er intervju spørsmål om holdninger til innvandrere der respondentene ønsker å fremtre så positiv som mulig. Slike sensitive svar kan føre til systematisk målefeil som går utover validiteten (Ringdal, 2013:97). Eksempel er respondenter som svarer på spørsmål om de ønsker å la mange, noen, enkelte eller ingen muslimer få bosette seg i landet, kan enkelte føle at det blir for uvennlig å svare ingen, og ønsker å opptre litt mer positivt og sier noen. Det er derfor viktig å stille seg noe kritisk til dataene som blir presentert i oppgaven.

Når det er aktuelt med logistisk regresjonsanalyse må det vurderes reliabilitet i forhold til innsamlingsmetode og intern og ekstern validitet. Dersom dataene evner å representere de teoretiske begrepene er det god intern validitet. Med ekstern validitet menes om resultatene kan ha gyldighet utover det utvalget som analyseres (Midtbø, 2007:25). Innsamlingen av data er standardisert og det er høye krav til gjennomføringen av undersøkelsen for deltakerlandene. Ved at innsamlingen er avgrenset til en runde i 2014, antas dataene å ha tilfredsstillende reliabilitet og intern validitet. Når det gjelder representativiteten er det verdt å nevne at

enkelte land i utvalget hadde lav andel av muslimkritiske personer på måletidspunktet. Dette gjelder spesielt Sverige. Forklaringsvariabler som viser fordeling av muslimkritiske på kvinner og menn kan slå skjevt ut, spesielt hvis det er høyere svarandel blant kvinner enn menn, kombinert med lav andel i utvalget. Det er derfor grunn til å anta at ekstern validitet ikke er så sterk som ønsket.

3.4 Variablene

I datautvalget er det viktig å avgrense til det utvalget som best faller innenfor problemstillingen. Ikke alle land som er inkludert i oppgaven er med i de undersøkelsene som er valgt. Når det gjelder EVS er ikke Norge med i 1999. Italia er ikke med i ESS.

Når det gjelder EVS har jeg sammenlignet variabelen *don't like muslims as neighbours* som er målt i 1999 og 2008, med variabelen *Allow many or few Muslims to come and live in country* fra runde 7 i ESS i 2014. EVS har ikke senere runder enn 2008. Det var heller ikke mulig å finne den nøyaktig samme variabelen i ESS i 2014. Jeg har likevel valgt å gjøre en sammenligning.

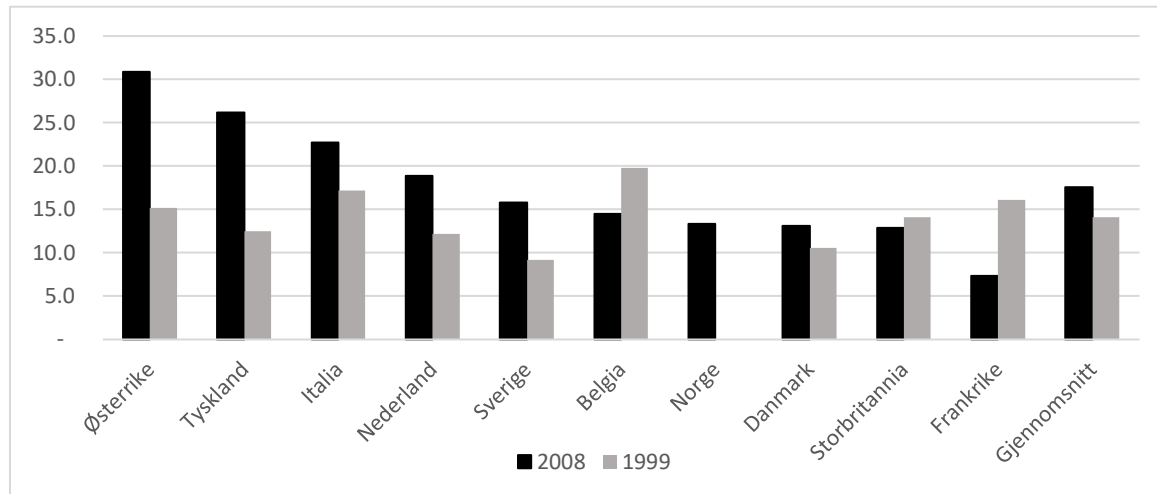
3.4.1 Vil ikke ha en navngitt gruppe til nabo: Muslimer

Variabelen som måler respondenter som har svart at de ikke ønsker muslimer til nabo er det spurt om første gang i 2. runde i 1990 og gjentatt i 3. runde i 1999 og 4. runde i 2008. I gruppen av spørsmål under temaet *Perceptions of Life* er respondenter blitt bedt om å krysse av for hvem de ikke vil ha som nabo av grupper av mennesker. Gruppene er nevnt som kriminelle, annen rase (enn dem selv), alkoholikere, mentalt ustabile, muslimer, innvandrere/arbeidsinnvandrere, folk med AIDS, narkomane, homoseksuelle, jøder, romfolk, kristne, venstreekstremister, høyreekstremister, storfamilier, hinduer, studenter, enslige mødre, medlemmer av religiøs sekt eller kult. I Storbritannia er det i tillegg definert en egen gruppe på sikh. Det var mulig å krysse av for flere grupper. En mulig feilkilde er at politiske fokus på måletidspunktet kan være konsentrert om andre grupper enn muslimer som kan gi utslag i variasjoner på måletidspunktet. I Frankrike f.eks. krysset 13,8 prosent av for at de ikke ville ha høyreekstremister til nabo i 2008, samtidig som det var en nedgang i forhold til 1999 i antallet som krysset av for at de ikke ville ha muslimer som nabo.

I figur 3 er det fremstilt et diagram for dem som har krysset av for at de ikke ønsker muslimer til nabo i 1999 og 2008. Ifølge statistikk fra EVS er gjennomsnittet som ikke ønsker muslimer som nabo økt fra 14,1 prosent i 1999 til 17,6 prosent i 2008. Det kan ses en markant økning

for Italia, Nederland, Sverige, Tyskland og Østerrike. Norge var ikke med i runden i 1999 og har derfor ingen sammenligningstall. Størst økning hadde Tyskland og Østerrike med mer enn en dobling av prosentandelen. Tyskland fra 12,5 til 26,2 prosent og Østerrike fra 15,2 til 30,9 prosent. Belgia og Frankrike hadde nedgang fra 1999 til 2008.

Figur 3: Prosent som har nevnt at de ikke ønsker en navngitt gruppe som nabo: Muslimer

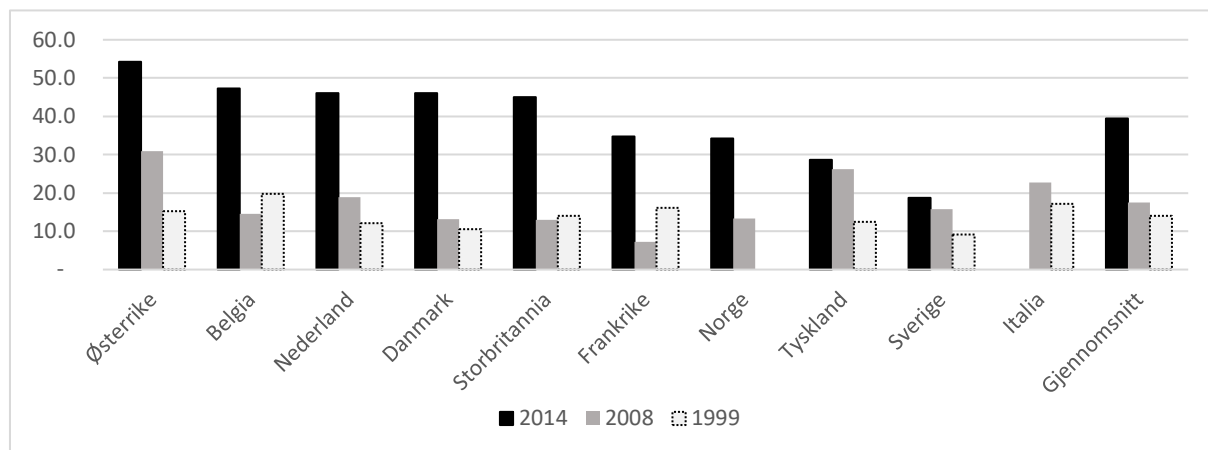
1999:N=12905, 2008:N=16583. Kilde: EVS

Variabelen har som tidligere nevnt ikke blitt målt siden 2008 i EVS og den finnes ikke i andre av de aktuelle spørreundersøkelsene. For om mulig å antyde videre utvikling av denne variabelen har jeg benyttet en variabel fra ESS som ble stilt i runde 7 i 2014 under temaet *Immigrasjon* som heter *I hvilken grad synes du at landet bør tillate muslimer fra andre land å bosette seg i landet*. Svaralternativene er *tillat mange, tillat noen, tillat enkelte, tillat ingen*. Svarene er oppgitt i prosent. Jeg har lagt sammen tallene fra de som har svart *tillat enkelte* og *tillat ingen*. Denne variabelen er ikke med i tidligere runder fra ESS. Dersom tall fra dette svaret legges oppå forrige figur får vi diagrammet som er vist i figur 4. Figuren må leses med tanke på at tallene fra EVS i 1999 og 2008 er prosent som har nevnt at de ikke vil ha muslimer til nabo blant 18 andre grupper og at dette var et flervalgsspørsmål. Tallene fra 2014 er prosent som har svart tillat få/ingen muslimer å bosette seg her.

I undersøkelsen fra ESS i 2014 er det i gjennomsnitt 39,5 prosent som ønsker at få eller ingen muslimer skal få bosette seg i landet. Østerrike, Belgia, Nederland, Danmark og Storbritannia ligger rundt 50 prosent, mens Sverige har lavest andel. Minner om at Italia ikke er med i ESS. Tall for 2008 og 1999 er gjentatt fra figur 3, men presset mer sammen i figur 4. Det er tallene

i figur 4 fra 2014 som vil være utgangspunktet for inndeling i muslimkritiske og ikke-muslimkritiske.

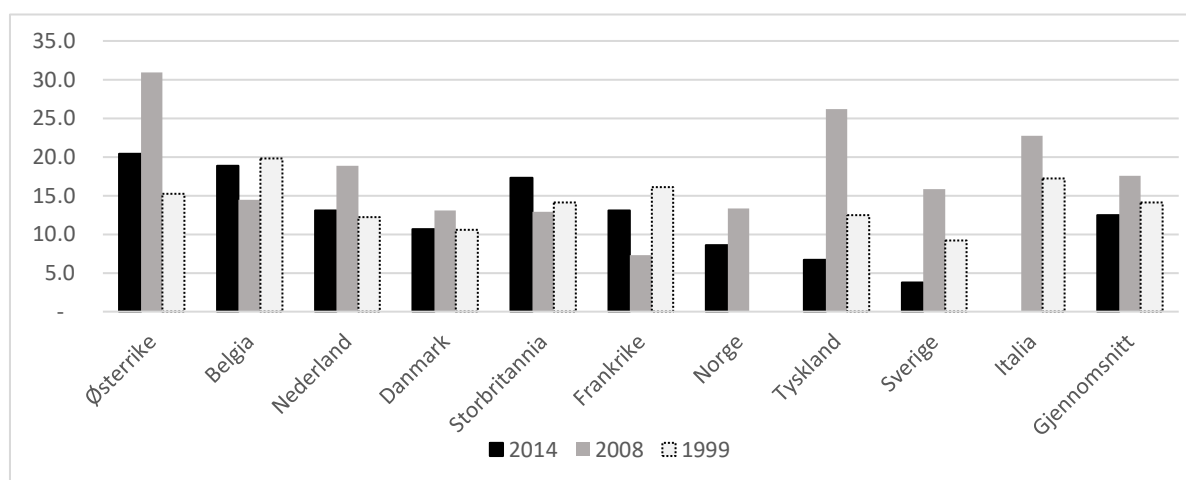
Figur 4: Prosent som tillater enkelte eller ingen muslimer å bosette seg (2014) sammenlignet med prosent som ikke vil ha muslimer som nabo (2008, 1999)

1999:N=1290, 2008:N=16583 kilde EVS. 2014:N=17080 kilde ESS

Forskjellen fra EVS til ESS er store og det er derfor interessant å sammenligne med prosent som ønsker *ingen* muslimer inn i landet. Dette er vist i figur 5 og gjennomsnittet er 12,5 prosent i 2014, forøvrig samme sammenligning som figur 4. Denne grafen viser at Sverige har lavest prosentandel med 3,8 prosent, mens Østerrike har den største andelen med 20,4 prosent. I Storbritannia er det 17,3 prosent som ikke ønsker noen muslimer til landet, mens det var 12,9 prosent som ikke ønsket muslimer som nabo i 2008 og henholdsvis 14,1 i 1999.

Figur 5: Prosent som ikke vil tillate muslimer inn i landet (2014) sammenlignet med prosent som ikke vil ha muslimer som nabo (2008, 1999)

1999:N=12905 2008:N=16583 kilde EVS. 2014 N=17080 kilde ESS.

Tallene er sortert fra høyest til lavest i 2014 blant landene og gjennomsnitt til slutt. Rekkefølgen er den samme i figur 3 og 4. I Belgia, Frankrike og Storbritannia ligger 2014-kurven over tallene fra 2008. I Danmark, Nederland og Østerrike ligger tall fra 2008 over tall fra 2014. Bare i Storbritannia er det større andel som ikke vil tillate noen muslimer inn i landet i 2014 enn som ikke ville ha muslimer som nabo både i 2008 og 1999.

Jeg skal nå gå over til operasjonalisering av variablene og vise deskriptiv statistikk for avhengig og uavhengige variabler.

3.5 Operasjonaliseringer

3.5.1 Avhengig variabel: Muslimkritiske

Den avhengige variabelen er den gruppen som utgjør motstand mot islam – de muslimkritiske. Denne kan operasjonaliseres på bakgrunn av spørsmålet "I hvilken grad synes du at landet bør tillate muslimer fra andre land å bosette seg her". Det er en variabel på ordinalnivå med svaralternativene; *La mange få bosette seg her*, *La noen bosette seg her*, *La enkelte bosette seg her* eller *Ikke la noen bosette seg her*. Det er konstruert en avhengig variabel for landene i utvalget og utført en omkodning til dikotom variabel slik at de som svarte *la mange bosette seg* eller *la noen bosette seg* fikk verdien 0 mens de som svarte *la enkelte bosette seg* eller *la ingen bosette seg* fikk verdien 1. Jeg har vurdert det som hensiktsmessig for å skille mellom **muslimkritiske** og **muslimvennlige**. Det forutsettes at de som har svart *la enkelte bosette seg*, representerer den kritiske gruppen, jamfør feilkilden om å vegre seg mot å svare negativt i ansikt til ansikt-intervju. De som ikke svarte ett av alternativene er utelatt fra analysen. Tabell 3.3 viser resultatene av denne inndelingen og figur 6 viser fordelingen av muslimkritiske og ikke-muslimkritiske grafisk fremstilt for hvert av landene.

Tabell 3.3: Kritisk/vennlig holdning til muslimsk innvandring

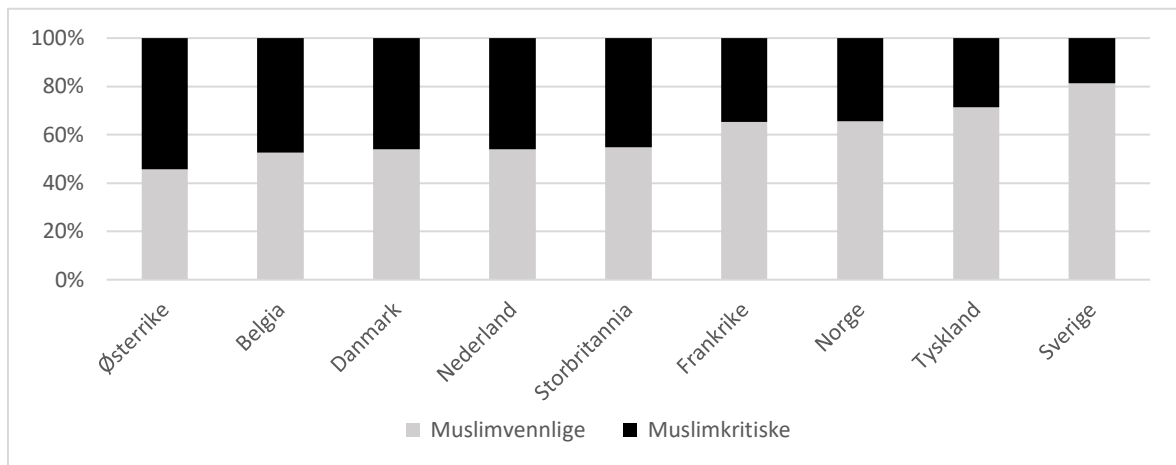
Land	Belgia	Danmark	Frankrike	Nederland	Norge	Storbritannia	Sverige	Tyskland	Østerrike
Antall kritiske til at muslimer får bosette seg	829	679	650	873	489	999	325	855	934
Prosentvis kritiske	47,3	46,1	34,7	46,1	34,3	45,1	18,7	28,7	54,2
Antall vennlige til at muslimer får bosette seg	925	795	1225	1022	935	1216	1412	2128	790
Prosentvis vennlige	52,7	53,9	65,3	53,9	65,7	54,9	61,3	71,3	45,8
N=	1754	1474	1874	1895	1424	2215	1737	2983	1724

N=17080. Kilde: ESS7 2014

Som det fremgår av tabell 3.3 er Østerrike det mest muslimkritiske landet og det eneste i utvalget som har flere muslimkritiske enn muslimvennlige. Deretter følger Belgia, Danmark, Nederland, Storbritannia som ligger like under 50 prosent og Tyskland, Frankrike og Norge enda lavere. Sverige er det minst muslimkritiske landet i utvalget.

Det er mest hensiktsmessig å bruke prosentfordeling i sammenligningene i den videre analysen, da forskjellige antall i de utvalgte landene vil vise feil fremstilling dersom det brukes antall som har respondert.

Figur 6: Grafisk fremstilling av statistikk for muslimkritiske og muslimvennlige. Prosent

Kilde: ESS7 2014

3.5.2 Uavhengige variabler

Den definerte avhengige variabelen er **muslimkritiske** og det er dette målet som representerer motstand mot islam. Uavhengige variabler vil si noe om hva som kan være årsaken til statistikken til motstanden. I det følgende gis en gjennomgang av variabler som antas å ha betydning for hva som kan forklare motstand mot islam.

Kjønn:

Kjønn operasjonaliseres ved spørsmålet om kjønn i spørreskjemaet. For å tilpasse denne dikotome variabelen til datasettet er den omkodet slik at menn er gitt verdien 1 og kvinner verdien 0. Det antas at kjønn påvirker sammenhengen mellom muslimkritiske og andre sosialstrukturelle variabler. Variabelen fikk nytt navn "menn" fordi det er en antagelse om at

menn er mer tilbøyelig til å være muslimkritisk enn kvinner. Kvinner utgjør referanse kategorien. Deskriptiv statistikk for fordelingen av kjønn er gjengitt i tabell 3.4.

Tabell 3.4: Deskriptiv statistikk for fordelingen av kjønn. Prosent

Land	Belgia	Danmark	Frankrike	Nederland	Norge	Storbritannia	Sverige	Tyskland	Østerrike
Menn	47,8	50,7	50,7	51,9	48,0	46,5	45,1	53,2	49,9
Kvinner	52,2	49,3	49,3	48,1	52,0	53,5	54,9	46,8	50,1
N=	1697	1445	1796	1774	1400	2024	1721	2921	1654

Kilde: ESS7 2014

Det er en overvekt av kvinner som har svart på spørreskjemaet i Belgia, Norge, Storbritannia og Sverige. Østerrike har svært jevn fordeling. I de øvrige landene er det flere menn enn kvinner som har svart. Selv med små variasjoner kan det ikke ses bort i fra at dette kan ha en innvirkning på krysstabeller der kjønn er en av variablene. Størst forskjell finnes i Sverige, der det er 10 prosent flere kvinnelige enn mannlige respondenter.

Bosted:

Miljøet og omgivelsene der respondenten bor kan tenkes å ha en påvirkning på holdning til muslimer. Variabelen operasjonaliseres ved hjelp av spørsmålet *Hvilken betegnelse passer best på området du bor i*. Det er en nominalvariabel som måles på en skala fra 1 til 5 der 1 er storby, 2 er forstad/utkant av storby, 3 er liten/mellomstor by, 4 er landsby og 5 er distrikt. En nominalvariabel har verdier som gjensidig utelukker hverandre og er valgt med en antagelse om at jo lenger borte fra storby en bor, desto mer muslimkritisk holdning. Det kunne også vært valgt region som indikator, men en slik inndeling ville ikke gitt god mening i forhold til å måle forskjellen mellom by og distrikt. Svarprosenten var svært høy. Det er likevel ikke tatt med respondenter som ikke har svart på spørsmålet da det ikke gir mening i å lage en gjennomsnittsfordeling på bosted. I tabell 3.5 er det fremstilt deskriptiv statistikk over fordelingen på bosted.

Tabell 3.5: Deskriptiv statistikk over fordeling på bosted i prosent

Land	Østerrike	Belgia	Tyskland	Danmark	Frankrike	Storbritannia	Nederland	Norge	Sverige
Storby	28,4	13,1	15,9	19,3	16,1	8,4	21,1	15,0	12,7
Forstad eller utkant av storby	14,9	9,0	13,2	22,0	10,3	20,5	9,7	17,4	24,4
By	21,7	25,9	35,9	32,6	32,6	45,5	24,7	28,2	34,6
Landsby	28,9	46,7	32,8	16,8	33,7	22,0	40,7	19,1	18,9
Distrikt	6,1	5,3	2,3	9,3	7,3	3,5	3,8	20,4	9,3
Sum	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N	1795	1769	3045	1502	1917	2264	1919	1436	1791

Kilde: ESS7 2014

Hvorvidt man bor i storby eller by er subjektivt betont, likeså landsby og distrikt. Fordelingen viser at både Belgia og Nederland har store grupper som anser seg som landsbybeboere. Begrepet distrikt er mer brukt enn landsby som benevnelse på bosted i Norge, noe som kan antyde den svake oppslutningen om landsby. Et annet eksempel på variasjon mellom landene er St Helens i England som er en by i utkanten av både Manchester og Liverpool. Innbyggertallet er omtrent likt Bergen som er Norges nest største by. Det er likevel antatt at inndelingen er tilstrekkelig til å ha effekt på denne oppgavens tema.

Klasse:

Det er en interessant utfordring å finne indikator på sosial klasseinndeling. Med bakgrunn i teori har tiden etter industrialiseringen medført endringer i arbeidslivet og ikke minst deltakelse i arbeidslivet. En klasse som *middelklassen* er det i dag vanskelig å plassere noen i. Til å finne en egnet fordeling er det brukt et sosialt klasseskjema som er utarbeidet av Daniel Oesch (Oesch, 2006). Det finnes flere typer klasseinndelinger. Over tid endrer klassene seg og de har endret seg fra en hierarkisk pyramide til horisontale skillelinjer. I velferdsstater ser en tydelig trend mot økning i servicesektoren. Det at begge kjønn deltar mer i arbeidslivet bidrar til økt heterogenitet i arbeidslivet generelt. Dette har krevd nye inndelinger og Oesch har utviklet inndelinger på flere nivå som gjør at inndelinger i 16 grupper, 8 grupper og 5 grupper kan foretas. Denne kilden er hentet fra delte ressurser på ESS sitt brukerforum. Det er lagt ut en syntaks som kan lastes ned og kjøres i SPSS for å omkode variabler til alle sett med Oesch's klasseinndelinger. ESS er tydelige på at de ikke er ansvarlige for innholdet i syntaksen og går ikke god for kvaliteten på resultatene. Oesch har gjort en analyse av arbeidsinndeling i Storbritannia, Tyskland, Sverige og Sveits. De tre første landene finnes i mitt utvalg og jeg har derfor funnet inndelingen adekvat som nominal bakgrunnsvariabel. Jeg har valgt en inndeling på 5 grupper og har oversatt klassene med 1=høyere tjenesteklasse, 2=lavere tjenesteklasse, 3=selvstendig næringsdrivende små foretak, 4=faglærte og 5=ufaglærte. Gruppe 1 omfatter eksempelvis rådgivning i kunnskapsintensive virksomheter, profesjoner som ingeniører, universitetslektorer, finans/økonomi av høyere grad, lege, advokat. Gruppe 2 er lavere tjenesteklasse som omfatter bl.a. håndverkere med svennebrev, helsepersonell med universitetsgrad og lærere i grunnskole. Gruppe 3 er selvstendig næringsdrivende i små foretak, herunder bønder. Gruppe 4 er faglærte arbeidere med fagbrev innenfor bl.a. helse, kontor og industriell produksjon. Tilslutt gruppe 5 som er ufaglært arbeider, og som omfatter alle typer arbeid der det ikke kreves særskilt utdanning, eksempelvis innenfor butikk, servicenæring og gårdsbruk (Oesch, 2006). Gruppen selvstendige næringsdrivende små

foretak kan virke ulogisk for innplassering av bønder. Det er stor forskjell på bønder både innbyrdes og i forhold til tjenesteytende foretak som butikk og frisør. Beskrivelse av skriptet til klasseskjema og lenke for nedlasting er lagt ved i Appendix. Sosial klasses tilhørighet er valgt fremfor en indikator som inntekt, da resultater av klasses tilhørighet kan tenkes å ha innvirkning på muslimkritiske, f.eks. ved at ufaglærte er mer muslimkritiske enn andre. Det er også en indirekte indikasjon om at ufaglærte tilhører lavtlønnsgruppen, mens høyere tjenesteklasse tilhører gruppen med høy inntekt. Tabell 3.6 viser deskriptiv statistikk for prosentvis inndeling i klasser. Frafallet av respondenter er betydelig større enn i spørsmålet om kjønn og bosted, noe som medfører lavere N. Respondenter som har utelatt å svare er ikke med i fordelingen, da det ikke gir mening å lage en gjennomsnittsfordeling på klasse.

Tabell 3.6: Prosentvis fordeling av inndeling i klasser

Land	Østerrike	Belgia	Tyskland	Danmark	Frankrike	Storbr	Nederland	Norge	Sverige
Høyere tjenesteklasse	14,4	20,4	20,3	23,2	14,2	18,5	18,5	25,7	17,7
Lavere tjenesteklasse	15,4	21,8	21,0	21,5	22,1	17,9	22,3	22,3	24,2
Selvst. næringsdrivende små foretak	9,6	11,2	10,1	7,3	9,5	12,9	11,1	8,4	10,2
Faglært arbeider	41,5	26,0	35,3	29,8	31,7	29,6	27,2	30,3	29,9
Ufaglært arbeider	19,1	20,7	13,4	18,3	22,5	21,2	21,0	13,3	18,0
Tall i prosent	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N	1640	1558	2796	1434	1687	2086	1810	1354	1721

Kilde: ESS7 2014

Høyrepopulistisk stemmegivning og høyretilhørighet:

Høyrepopulistisk stemmegivning er brukt som indikator på oppslutning om høyrepopulisme i landene i utvalget. Dersom respondentenes høyrepopulistiske stemmegivning skal gi mening, er det avgjørende at landene i utvalget har høyrepopulistiske partier med en viss oppslutning. Som listet opp i tabell 2.2b i teorikapitlet har de populistiske høyreorienterte partiene i Belgia, Danmark, Frankrike, Italia, Nederland, Norge og Østerrike vært på den politiske arena siden midten av 2000-tallet. Sverige var også med, men fikk ikke gjennombrudd med Sverigedemokratene før i 2010 og UKIP i Storbritannia enda senere. Alle parti utenom Alternativ for Tyskland, som ble stiftet i 2013, har derfor vært med på den høyrepopulistiske bølgen i minst 10 til 15 år.

Den deskriptive statistikken for høyrepopulistisk stemmegivning i tabell 3.7 er ikke hentet fra valgresultat, men fra ESS runde 7 i 2014. Høyrepopulistiske parti-velgere operasjonaliseres med indikatoren *hva stemte du ved forrige nasjonalvalg*. Det er en nominalvariabel som er omkodet for hvert land til dikotomi ved at de som stemte på sitt lands høyrepopulistiske parti

fikk verdien 1 og alle andre som stemte fikk verdien 0. De som stemte på andre parti utgjør referansekategorien. Det er ikke tatt med respondenter som ikke oppga hva de stemte. ESS respondentene er fra 15 år og oppover og det medfører et frafall av respondenter som ikke er stemmeberettigete.

Tabell 3.7: Prosent som stemte på høyrepopulistisk parti ved forrige valg i prosent

Belgia Vlaams Belang	Dansk Folkeparti	Frankrike Nasjonal front	Neder- land PVV	Norge FrP	Stor- britannia UKIP	Sverige- demokratene	Alternativ for Tyskland	Øster- rike FPÖ
2,3	12,1	12,8	8,3	12,6	7,7	4,9	4,3	13,8
N=1282	N=1179	N=943	N=1310	N=1083	N=1357	N=1437	N=2101	N=1089

Kilde: ESS 7 2014.

Tabell 3.7 er som sagt presentasjon av respondentenes stemmegivning ved forrige nasjonalvalg til det respektive lands høyrepopulistiske parti, oppgitt i 2014. I 2017 var valg- og meningsmålingsresultatene betydelig økt. Det vises til tabell 2.2b i teorikapittelet som indikerer at Vlaams Belang, Nasjonal front, PVV, AfD og FPÖ har fått en dobling eller mer i oppslutning i forhold til resultatene i ESS og spesielt Sverigedemokratene som oppnådde 20 prosent oppslutning på en meningsmåling i 2017 mot 4,9 prosent i ESS-resultatet. De andre landene har også økt oppslutning i 2017 på enten meningsmåling eller valgresultat, siden 2014. For å balansere inntrykket av høyrepopulistisk stemmegivning er det tatt med en indikator som forteller om subjektiv følt plassering på høyresiden og venstresiden. Respondentene har svart på en skala fra 0 til 10 der 0 er venstresiden og 10 er høyresiden. Variabelen er operasjonalisert ved en omkodning til tre kategorier der verdiene 0-3 står for venstresiden og 7-10 står for høyresiden. Verdiene 4-6 er plassert i midten. Deskriptiv statistikk for fordelingen i disse kategoriene er gjengitt i tabell 3.8.

Tabell 3.8: Deskriptiv statistikk over prosentvis fordeling på høyre- og venstresiden.

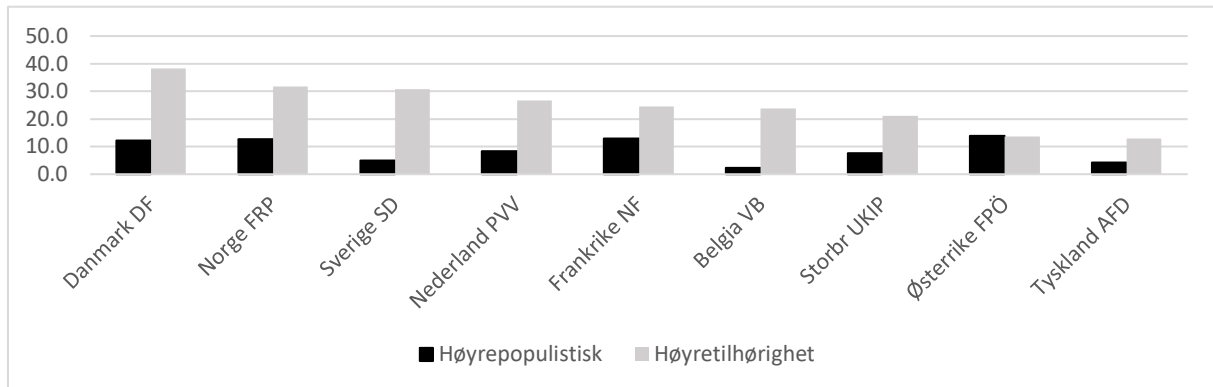
Land	Østerrike	Belgia	Tyskland	Danmark	Frankrike	Storbr	Nederland	Norge	Sverige
Høyre	13,6	23,8	12,9	38,3	24,4	21,1	26,6	31,7	30,8
Midten	60,1	54,9	60,4	39,3	50,9	59,6	55,0	47,6	41,2
Venstre	26,3	21,3	26,6	22,4	24,7	19,4	18,4	20,7	28,0
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N	1654	1697	2921	1445	1796	2024	1774	1400	1721

Kilde: ESS7 2014

Begrunnelsen for å ta med høyre-/venstretilhørighet er at det vil gi en større N. I datautvalget er det viktig å avgrense til det utvalget som best faller innenfor problemstillingen, nemlig velgere som stemmer til høyre for konservative høyre. Det er likevel frafall i utvalget, men høyre-/venstretilhørighet kan fange opp respondenter som ikke er stemmeberettigete. Det er

bare tatt med respondenter som har svart på spørsmålet. I figur 7 har jeg gjengitt et stolpediagram for høyrepopulistisk stemmegivning og høyretilhørighet. Trenden kan tolkes til å ha samme form og er et uttrykk for hvor stor andel av høyrepopulistisk stemmegivning som ligger innenfor høyretilhørighet.

Figur 7: Prosent som stemmer høyrepopulistisk sammenlignet med prosent som føler høyretilhørighet

Kilde: ESS7 2014

I den videre analysen er høyre-/venstretilhørighet utelatt, da det er den høyrepopulistiske oppslutningen som er interessant for denne oppgaven.

Fremmedfrykt:

Den teoretiske tilnærmingen forteller at motstand mot islam handler om fremmedfrykt. Det er ingen entydig indikator på fremmedfrykt noe som betyr at indikatoren må settes sammen til en indeks av flere indikatorer. Variabler som er valgt til denne indeksen inneholder hver for seg et mål på fremmedfrykt. Det er ordinalvariabler med svaralternativ fra 0-10 der 0 er svært negativt og 10 er svært positivt. Den første er *Innvandring er dårlig/bra for landets økonomi*. Den andre er *Innvandring gjør landet verre/bedre å bo i*, mens den tredje spør om *kulturen blir undergravet eller beriket av innvandring*. Den fjerde variabelen spør om respondentene mener at *innvandrere tar eller skaper nye jobber*. Den femte og siste variabelen måler respondentenes mening om *kriminaliteten blir verre eller bedre med innvandring*. Tabell 3.9a viser deskriptiv statistikk over fordelingen av de fem variablene for hvert land.

Variablene er kodet om til tre kategorier slik at verdiene 0-3 representerer den negative siden mens 7-10 representerer den positive siden. Verdiene 4-6 i midten har jeg kalt verken/eller.

Tabell 3.9a: Deskriptiv statistikk for indikatorene som måler fremmedfrykt

	Østerrike	Belgia	Tyskland	Danmark	Frankrike	Storbr.	Nederland	Norge	Sverige
Prosent som mener at innvandring er dårlig eller bra for landets økonomi									
dårlig	27,8	32,8	15,4	27,2	31,7	29,3	23,0	15,3	16,2
verken/eller	44,7	46,3	58,5	44,8	45,2	41,8	55,4	44,1	41,9
bra	27,5	20,8	43,1	28,0	23,2	29,0	21,7	40,6	41,9
Prosent som mener at innvandring gjør at kulturen blir undergravet eller beriket									
undergravet	28,3	17,4	12,5	20,2	24,3	31,1	11,4	18,8	6,1
verken/eller	42,0	42,7	34,9	34,4	37,7	36,9	40,6	37,1	23,2
beriket	29,7	39,9	52,5	45,4	37,9	32,1	48,0	44,1	70,7
Prosent som mener at innvandring gjør landet verre eller bedre å leve i									
verre	30,9	25,8	17,8	15,8	22,7	30,4	14,3	14,2	7,3
verken/eller	52,5	52,8	50,1	45,3	57,4	42,4	60,2	54,7	56,4
bedre	16,6	21,0	32,1	38,9	19,9	27,2	25,5	31,1	36,4
Prosent som mener at innvandrere tar eller skaper jobber									
tar jobber	27,6	29,0	12,0	14,1	23,7	28,4	19,7	9,3	6,9
verken/eller	53,6	54,7	54,9	55,2	53,5	51,0	65,3	49,4	43,7
skaper jobber	18,9	16,3	33,1	30,7	22,8	20,6	15,0	41,3	49,3
Prosent som mener at innvandrere forverrer eller bedrer kriminaliteten i landet									
forverrer	60,1	52,6	46,5	44,4	33,6	40,1	49,9	60,7	41,6
verken/eller	35,9	40,8	47,4	46,7	55,0	51,7	45,7	32,6	49,0
bedrer	4,0	6,6	6,1	8,9	11,4	8,2	4,5	6,8	9,4

Kilde: ESS7 2014

Over 60 prosent av respondentene i Østerrike og Norge mener at innvandrere forverrer kriminaliteten i landet. Kanskje enda mer oppsiktsvekkende er det at over 70 prosent av Sveriges respondenter mener at kulturen blir beriket av innvandring og 9,4 prosent mener at kriminaliteten blir forbedret. Det er grunn til å tro at disse meningene ser annerledes ut i dag med tanke på at Sverigedemokratene fikk en oppslutning på 20 prosent i 2017, som er fire ganger høyere enn målt i populistisk stemmegivning i ESS i 2014. Særlig etter terrorangrepet i Stockholm i april 2017 kan det ha endret seg. I både Storbritannia og Belgia er det over 30 prosent som mener at innvandring er dårlig for landets økonomi. 28,3 prosent av respondentene i Østerrike mener at innvandring gjør at kulturen blir undergravet. I Østerrike, Belgia og Storbritannia er det over 27,5 prosent oppfatning om at innvandrere tar jobber fra de som er født i landet.

For å avgjøre om variablene egner seg for å lage indeks brukes testen Cronbach's Alpha som måler variablenes indre konsistens. Chronbach's Alpha har en referanseverdi fra 0 til 1 der 1 er den beste konsistensen. Resultatene av testen er gjengitt i tabell 3.9b.

Tabell 3.9b: Chronbach´s Alpha for indikatorer på fremmedfrykt

	Østerrike	Belgia	Tyskland	Danmark	Frankrike	Storbr	Nederland	Norge	Sverige
Ustandardisert verdi	.874	.825	.824	.835	.802	.866	.790	.772	.820
Gyldige	1618	1723	2895	1415	1826	2102	1765	1386	1601
Eksluderte *	177	46	150	87	91	162	154	50	190
Total N	1795	1769	3045	1502	1917	2264	1919	1436	1791

Kilde: ESS72014

*de som ikke har svart på alle spørsmålene i variablene er utelatt

Chronbach´s Alpha er over 0.700 i alle landene noe som indikerer at variablene egner seg for å lage indeks. Indeksen blir benevnt som *fremmedfrykt*.

Indikatorerne i indeksen har svaralternativer fra 0 til 10 noe som gir 11 svaralternativer.

Medianverdien er 5,5 og markerer skille mellom negativt og positivt svar. Tabell 3.9c gjengir deskriptiv statistikk for gjennomsnittsverdien til indeksen *fremmedfrykt*.

Tabell 3.9c: Gjennomsnittsverdi for indeksen fremmedfrykt. Skala 0 til 10.

	Østerrike	Belgia	Tyskland	Danmark	Frankrike	Storbr	Nederland	Norge	Sverige
Gjennomsnittsverdi	4,29	4,58	5,37	5,12	4,77	4,64	4,9	5,23	6,02
N	1794	1769	3044	1499	1914	2261	1912	1434	1788

Kilde: Ess7 2014

Alle land unntatt Sverige ligger under medianen på 5,5, det vil si at gjennomsnittsverdien ligger på den negative siden av middelverdien. Den negative siden indikerer fremmedfrykt.

Nasjonal identitet:

Ved å støtte meg på teori som beskrevet i det teoretiske fundamentet, bygges det opp en antakelse om at fremmedfrykt handler om frykt for tap av nasjonal identitet. Det finnes en ny indikator i datasettet i ESS som heter *Hvor nært føler du deg knyttet til landet*. Det er en ordinalvariabel med svaralternativer fra 1 til 4 der 1 er svært nært og 4 er ikke nært i det hele tatt. Med begrunnelse i at indikatoren alene er for smalt til å måle nasjonal identitet, er indikatoren *Det er best for et land at nesten alle har de samme skikkene og tradisjonene*, tatt med. Dette er en ordinalvariabel med svaralternativer fra 1 til 5, der 1 er svært enig mens 5 er svært uenig. Det var ønskelig å lage en indeks på nasjonal identitet, men ettersom variablene har ulike svaralternativer og skala, må de analyseres hver for seg. I tabell 3.10 gjengis deskriptiv statistikk for begge indikatorene.

Tabell 3.10: Deskriptiv statistikk over prosentfordeling av indikatorer knyttet til nasjonal identitet

	Østerrike	Belgia	Tyskland	Danmark	Frankrike	Storbri	Nederland	Norge	Sverige
Føler nærhet til landet	91,9	86,2	85,5	96,1	93,3	79,7	92,6	97,4	95,7
N	1776	1768	3031	1496	1911	2242	1915	1435	1780
Viktig med samme skikker og tradisjoner	38,4	45,3	26,3	29,5	39,9	42,8	32,8	30,0	27,5
N	1769	1767	3028	1495	1914	2256	1911	1430	1768

Kilde: ESS7 2014

Det er ingen tvil om at landene i utvalget føler sterk nærhet til landet sitt. Dette er også et utslag av at blant respondentene er majoriteten etnisk nasjonale, noe som er bra for validiteten. Oppsiktsvekkende er det at mer enn 20 prosent av britene ikke føler nærhet til landet sitt. Det kan ha sammenheng med at en del har oppfattet spørsmålet om nærhet til Storbritannia, mens deres subjektive størst følte nærhet er til England, Skottland, Wales og Nord-Irland. Belgia og Tyskland har begge i overkant av 85 prosent, som er lavere enn resten av utvalget. Det kan tenkes at forklaringen er at Den europeiske union står sterkt i disse landene. Belgia og Storbritannia kom ut med over 40 prosent som mener at det er best for landet at nesten alle følger de samme skikkene og tradisjonene. Det er ikke uventet for Storbritannia som har beholdt sin egen valuta og er alment kjent for å ivareta tradisjoner. Tyskland og Sverige har lavest oppslutning om dette med henholdsvis 26,3 og 27,5 prosent. Det er ikke uventet for tyske innbyggere i et land som hadde mye nasjonal identitet å bygge opp igjen etter andre verdenskrig. Det antas at det drøydde lenge før tyskerne generelt følte nasjonal stolthet igjen.

Det konkluderes allerede nå med at nærhet til landet er en for svak variabel til å gå videre med i analyse. Jeg står igjen med indikatoren viktig at nesten alle følger samme skikker og tradisjoner som indikator på nasjonal identitet.

Sosial tillit:

På samme måte som miljøet og omgivelsene der respondenten bor kan tenkes å ha en påvirkning på holdning til muslimer, er det en antakelse om at nivået av sosial tillit forklarer motstand mot islam. Sosial tillit er ikke direkte målbart og det må derfor lages en indikator på dette. ESS har tre variabler som er ment å måle sosial tillit: *Folk flest er til å stole på/en kan ikke være for forsiktig når en har med andre å gjøre* (1), *Folk flest prøver å utnytte deg/prøver å være rettferdig* (2) og *Folk flest er hjelpsomme/tenker mest på seg selv* (3).

Variablene er ordinalvariabler med 11 svaralternativer fra 0 til 10 og som går fra negativ til positiv. Således skulle de egne seg for å lage indeks. I tabell 3.11a er det gjengitt deskriptiv statistikk for gjennomsnittsverdien av indeksen, mens tabell 3.11b inneholder resultatet av Chronbach's Alpha som måler variablenes indre konsistens.

Tabell 3.11a: Deskriptiv statistikk for gjennomsnittsverdien av indeksen Sosial tillit. Skala 0-10

	Østerrike	Belgia	Tyskland	Danmark	Frankrike	Storbr	Nederland	Norge	Sverige
Sosial tillit,	5,26	5,16	5,49	6,73	5,06	5,70	6,03	6,53	6,38
Standardavvik	1,80	1,61	1,60	1,48	1,59	1,69	1,35	1,39	1,50
N	1795	1769	3044	1501	1917	2264	1916	1436	1790

Kilde: ESS7 2014

Middelverdien er 5,5 noe som betyr at en gjennomsnittsverdi som er lavere, ligger på den negative siden av skalaen. Som tabell 3.11a viser er både Østerrike, Belgia og Frankrike på den negative siden mens Tyskland balanserer på middelverdien. Mest positiv sosial tillit har de skandinaviske landene Danmark, Sverige og Norge. Det er ikke uventet at Skandinavia har høy sosial tillit, noe som kan bekreftes bredt i forskning, blant annet av Torben Fridberg og Olli Kangas i kapitlet Social capital (Fridberg og Kangas, 2008).

Tabell 3.11b: Chronbach's Alpha for indeksen Sosial tillit

	Østerrike	Belgia	Tyskland	Danmark	Frankrike	Storbr	Nederland	Norge	Sverige
Ustandardisert	.766	.668	.684	.700	.626	.761	.714	.693	.707
Item Means	5.278	5.155	5.498	6.734	5.060	5.700	6.030	6.528	6.380
Variance	.163	.365	.223	.349	.561	.082	.163	.184	.127
Valid	1779	1769	3035	1495	1909	2247	1912	1431	1777
Excluded *	16	0	10	7	8	17	7	5	14
Total	1795	1769	3045	1502	1917	2264	1919	1436	1791

Kilde: ESS7 2014

*de som ikke har svart på alle spørsmålene i variablene er utelatt

Som det fremgår av tabell 3.11b er Chronbach's Alpha lavere enn 0.700 for Belgia, Tyskland og Norge. Den ustandardiserte verdien er likevel så tett opp til 0.700 at indeksen beholdes, men en må være noe kritisk til resultatene i analysen. Chronbach's Alpha kan ses på som en reliabilitetstest. Det er en antakelse om at lav sosial tillit kan forklare muslimkritisk holdning.

Religiøsitet:

Den siste variabelen som tas med som uavhengig er spørsmålet *Hvor religiøs er du.*

Spørsmålet er besvart uavhengig av religionstilhørighet. Indikatoren er en ordinalvariabel med en skala fra 0 til 10 hvor 0 er ikke religiøs i det hele tatt, mens 10 er veldig religiøs. For

å kunne skille religiøse fra ikke religiøse er det gjort en omkodning til tre kategorier; religiøs, verken/eller og ikke religiøs. Omkodningen er utført slik at verdiene 0-3 er ikke religiøs mens 7-10 er religiøs. Verken/eller er de som har svart mellom 4-6. Tabell 3.12 viser deskriptiv statistikk på fordelingen i prosent etter denne kategoriinndelingen.

Tabell 3.12: Deskriptiv statistikk over fordelingen i prosent på religiøsitet

	Østerrike	Belgia	Tyskland	Danmark	Frankrike	Storbr	Nederland	Norge	Sverige
Religiøs	30,6	32,2	26,8	17,9	32,2	22,1	30,1	16,8	15,1
Verken/eller religiøs	34,4	28,9	32,1	36,2	26,4	30,2	27,8	32,7	26,7
Ikke religiøs	35,0	38,9	41,0	45,9	41,4	47,7	42,2	50,5	58,3
Tall i prosent	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N	1789	1766	3039	1496	1912	2256	1916	1431	1780

Kilde: ESS7 2014

Med bakgrunn fra teorikapittelet om sekularisering i vesteuropeiske stater er det fremdeles kristendom som er statsreligion i de fleste landene i utvalget. Det antas derfor at stor grad av religiøsitet kan være en forklaring til motstand mot islam. I Østerrike, Belgia, Frankrike og Nederland regner over 30 prosent seg som religiøse. De skandinaviske landene har betydelig lavere prosentandel, fra 15 til 18 prosent. Det kan tolkes som Skandinavia er mer sekularisert enn de øvrige landene i utvalget.

Oppsummering:

Som en oppsummering av presentasjonen av indeksene fremmedfrykt og sosial tillit kan det indikeres at den deskriptive statistikken viser en tendens til fremmedfrykt med unntak av Sverige og en tendens til lav sosial tillit i Østerrike, Belgia og Frankrike. Det er derimot svært tydelig at respondentene føler sterk tilhørighet til landet sitt.

3.5.3 Valg av analysemetode

For å kunne vise om dette korrelerer med den avhengige variabelen muslimkritisk må det foretas logistisk regresjon. Måten jeg har valgt å utføre dette på er å krysstabulere de uavhengige variablene mot avhengig variabel i en bivariat analyse. Den bivariante analysen vil ikke si alt om styrken og retningen på samvariasjonen og det er derfor nødvendig å gjøre en multivariat analyse i tillegg. En multivariat analyse knytter en avhengig variabel til flere forklaringsvariabler noe som gir et mer fullstendig bilde av det som studeres (Midtbø, 2007). I en slik modell kan det slås fast hvor mye den enkelte variabel innvirker på motstand mot islam fordi årsakssammenhengene er mer presise og gir dermed økt reliabilitet. I tillegg sier

en slik analyse noe om hvor god denne forklaringen er i forhold til *andre* forklaringer. En ytterligere begrunnelse for å utføre analysen er at grupper av variabler kan settes sammen (Midtbø, 2007:96). Dette vil gjelde oppgavens tilskrevne variabel (kjønn), sosialstrukturelle variabler og holdningsvariabler.

Logistisk regresjonsanalyse krever omkodning av variabler i SPSS som er statistikkprogrammet som er benyttet i denne oppgaven. En oversikt over alle omkodinger i SPSS er tatt med i appendix.

4 Bivariat analyse

4.1 Innledning

I dette kapittelet avgjøres om det finnes bevarte sammenhenger mellom avhengig variabel og de uavhengige variablene. Det benyttes både krysstabeller og korrelasjonsanalyser til å analysere sammenhengen mellom to variabler. Krysstabeller er egnet for variabler på nominalt og ordinalt nivå, mens korrelasjonsanalyse anbefales for kontinuerlige variabler. Pearsons r er et vanlig mål på korrelasjon. Verdien av Pearsons r går fra -1 til +1 der verdien sier noe om styrken. Fortegnet viser retningen. Pearsons r er regnet for å være en robust regresjonskoeffisient som kan benyttes for alle variabeltyper, også ordinale kategorivariabler med opptil fem verdier (Ringdal, 2013:320). Verdi på Pearsons r rundt 0 indikerer lav sammenheng. Analysen er gjennomført i statistikkprogrammet SPSS og det er kun benyttet kilden fra ESS sjuende runde i 2014.

4.2 Tilskreven variabel

4.2.1 Kjønn

Det er en forventning om at det er flere menn enn kvinner blant muslimkritiske. Ettersom både den avhengige og den uavhengige variabelen er dikotom kunne det vært analysert med en enkel krysstabell uten koeffisient. Jeg har likevel valgt å teste Pearsons r for variablene og i tillegg vise deskriptiv statistikk over fordelingen av muslimkritiske på kvinner og menn.

Tabell 4.1a: Korrelasjonsanalyse av sammenhengen mellom muslimkritiske og menn

	Østerrike	Belgia	Tyskland	Danmark	Frankrike	Storbr	Nederland	Norge	Sverige
Pearsons r	-.005	-.098**	-.043*	.035	-.067**	-.011	-.027	.020	.079**
Sig. (tohalet)	0,850	0,000	0,019	0,182	0,004	0,612	0,244	0,456	0,001

* signifikant på 0,05 nivå **signifikant på 0,01 nivå

Pearsons r varierer i fortegn i de ulike landene. I Sverige er det en tydelig positiv signifikant korrelasjon. I Danmark og Norge er det positiv men svak korrelasjon som ikke er signifikant. Positiv korrelasjon antyder at menn er mer muslimkritiske enn kvinner. Korrelasjonen er negativ og signifikant i Belgia, Tyskland og Frankrike. En negativ koeffisient antyder at det er referansegruppen som er mest kritisk, det vil si kvinner. I tabell 4.1b vises en fremstilling av

muslimkritiske kvinner og menn, som forsterker funnet. Tabellen er den samme som tabell 3.3, men nå er andel muslimkritiske fordelt på menn og kvinner.

Tabell 4.1b : Statistikk for muslimkritiske pr land i prosent fordelt på menn og kvinner

		Østerrike	Belgia	Tyskland	Danmark	Frankrike	Storbr	Nederland	Norge	Sverige
Menn	Kritiske	53,9	42,5	26,7	47,7	31,4	44,5	44,6	35,2	21,8
	Vennlige	46,1	57,5	73,3	52,3	68,6	55,5	55,4	64,8	78,2
Kvinner	Kritiske	54,4	52,2	30,7	44,3	37,7	45,6	47,3	33,3	15,7
	Vennlige	45,6	47,8	69,3	55,7	62,3	54,4	52,7	66,7	84,3

I Østerrike er det 54,4 prosent kvinner som er muslimkritiske og 45,6 prosent som er muslimvennlige og for menn er det 53,9 prosent muslimkritiske og 46,1 prosent muslimvennlige. I Belgia er over 52,2 prosent av kvinner muslimkritiske mens muslimkritiske menn utgjør 42,5 prosent. Det er oppsiktsvekkende funn på fordelingen mellom kjønn i Østerrike, Belgia, Tyskland, Frankrike, Storbritannia og Nederland. Disse landene har større andel muslimkritiske kvinner enn menn. For Østerrike, Belgia og Storbritannia kan noe forklares ved at det var flere kvinnelige respondenter enn mannlige, jamfør tabell 3.4, men det var omvendt for Tyskland, Frankrike og Nederland. I dette bildet skiller de skandinaviske landene seg ut med lavere andel av muslimkritiske kvinner enn menn. Kombinert med at andelen muslimkritiske er relativt lav i de skandinaviske landene, jamfør tabell 3.3, er det med en viss forsiktighet at jeg antyder at den bivariante analysen viser at kvinner har en tendens til å være mer muslimkritiske i utvalgets land utenfor Skandinavia.

Utfra funnet ovenfor er det interessant å se hvordan høyrepopulistisk stemmegivning fordeler seg på kjønn, noe som er gjengitt i tabell 4.2 nedenfor:

Tabell 4.2: Korrelasjonsanalyse av sammenhengen mellom høyrepopulistisk stemmegivning og kjønn

	Østerrike FPÖ	Belgia VB	Tyskland AFD	Danmark DF	Frankrike NF	Storbr UKIP	Nederland PVV	Norge FRP	Sverige SD
Pearsons r	.067*	-.026	.065**	.001	.019	.060*	.003	.114**	.058*
Sig. tohalet	0,027	0,348	0,003	0,963	0,562	0,040	0,906	0,000	0,028

* signifikant på 0,05 nivå **signifikant på 0,01 nivå

Her nøyer jeg meg med korrelasjoner som viser positiv og signifikant sammenheng for Østerrike, Tyskland, Storbritannia, Norge og Sverige som indikerer at det er flere menn enn

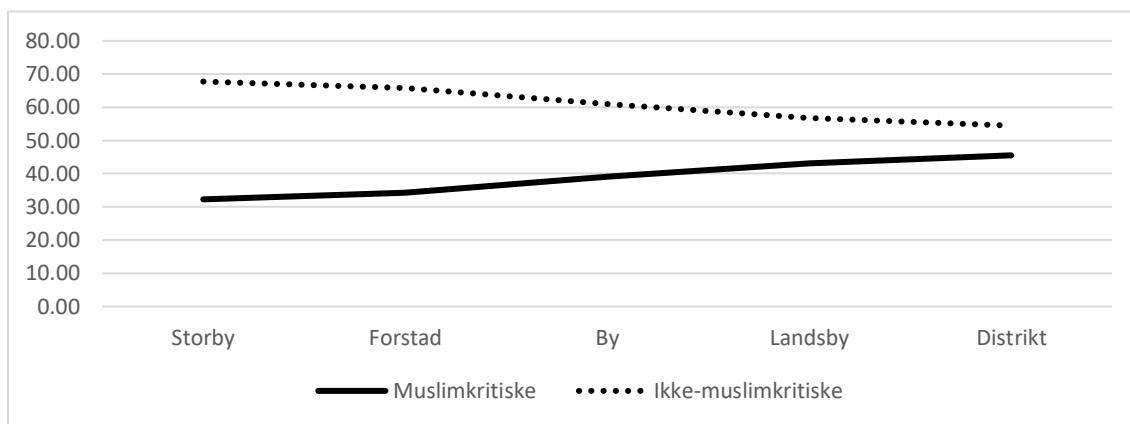
kvinner som stemmer høyrepopulistisk. I de øvrige landene er det ikke signifikant sammenheng. Dette støtter antagelsen om at det er flere menn enn kvinner som støtter høyrepopulistiske partier. Det kan tyde på at menn bruker sin stemme til å påvirke den politiske retningen som et forsvar mot følt trussel mot nasjonen, mens kvinner kanskje har en tendens til å være muslimkritiske på den hverdagslige arenaen.

4.3 Sosialstrukturelle variabler

4.3.1 Bosted

Bosted er knyttet til hvilke omgivelser respondenten bor i, fra storby til distrikt. Personer som er knyttet til distrikt antas å være mer muslimkritiske enn personer som bor i større eller mindre byer. Det kunne også vært interessant å gjøre en grovere inndeling i urbane strøk eller byer, men anses ikke for å være relevant i denne oppgaven. I stedet for velger jeg å vise en trend i figur 8 for krysstabulering over sammenhengen mellom muslimkritiske og bosted for alle landene sammenlagt. Sammenligningen er i prosent.

Figur 8: Krysstabulering over sammenhengen mellom muslimkritiske og bosted. Oppgitt i prosent

Det er en tydelig tendens til at folk som bor i byer er mindre muslimkritiske enn dem som bor i landsby og distrikt. I distrikt går fordelingen mot 50/50. Dette støtter antagelsen om at det er større motstand mot islam i utkantstrøk enn i større byer. Det må likevel ses på variasjoner mellom landene og i tabell 4.3 er det gjengitt krysstabell over sammenhengen mellom muslimkritiske og bosted for hvert av landene i utvalget. Funn viser at det er større variasjoner enn antatt og spesielt i distrikt varierer andelen av muslimkritiske fra 70,6 prosent i Østerrike til 20,6 prosent i Sverige. I landsby finner vi Østerrike, Danmark og Nederland med over 50 prosent muslimkritiske. I storbyer og forstad/utkant av storby har alle landene

under 50 prosent muslimkritiske. Kanskje litt overraskende at det er over 40 prosent muslimkritiske i Norge i landsbyer. Ifølge fordelingen i tabell 3.5 har 19,1 nordmenn oppgitt at de bor i landsby.

Tabell 4.3: Krysstabell over sammenhengen mellom muslimkritiske og bosted pr land

		Østerrike	Belgia	Tyskland	Danmark	Frankrike	Storbr	Nederland	Norge	Sverige
Storby	Kritiske	46,9	44,0	22,3	33,9	27,5	32,6	39,4	20,4	10,1
	Vennlige	53,1	56,0	77,7	66,1	72,5	67,4	60,6	79,6	89,9
Forstad/ utkant	Kritiske	48,3	45,9	23,9	42,2	24,1	45,9	43,0	28,5	16,5
	Vennlige	51,7	54,1	76,1	57,8	75,9	54,1	57,0	71,5	83,5
By	Kritiske	53,4	45,8	32,1	48,6	35,5	45,4	45,2	34,0	21,6
	Vennlige	46,6	54,2	67,9	51,4	64,5	54,6	54,8	66,0	78,4
Landsby	Kritiske	61,7	49,6	29,5	50,6	37,4	47,3	50,2	40,5	21,0
	Vennlige	38,3	50,4	70,5	49,4	62,6	52,7	49,8	59,5	79,0
Distrikt	Kritiske	70,6	44,1	34,8	63,0	48,9	45,1	46,1	34,3	20,6
	Vennlige	29,4	55,9	65,2	37,0	51,1	54,9	53,9	65,7	79,4
Pearsons r		,140**	,031	,065**	,157**	,115**	,060**	,085**	,152**	,078**

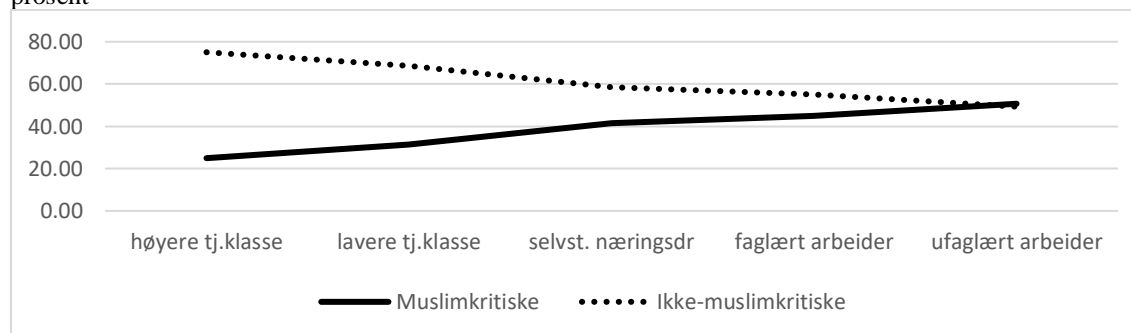
**signifikant på 0,01 nivå

Sverige er har færrest muslimkritiske i alle bostrøk, men det er dobbelt så mange muslimkritiske i Sveriges distrikt som det er i landets storbyer. Den store forskjellen mellom Sverige og de øvrige landene i utvalget bidrar til å trekke gjennomsnittet opp, jamfør figur 8. Uten Sverige ville linjene krysset mellom landsby og distrikt. Variablene er sterkt signifikant i alle landene unntatt Belgia der sammenhengen er positiv, men svak.

4.3.2 Sosial klasse

Sosial klasse er delt inn i 5 kategorier etter Daniel Oesch's klasseskjema. Variablen er en nominalvariabel og det er en antakelse om at det er færrest muslimkritiske i tjenesteklassene, mens det kan tenkes at ufaglærte er mest tilbøyelig til å være muslimkritisk. I figur 9 vises en grafisk fremstilling for trenden for alle landene sammenlagt. Sammenligningen er i prosent.

Figur 9: Krysstabulering over sammenhengen mellom muslimkritiske og sosial klasse for hele utvalget. Oppgitt i prosent

Trenden er at færrest muslimkritiske finnes i tjenesteklassene, mens det er motsatt for ufaglærte. Som det går frem av tabell 4.4 som viser sammenhengen mellom muslimkritiske og sosial klasse for hvert land, er det tydelig at dersom Sverige holdes utenom, ville linjen i figur 9 krysset omtrent med faglært arbeider og sprikt mer på ufaglært arbeider.

Tabell 4.4: Krysstabell over sammenhengen mellom muslimkritiske og sosial klasse

		Østerrike	Belgia	Tyskland	Danmark	Frankrike	Storbr	Nederland	Norge	Sverige
Høyere tjenestekl.	Kritiske	31,7	30,3	16,2	34,7	18,9	32,4	30,8	23,1	10,7
	Vennlige	68,3	69,7	83,8	65,3	81,1	67,6	69,2	76,9	89,3
Lavere tjenestekl.	Kritiske	49,4	39,2	24,9	38,7	29,5	34,3	39,8	28,7	10,8
	Vennlige	50,6	60,8	75,1	61,3	70,5	65,7	60,3	71,3	89,2
Selvst. næringsdr.	Kritiske	55,0	52,6	23,8	59,0	41,8	50,9	47,5	37,8	18,6
	Vennlige	45,0	47,4	76,2	41,0	58,2	49,1	52,3	62,2	81,4
Faglært arbeider	Kritiske	60,9	54,5	36,7	56,1	36,1	48,4	50,0	43,4	25,1
	Vennlige	39,1	45,5	63,3	43,9	63,9	51,6	50,0	56,6	74,9
Ufaglært arbeider	Kritiske	66,2	61,3	38,6	50,8	49,7	54,9	60,2	44,3	25,1
	Vennlige	33,8	38,8	61,4	49,2	50,3	45,1	39,8	55,7	74,9
Pearsons r		,213**	,225**	,181**	,157**	,188**	,167**	,197**	,188**	,166**

**signifikant på 0,01 nivå

Også blant klasser er det store forskjeller. Blant ufaglærte synes hele 66,2 prosent i Østerrike, 61,3 prosent i Belgia og 60,2 prosent i Nederland å være muslimkritiske. Det blir vanskelig å kommentere klassen selvstendig næringsdrivende, da det kan være en for heterogen gruppe. I utgangspunktet er denne gruppen små foretak, men det kan likevel være store ulikheter mellom landene i utvalget. Frisør på Jæren og alpebonde i Østerrike for å nevne eksempel. Tallene må derfor leses med forsiktighet. Det synes å være god korrelasjon mellom dataene, alle har positiv sammenheng som er signifikant. En positiv sammenheng betyr at retningen går fra verdi 1 til 5 der 1=høyere tjenesteklasse og 5=ufaglærte.

4.4 Høyrepopulistisk stemmegivning

Stemmegivning ved siste nasjonale valg er en indikator på høyrepopulistisk oppslutning da variabelen er omkodet til å måle oppslutningen for ett høyrepopulistisk parti i hvert land. Denne oppgavens kjernespoørsmål er hvor viktig høyrepopulisme er for motstand mot islam og det er gjort en bivariat analyse av hvert land/parti for seg, som er gjengitt i tabell 4.5. Siden begge variablene er på nominalnivå der det ene valget utelukker det andre, kan det brukes phi og Cramers $\sqrt{V}$ som korrelasjonsmål.

Tabell 4.5: Krysstabell over sammenhengen mellom muslimkritiske og høyrepopulistisk stemmegivning

	FPÖ	VB	AFD	DF	NF	UKIP	PVV	FRP	SD
Muslimkritiske	77,4	89,7	43,3	82,3	66,4	76,0	85,3	63,0	53,5
Ikke-muslimkritiske	22,6	10,3	56,7	17,7	33,6	24,0	14,7	37,0	46,5
	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Phi / Cramer´s V	0,208	0,130	0,087	0,263	0,269	0,186	0,260	0,238	0,226
Signifikans	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

Verdiene er signifikant for alle partiene og en signifikans på 0,000 er lavere enn 0,01 og det kan derfor sies at det er en statistisk sammenheng mellom variablene på $< 0,01$ nivå, som indikerer minst 99 prosent sjans for at det er sammenheng. UKIP som er et parti som ble dannet som et protestparti mot den europeiske union, har vokst frem som muslimkritisk og har en oppslutning på nesten 76 prosent. Mest muslimkritisk oppslutning får Vlaams Belang i Belgia med nesten 90 prosent. Verdt er det også å nevne at Fremskrittspartiet har en oppslutning på 63 prosent av muslimkritiske. Alternativ for Tyskland har lavest oppslutning av muslimkritiske med 43,33 prosent. Det konkluderes derfor i bivariat analyse at oppslutning om høyrepopulistiske partier har sammenheng med å være muslimkritisk. Hvor god sammenhengen er avgjøres først i multivariat analyse.

4.5 Fremmedfrykt

Indeksen på fremmedfrykt er som sagt sammensatt av fem variabler som måler aspekter av fremmedfrykt. Det er målt høy Crohnbach´s Alpha som indikerer høy indre konsistens. Det er ventet at fremmedfrykt er korrelert med muslimkritiske. Som korrelasjonsmål er det brukt Pearsons r og er gjengitt i tabell 4.6.

Tabell 4 6: Korrelasjonsanalyse over sammenhengen mellom muslimkritiske og fremmedfrykt

	Østerrike	Belgia	Tyskland	Danmark	Frankrike	Storbr	Nederland	Norge	Sverige
Pearsons r	-,551**	-,488**	-,510**	-,555**	-,496**	-,507**	-,470**	-,466**	-,490**

**signifikant på 0,01 nivå

I denne analysen er det tilstrekkelig å forklare korrelasjonen som er negativ for alle landene. Dette bekrefter den forventede sammenhengen om at en gjennomsnittsverdi på den negative siden av skalaen for fremmedfrykt korrelerer med verdien 1 som er muslimkritiske i avhengig variabel. Unntaket her er Sverige som har verdi svakt på den positive siden av skalaen i tabell 3.9c. Der middelverdien er 5,5 har Sverige verdien 6,02. Denne må stå som uforklart verdi. På

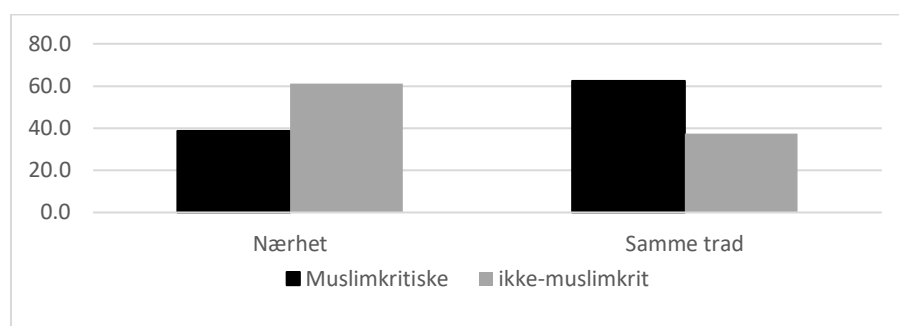

bakgrunn av den bivariate analysen kan det sies med minst 99 prosent sikkerhet at det er en sammenheng mellom muslimkritiske og fremmedfrykt.

4.6 Nasjonal identitet

Indikatorer på nasjonal identitet er målt ved to variabler. Krysstabell over sammenhengen mellom muslimkritiske og følt nærhet til landet og oppfatning om at det er best for landet om de fleste følger samme tradisjoner og skikker er gjengitt i tabell 4.7. En grafisk fremstilling av trend for alle landene sammenlagt er gjengitt i figur 10. Det er forventet at det er gruppen muslimkritiske som mener at det er best for landet at nesten alle følger de samme skikker og tradisjoner.

Figur 10: Krysstabulering av sammenhengen mellom muslimkritiske og nasjonal identitet

Det er tydelig sammenheng mellom muslimkritiske og respondenter som synes det er viktig å følge skikker og tradisjoner. Den forventede sammenhengen blir forsterket av analysen.

Tabell 4.7: Krysstabell over sammenhengen mellom muslimkritiske og nasjonal identitet

	Østerrike	Belgia	Tyskland	Danmark	Frankrike	Storbr	Nederland	Norge	Sverige
Bivariat korrelasjon mellom nærhet og muslimkritiske									
Pearsons r	,058*	-,004	,033	,063*	,018	-,058**	-,003	-,009	-,041
Signifikans	,017	,866	,069	,016	,445	,006	,911	,744	,086
Bivariat korrelasjon mellom viktig å følge tradisjoner og skikker i et land og muslimkritiske									
Pearsons r	,374**	,287**	,335**	,432**	,340**	,355**	,271**	,378**	,389**
Signifikans	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000

*Signifikant på 0,05 nivå, **signifikant på 0,01 nivå

Sammenhengen er sterk i alle landene i utvalget, men aller sterkest i Danmark og svakest i Nederland.

Det er større usikkerhet rundt følt nærhet til landet. Korrelasjonen er bare signifikant for Østerrike, Danmark og Storbritannia. Som det ble konkludert med i presentasjonen av

variablene for nasjonal identitet, er variabelen nærhet til landet veldig svak. Den utelates derfor i videre analyse. Variabelen viktig å følge skikker og tradisjoner blir derfor eneste variabel som måler nasjonal identitet.

4.7 Sosial tillit

Som deskriptiv statistikk for indeksen for sosial tillit viser, er det Østerrike, Belgia og Frankrike som befinner seg på den negative siden av middelverdien, mens det er positiv sosial tillit spesielt i Danmark, Sverige og Norge. Bivariat korrelasjon over sammenhengen mellom muslimkritiske og sosial tillit er gjengitt i tabell 4.8.

Tabell 4.8: Krysstabell over sammenhengen mellom muslimkritiske og sosial tillit.

	Østerrike	Belgia	Tyskland	Danmark	Frankrike	Storbr	Nederland	Norge	Sverige
Pearsons r	-.166**	-.177**	-.254**	-.160**	-.202**	-.182**	-.174**	-.170**	-.188**
N	1795	1769	3044	1501	1917	2264	1916	1436	1790

**Korrelasjonen er signifikant på 0.01 nivå (2-halet)

Korrelasjonen er negativ for alle landene, som svarer til forventet sammenheng. Det er høyest korrelasjon i Tyskland og Frankrike som indikerer størst sammenheng mellom muslimkritiske og lav sosial tillit. Pearsons r er signifikant på 0,01 nivå, det vil si at det kan sies med 99 prosent sikkerhet at det er sammenheng mellom indikatorene. Det er noe overraskende at de skandinaviske landene er representert med statistisk signifikant negativt korrelasjonsmål til tross for at deskriptiv statistikk over sosial tillit viser at disse landene er blant dem som viser høyest sosial tillit i utvalget. Nyere forskning viser at nordiske land skårer høyt på tillitsspørsmål i forhold til ikke nordiske land i Europa (Andersen og Dinesen, 2017). Dette viser også deskriptiv statistikk omtalt på side 49. Det kan skyldes at de skandinaviske respondentene har oppfattet "folk flest" som en bredere populasjon og ikke dem man omgås til daglig og at indeksen sosial tillit ikke treffer likt i alle landene i utvalget.

4.8 Religiøsitet

Den siste bivariate analysen som er gjennomført er sammenhengen mellom muslimkritiske og indikatoren *hvor religiøs er du*. Det er antatt sammenheng mellom

det å være religiøs og føle motstand mot islam. Krysstabell over denne sammenhengen er gjengitt i tabell 4.9. Tallene er oppgitt i prosent.

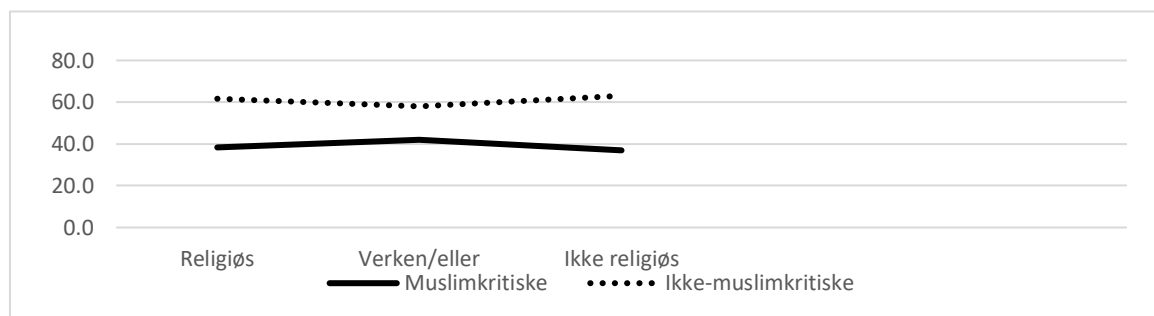
Tabell 4.9: Krysstabell over sammenhengen mellom religiøsitet og motstand mot islam. Oppgitt i prosent

	Østerrike	Belgia	Tyskland	Danmark	Frankrike	Storbri	Nederland	Norge	Sverige
Religiøs	52,5	49,9	24,6	45,5	33,7	37,1	48,6	32,3	17,1
Pearsons r	-,022	,036	-,055**	-.006	-,014	-,086**	,033	-,018	-,017
Verken/eller religiøs	58,0	49,6	29,6	52,1	37,0	48,6	48,9	37,1	19,6
Ikke religiøs	52,0	43,3	30,6	41,5	34,0	46,6	42,5	33,1	18,8
N=	1719	1752	2981	1471	1870	2208	1891	1420	1731

**Signifikant på 0,01 nivå

I Østerrike er det like mange muslimkritiske blant religiøse som ikke religiøse, rundt 52 prosent. Likeledes i Frankrike, men her med 33,7 prosent muslimkritiske religiøse og 34 prosent muslimkritiske ikke-religiøse. I Belgia, Danmark, Nederland er det også flere muslimkritiske religiøse enn ikke-religiøse. I Tyskland, Storbritannia, Norge og Sverige er det færre muslimkritiske blant religiøse enn ikke-religiøse, men veldig svak forskjell i Norge og Sverige. Trenden for alle landene sammenlagt er 38,4 prosent muslimkritiske blant religiøse og 36,9 prosent blant ikke-religiøse. Blant de som er verken/eller ble det funnet at 42 prosent var muslimkritiske. Trenden er grafisk fremstilt i figur 11.

Figur 11: Grafisk fremstilling av sammenhengen mellom muslimkritiske og religiøse alle landene i utvalget sammenlagt. Prosent

Sammenhengen er bare signifikant for Tyskland og Storbritannia. Det konkluderes derfor allerede nå med at indikatoren ikke har tilstrekkelig signifikansnivå i utvalget og det antas derfor at religiøsitet ikke har særlig forklaringskraft i forhold til å være muslimkritisk.

4.9 Oppsummering

Bivariat analyse har avdekket sammenhengen mellom muslimkritiske og kjønn, bosted, sosial klasse, høyrepopulistisk stemmegivning, fremmedfrykt, nasjonal identitet, sosial tillit og religiøsitet. I tillegg er det gjort korrelasjonsanalyse mellom høyrepopulistisk stemmegivning og kjønn. Jeg fant at det er flest muslimkritiske kvinner totalt, men flest menn som stemmer høyrepopulistisk. Det tyder på at kvinner kan ha muslimkritiske holdninger, men engasjerer seg ikke like mye i innvandringskritisk politikk som menn. I noen land i utvalget, f.eks. Sverige er prosentandelen muslimkritiske så lavt som 18,7 prosent og 325 caser. Den nest laveste prosentandelen utgjør Tyskland med 28,7 prosent og 855 caser. Det medfører at en må stille seg noe kritisk til resultatet av analysen. På bakgrunn av bivariante korrelasjonsmål kan det sies at menn i høyere tjenesteklasse som bor i storby har lavest tilbøyelighet til å være muslimkritisk. Det er funnet signifikant sammenheng mellom muslimkritiske og stemmegivning for alle høyrepopulistiske partier i utvalget unntatt i Tyskland og Sverige. Det er funnet statistisk signifikant sammenheng mellom muslimkritiske og fremmedfrykt og viktigheten av å ha samme skikker og tradisjoner. Det er også funnet sammenheng mellom muslimkritiske og lav sosial tillit.

Jeg skal i neste kapittel gjennomføre multivariat analyse for den avhengig variabelen muslimkritiske, og de uavhengige variablene kjønn, bosted, sosial klasse, fremmedfrykt, nasjonal identitet og sosial tillit. Den multivariate analysen vil enten bekrefte eller avkrefte funn i bivariat analyse.

5 Multivariat analyse

5.1 Innledning

For å gjøre et mer nøyaktig estimat på de uavhengige variabelenes påvirkning på motstand mot islam utføres multivariat regresjonsanalyse. Gjennom en slik analyse kan jeg estimere effekten av uavhengig variabel på avhengig variabel samtidig som det kontrolleres for effekten av andre uavhengige variabler, som sagt på en annen måte, "rendyrker" effekten som de uavhengige variablene har på den avhengige (Clausen og Eikemo, 2007:59). Det betyr at den effekten kjønn har på muslimkritiske ikke blandes sammen med effekten fremmedfrykt har.

Analysen kan utføres når vi har én avhengig variabel og flere uavhengige variabler. Denne analysen gjennomføres trinn for trinn og den bygges opp med de sosialstrukturelle indikatorene først. Kjønn er en tilskrevet variabel, som er tildelt ved fødsel. Bosted, sosial klasse og høyrepopulistisk stemmegivning regnes som statusvariabler, mens fremmedfrykt, sosial tillit, nasjonal identitet og stemmegivning regnes som holdningsvariabler.

Regresjonsanalyse er en kausal analyse som skal gjenspeile kausalmodellen i innledningen til metodekapittelet. Det er holdningsvariablene som utgjør den kausale årsakskjeden og derfor kontrolleres analysen først for kjønn, bosted, klasse. Kjønn legges til i trinn 1. I trinn 2 legges bosted til og i trinn 3 sosial klasse. I trinn 4 legges holdningsvariablene til i rekkefølgen sosial tillit, fremmedfrykt og nasjonal identitet. Til sist er høyrepopulistisk stemmegivning lagt til. Ved å legge denne til femte og siste trinnet kan det avsløres om endringen i forklart varians skyldes høyrepopulistisk stemmegivning alene, og det er avgjørende for å svare på spørsmålet om hvor viktig høyrepopulisme er for motstand mot islam.

De nominale variablene kjønn, bosted og klasse er omkodet til dummyvariabler. Dersom det er samsvar mellom Pearsons r i den bivariate analysen og betakoeffisienten i holdningsvariablene er det grunn til å beholde dem som ordinalvariabler i multivariat analyse. Når det gjelder fremmedfrykt har den standardiserte betakoeffisienten noe lavere Pearsons r for alle land, men det er ikke stor varians. Variabelen dummykodes derfor ikke i den trinnvise modellen. I variabelen viktig å ha samme tradisjoner er den standardiserte betakoeffisienten enda litt lavere enn Pearsons r i bivariat analyse, men det er nok samsvar til at den beholdes, da begge korrelasjonsmål er signifikant på 0,01 nivå. Når det gjelder sosial tillit er det ikke

samsvar mellom Pearsons r i bivariat analyse og den standardiserte betakoeffisienten i multivariat analyse. Det antas at denne variabelen vil ha svak forklaringskraft. Først vises den trinnvise multivariate analysen for hvert land. Funn av de variablene som forklarer mest vil så settes sammen til en multivariat analyse som omfatter alle landene samlet.

5.2 Trinnvis multivariat analyse

I denne delen av analysen ses hvert land for seg. I variabelen Kjønn er det menn som er undersøkt, mens kvinner er referansekategorien. I Bosted er storby referansekategorien, siden tidligere analyser fant at de som bor i storby har minst motstand mot islam. I Klasse er det høy tjenesteklasse som er referansekategorien av samme grunn som storby.

Holdningsvariablene legges til samlet, før den siste variabelen høyrepopulistisk stemmegivning legges til. For hvert trinn er det regnet ut standardisert betakoeffisient som indikerer effekten av denne variabelen opp mot referansegruppen. Ved å bruke standardisert verdi oppnås et enhetlig mål innenfor hvert trinn. Verdier rundt 0 indikerer lavest effekt. Den forklarte variansen er R^2 som viser hvor mange prosent av variansen i den avhengige variabelen som kan forklares ved hjelp av de uavhengige variablene. R^2 går fra 0 til 1 og modellen er bedre dess nærmere 1 (Clausen og Eikemo, 2007:57).

Østerrike

Tabell 5.1: Østerrike

		Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Trinn 4	Trinn 5
Variabler		St.Beta	St. Beta	St.Beta	St.Beta	St.Beta
Kjønn	Menn	,021	,021	,038	,014	,013
Bosted	Forstad		-,025	-,010	-,069*	-,069*
	Småby		,006	-,008	-,057	-,057
	Landsby		,117**	,086*	-,053	-,052
	Distrikt		,131**	,111**	,007	,007
Klasse	Lav tjenesteklasse			,119**	,086**	,085*
	Faglært			,269**	,132**	,130**
	Alle andre			,103**	,036	,037
	Ufaglært			,223**	,083*	,081*
Sosialtillit	Index				,046	-,047
Fremmedfrykt	Index				-,442**	,438**
Nasjonal identitet	Samme tradisjoner				,225**	,225**
Stemte FPÖ						,014
Forklart varians		-,001	,023	,065	,340	,340

Avhengig variabel: Muslimkritiske

*Signifikant på 0,05 nivå **signifikant på 0,01 nivå

Tabellens forklaringskraft:

Trinn 1: Ved å bare se på menns muslimkritiske holdning er den forklarte variansen -0,001 noe som er veldig svakt. Trinn 1 kan ikke forklare motstand mot islam.

Trinn 2: Ved å legge på bosted kan det tenkes å komme nærmere. Den forklarte variansen er ,023 og dette kan tolkes som at kjønn og bosted forklarer 2,3 prosent av variansen i gruppen muslimkritiske. Dette er ikke så mye.

Trinn 3: Når klasse legges til øker forklaringskraften til 6,5 prosent.

Trinn 4: Holdningsvariablene legges til og den forklarte variansen er nå 0,34 og det betyr stor endring. Det tolkes som at 34 prosent av motstand mot islam kan forklares med fremmedfrykt og nasjonal identitet.

Trinn 5: Legges det til høyrepopulistisk stemmegivning til FPÖ, økes ikke forklaringskraften.

Belgia

Tabell 5.2: Belgia

		Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Trinn 4	Trinn 5
Variabler		St.Beta	St. Beta	St.Beta	St.Beta	St.Beta
Kjønn	Menn	-,079*	-,079*	-,074*	-,061*	-,060*
Bosted	Forstad		,003	,012	,004	,002
	Småby		,002	-,009	-,073	-,073
	Landsby		,087	,070	,002	,002
	Distrikt		,003	-,003	-,022	-,021
Klasse	Lav tjenesteklasse			,074*	,035	,036
	Faglært			,224**	,084**	,083**
	Alle andre			,140**	,082**	,083**
	Ufaglært			,242**	,129**	,115**
Sosialtillit	Index				,033	,035
Fremmedfrykt	Index				-,437**	-,431**
Nasjonal identitet	Samme tradisjoner				,130**	,129
Stemte Vlaams Belang						,040
Forklart varians		,005	,009	,062	,279	,280

Avhengig variabel: Muslimkritiske

*Signifikant på 0,05 nivå **signifikant på 0,01 nivå

Trinn 1 og 2: Ved å bare se på menns muslimkritiske holdning er den forklarte variansen 0,005 noe som er veldig svakt. Legges bosted til får vi ørlite mer 0,009. Trinn 1 og 2 kan ikke forklare motstand mot islam.

Trinn 3: Når klasse legges til øker forklaringskraften til 6,2 prosent.

Trinn 4: Holdningsvariablene legges til og den forklarte variansen er nå 0,279 og det betyr stor endring. Det tolkes som at 27,9 prosent av motstand mot islam kan forklares med fremmedfrykt og nasjonal identitet.

Trinn 5: Legges det til høyrepopulistisk stemmegivning til Vlaams Belang, økes ikke forklaringskraften nevneverdig.

Tyskland

Tabell 5.3: Tyskland

		Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Trinn 4	Trinn 5
Variabler		St.Beta	St. Beta	St.Beta	St.Beta	St.Beta
Kjønn	Menn	-,065**	-,060**	-,040	-,038	-,038
Bosted	Forstad		,046	,043	,034	,034
	Småby		,133**	,114	,061*	,061*
	Landsby		,076*	,055	,020	,020
	Distrikt		,040	,037	,018	,018
Klasse	Lav tjenesteklasse			,076**	,018	,018
	Faglært			,165**	,015	,015
	Alle andre			,059*	-,002	-,003
	Ufaglært			,116**	,010	,010
Sosialtillit	Index			-,056**	-,056**	
Fremmedfrykt	Index			-,390**	-,390**	
Nasjonal identitet	Samme tradisjoner			,199**	,199**	
Stemte Alternativ for Tyskland					-,003	
Forklart varians		,004	,011	,028	,277	,277

Avhengig variabel: Muslimkritiske

*Signifikant på 0,05 nivå **signifikant på 0,01 nivå

Trinn 1 og 2: Ved å bare se på menns muslimkritiske holdning er den forklarte variansen 0,004 noe som er veldig svakt. Legges bosted til får vi ørlite mer 0,011, altså 1,1 prosent.

Trinn 1 og 2 kan ikke forklare motstand mot islam.

Trinn 3: Når klasse legges til øker forklaringskraften til 2,8 prosent. Det er heller ikke mye.

Trinn 4: Holdningsvariablene legges til og den forklarte variansen er nå 0,277 og det betyr stor endring. Det tolkes som at 27,7 prosent av motstand mot islam kan forklares med fremmedfrykt og nasjonal identitet.

Trinn 5: Legges det til høyrepopulistisk stemmegivning til Alternativ for Tyskland, økes ikke forklaringskraften.

Danmark:

Trinn 1 og 2: Ved å bare se på menns muslimkritiske holdning er den forklarte variansen 0,002 noe som er veldig svakt. Legges bosted til får vi litt mer 0,028. Trinn 1 og 2 kan ikke forklare motstand mot islam.

Trinn 3: Når klasse legges til øker forklaringskraften til 6,4 prosent.

Trinn 4: Holdningsvariablene legges til og den forklarte variansen er nå 0,380 og det betyr stor endring. Det tolkes som at 38 prosent av motstand mot islam kan forklares med fremmedfrykt og nasjonal identitet.

Trinn 5: Legges det til høyrepopulistisk stemmegivning til Dansk Folkeparti økes ikke forklaringskraften nevneverdig.

Tabell 5.4: Danmark

Variabler		Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Trinn 4	Trinn 5
		St.Beta	St. Beta	St.Beta	St.Beta	St.Beta
Kjønn	Menn	,049	,048	,040	-,028	-,028
Bosted	Forstad		,111**	,111**	,074*	,072*
	Småby		,159**	,146**	,085**	,084**
	Landsby		,155**	,129**	,048	,045
	Distrikt		,175**	,150**	,111**	,106**
Klasse	Lav tjenesteklasse			,034	-,001	-,003
	Faglært			,202**	,034	,029
	Alle andre			,135**	,020	,019
	Ufaglært			,120**	-,009	-,009
Sosialtillit	Index				-,022	-,019
Fremmedfrykt	Index				-,459**	-,443**
Nasjonal identitet	Samme tradisjoner				,233**	,231**
Stemte Dansk folkeparti						,053*
Forklart varians		,002	,028	,064	,380	,382

Avhengig variabel: Muslimkritiske

*Signifikant på 0,05 nivå **signifikant på 0,01 nivå

Frankrike

Tabell 5.5: Frankrike

Variabler		Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Trinn 4	Trinn 5
		St.Beta	St. Beta	St.Beta	St.Beta	St.Beta
Kjønn	Menn	-,082*	-,086**	-,052	-,050	-,052
Bosted	Forstad		-,005	,009	,005	,003
	Småby		,087	,069	,038	,036
	Landsby		,114*	,091	-,003	-,005
	Distrikt		,119	,103**	,038	,037
Klasse	Lav tjenesteklasse			,067	,062	,061
	Faglært			,135**	,057	,053
	Alle andre			,125**	,068*	,068*
	Ufaglært			,222**	,088*	,083*
Sosialtillit	Index				-,045	-,043
Fremmedfrykt	Index				-,394**	-,383**
Nasjonal identitet	Samme tradisjoner				,195**	,193**
Stemte Nasjonal front						,033
Forklart varians		,006	,017	,049	,298	,298

Avhengig variabel: Muslimkritiske

*Signifikant på 0,05 nivå **signifikant på 0,01 nivå

Trinn 1 og 2: Ved å bare se på menns muslimkritiske holdning er den forklarte variansen 0,006 noe som er veldig svakt. Legges bosted til får vi ørlite mer 0,017. Trinn 1 og 2 kan ikke forklare motstand mot islam.

Trinn 3: Når klasse legges til øker forklaringskraften til 4,9 prosent.

Trinn 4: Holdningsvariablene legges til og den forklarte variansen er nå 0,298 og det betyr stor endring. Det tolkes som at 29,8 prosent av motstand mot islam kan forklares med fremmedfrykt og nasjonal identitet.

Trinn 5: Legges det til høyrepopulistisk stemmegivning til Nasjonal Front, økes ikke forklaringskraften.

Storbritannia

Tabell 5.6: Storbritannia

Variabler		Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Trinn 4	Trinn 5
		St.Beta	St. Beta	St.Beta	St.Beta	St.Beta
Kjønn	Menn	-,004	-,004	,001	-,008	-,008
Bosted	Forstad		,116*	,101*	,030	,030
	Småby		,205**	,194**	,041	,040
	Landsby		,188**	,175**	,068	,067
	Distrikt		,095**	,085*	,011	,012
Klasse	Lav tjenesteklasse			,012	-,030	-,029
	Faglært			,145**	,002	,002
	Alle andre			,101**	,024	,024
	Ufaglært			,161**	,010	,010
Sosialtillit	Index				-,028	-,027
Fremmedfrykt	Index				-,446**	-,443**
Nasjonal identitet	Samme tradisjoner				,180**	,180**
Stemte UKIP						,013
Forklart varians		-,001	,010	,036	,309	,309

Avhengig variabel: Muslimkritiske

*Signifikant på 0,05 nivå **signifikant på 0,01 nivå

Trinn 1 og 2: Ved å bare se på menns muslimkritiske holdning er den forklarte variansen 0,001 noe som er veldig svakt. Legges bosted til får vi ørlite mer 0,010. Trinn 1 og 2 kan ikke forklare motstand mot islam.

Trinn 3: Når klasse legges til øker forklaringskraften til 3,6 prosent.

Trinn 4: Holdningsvariablene legges til og den forklarte variansen er nå 0,260 og det betyr stor endring. Det tolkes som at 26 prosent av motstand mot islam kan forklares med fremmedfrykt og nasjonal identitet.

Trinn 5: Legges det til høyrepopulistisk stemmegivning til UKIP, økes ikke forklaringskraften nevneverdig.

Nederland

Tabell 5.7: Nederland

		Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Trinn 4	Trinn 5
Variabler		St.Beta	St. Beta	St.Beta	St.Beta	St.Beta
Kjønn	Menn	-,005	-,001	,023	,001	-,001
Bosted	Forstad		,031	,025	-,017	-,016
	Småby		,076*	,076*	,019	,019
	Landsby		,148**	,138**	,059	,058
	Distrikt		,080**	,080**	,038	,039
Klasse	Lav tjenesteklasse			,051	,014	,015
	Faglært			,117**	,022	,020
	Alle andre			,081*	,035	,035
	Ufaglært			,186**	,102**	,092**
Sosialtillit	Index				-,014	-,008
Fremmedfrykt	Index				-,426**	-,405**
Nasjonal identitet	Samme tradisjoner				,130**	,124**
Stemte PVV						,075**
Forklart varians		-,001	,010	,034	,260	,264

Avhengig variabel: Muslimkritiske

*Signifikant på 0,05 nivå **signifikant på 0,01 nivå

Trinn 1 og 2: Ved å bare se på menns muslimkritiske holdning er den forklarte variansen -0,001 noe som er veldig svakt. Legges bosted til får vi ørlite mer 0,010. Trinn 1 og 2 kan ikke forklare motstand mot islam.

Trinn 3: Når klasse legges til øker forklaringskraften til 3,4 prosent.

Trinn 4: Holdningsvariablene legges til og den forklarte variansen er nå 0,260 og det betyr stor endring. Det tolkes som at 26 prosent av motstand mot islam kan forklares med fremmedfrykt og nasjonal identitet.

Trinn 5: Legges det til høyrepopulistisk stemmegivning til PVV, økes forklaringskraften lite.

Norge

Trinn 1 og 2: Ved å bare se på menns muslimkritiske holdning er den forklarte variansen -0,001 noe som er veldig svakt. Legges bosted til får vi ørlite mer 0,023. Trinn 1 og 2 kan ikke forklare motstand mot islam.

Trinn 3: Når klasse legges til øker forklaringskraften til 4,9 prosent.

Trinn 4: Holdningsvariablene legges til og den forklarte variansen er nå 0,280 og det betyr stor endring. Det tolkes som at 28 prosent av motstand mot islam kan forklares med fremmedfrykt og nasjonal identitet.

Trinn 5: Legges det til høyrepopulistisk stemmegivning til Fremskrittspartiet, økes ikke forklaringskraften nevneverdig.

Tabell 5.8: Norge

Variabler		Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Trinn 4	Trinn 5
		St.Beta	St. Beta	St.Beta	St.Beta	St.Beta
Kjønn	Menn	,021	,022	,034	,002	-,003
Bosted	Forstad		,055	,060	,044	,042
	Småby		,143**	,133**	,086	,083*
	Landsby		,188**	,165**	,121*	,120**
	Distrikt		,174**	,145**	,080**	,079*
Klasse	Lav tjenesteklasse			,047	,014	,014
	Faglært			,172**	,064*	,060
	Alle andre			,078**	,043	,042
	Ufaglært			,140**	,061*	,062*
Sosialtillit	Index				-,014	-,267
Fremmedfrykt	Index				-,358**	-,345**
Nasjonal identitet	Samme tradisjoner				,223**	,217**
Stemte FrP						,053
Forklart varians		-,001	,023	,049	,280	,281

Avhengig variabel: Muslimkritiske

*Signifikant på 0,05 nivå **signifikant på 0,01 nivå

Sverige

Tabell 5.9: Sverige

Variabler		Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Trinn 4	Trinn 5
		St.Beta	St. Beta	St.Beta	St.Beta	St.Beta
Kjønn	Menn	,086**	,090**	,090**	,025	,023
Bosted	Forstad		,076	,062	,008	,006
	Småby		,117**	,094*	,022	,021
	Landsby		,111**	,084*	,018	,016
	Distrikt		,103**	,084*	,045	,044
Klasse	Lav tjenesteklasse			-,038	-,008	-,278
	Faglært			,160**	,029	,715
	Alle andre			,035	-,017	-,621
	Ufaglært			,104**	-,004	-,068
Sosialtillit	Index				-,020	-,789
Fremmedfrykt	Index				-,383**	-,362**
Nasjonal identitet	Samme tradisjoner				,172**	,168**
Stemte Sverigedem.						,075**
Forklart varians		,007	,013	,035	,244	,248

Avhengig variabel: Muslimkritiske

*Signifikant på 0,05 nivå **signifikant på 0,01 nivå

Trinn 1 og 2: Ved å bare se på menns muslimkritiske holdning er den forklarte variansen 0,007 noe som er veldig svakt. Legges bosted til får vi ørlite mer 0,013. Trinn 1 og 2 kan ikke forklare motstand mot islam.

Trinn 3: Når klasse legges til øker forklaringskraften til 3,5 prosent.

Trinn 4: Holdningsvariablene legges til og den forklarte variansen er nå 0,244 og det betyr stor endring. Det tolkes som at 24,4 prosent av motstand mot islam kan forklares med fremmedfrykt og nasjonal identitet.

Trinn 5: Legges det til høyrepopulistisk stemmegivning til Sverigedemokratene, økes ikke forklaringskraften nevneverdig.

5.3 Multivariat analyse – nasjonal identitet og fremmedfrykt

Som den trinnvise modellen viser er det lite å forklare med kjønn, bosted og tjenesteklasse. Det er først når holdningsvariablene legges til at det vises i forklart varians.

Holdningsvariabelen sosial tillit forklarer for lite isolert til å ta med videre. Jeg går derfor videre med holdningsvariablene som viste best resultat i den første modellen, nemlig fremmedfrykt og nasjonal identitet (uttrykt ved mening om at det er viktig å ha samme skikker og tradisjoner). For å få et nøyaktigere mål på hvor stor denne variansen er, er indeksen Fremmedfrykt omkodet til dummyvariabel ved at alle respondenter som har en gjennomsnittsverdi på 4 eller lavere blir regnet som xenofobiske og har fått navnet Xenofobia. Referansegruppen er de som har høyere verdi, på skalaen som går fra 0-10. Variabelen Samme tradisjoner har beholdt sin dummyvariabel fra bivariat analyse. Referansegruppen er alle som ikke synes det er best at nesten alle følger de samme skikker og tradisjoner.

Jeg går derfor frem med å gjøre en modell for oddsratio. Oddsen er et vanlig utgangspunkt i logistisk regresjon. Ringdal gir en god forklaring: Oddsen vil aldri kunne bli 0, men kan bli uendelig høy. Det er ikke det samme som sannsynlighet. En sannsynlighet på 0,5 (50 prosent for suksess og 50 prosent for fiasko), gir en odds = 1. Lavere sannsynlighet gir odds mindre enn 1, men ikke 0, og høyere sannsynlighet gir høyere odds. Høy sannsynlighet kan gi svært høy odds (Ringdal, 2013:83-84). Den sammenfattede modellen for alle landene sine odds er presentert i tabell 5.10. OR er lik oddsratio som er målet på oddsen.

Tabell 5.10: Multivariat analyse nasjonal identitet og fremmedfrykt

	Østerrike	Belgia	Tyskland	Danmark	Frankrike	Storbr	Nederland	Norge	Sverige
	OR	OR	OR	OR	OR	OR	OR	OR	OR
Samme tradisjoner	3,481**	2,171**	3,417**	5,674**	2,892**	3,275**	2,446**	3,865**	5,091**
Xenofobia	6,818**	5,713**	7,578**	8,385**	5,606**	5,791**	5,249**	5,794**	8,662**
R ² =Nagelkerke	,351	,260	,301	,378	,293	,316	,214	,294	,323
N=	1702	1752	2975	1471	1855	2206	1891	1419	1722

**Signifikant på 0,01 nivå

Nagelkerke R² er et mål på hvor god modellen er. Den kan sammenlignes med Forklart varians (R²) i den trinnvise multivariate analysen. Verdien er fra 0 til 1 og modellen er best jo nærmere 1.

5.4 Resultat av hypotesetesting

H1: Høyrepopulistiske velgere er mer muslimkritiske enn andre

Basert på funn i bivariat analyse er det sammenheng mellom høyrepopulistisk stemmegivning og motstand mot islam. Med bakgrunn i at det var liten forklart forskjell til høyrepopulistisk stemmegivning i multivariat analyse, må jeg forkaste modellen om at høyrepopulistiske stemmegivere er mer muslimkritisk enn andre. Det kan tenkes å ha forklaring i at det er flest menn som stemmer høyrepopulistisk, mens det er flere kvinner enn menn som er muslimkritisk i landene utenfor Skandinavia.

H2: Fremmedfrykt i forhold til islam er knyttet til frykt på grunn av tap av nasjonal identitet

I Sverige er oddsen for å være muslimkritisk, når en har en mening om at det er viktig at nesten alle i landet følger de samme tradisjoner og skikker, over 5 ganger så stor som for en som ikke har en slik mening. Oddsen synker i de øvrige landene ned til Belgia som har den laveste oddsen med vel 2 ganger. Det er likevel en sterk sammenheng. Dette styrker hypotesen om at nasjonal identitet oppleves som å forvitte i forhold til innvandrere med islamsk bakgrunn. Fremmedfrykt som i denne delen av analysen har fått begrepet xenofobia, gir en enda sterkere forklaring. Oddsen for at man er muslimkritisk når man føler fremmedfrykt er 8 ganger større enn når man ikke føler fremmedfrykt, i Sverige. Oddsen er veldig sterk også i de andre landene der alle har mer enn 5 ganger sterkere odds. Med bakgrunn i resultatene er det med god overbevisning at hypotesen styrkes. Fremmedfrykt er sterkt knyttet til motstand mot islam og frykt på grunn av tap av nasjonal identitet. Dette er sterkere sammenheng enn om man er mann/kvinne, bor i distrikt eller storby eller tilhører høy eller lav sosial klasse.

6 Diskusjon

Etter den statistiske fremstillingen i analysekapitlene vil jeg nå se litt dypere på funnene. Jeg går tilbake til det teoretiske fundamentet før jeg kommer med konkluderende bemerkninger. Ved å vise hva dataene har resultert i, kan det konkluderes med om det vil styrke eller svekke fremlagt teori. Det er en del forskjeller mellom landene i utvalget, men i variablene med størst forklaringskraft, nemlig fremmedfrykt og nasjonal identitet er det signifikant sammenheng i alle landene selv om de varierer noe.

Kjønn:

Selv om det i bivariat analyse var en signifikant effekt i Belgia, Tyskland, Frankrike og Sverige på sammenhengen mellom menn og muslimkritiske var denne sammenhengen svak i Østerrike, Danmark, Storbritannia, Nederland og Norge. Fordelingen av muslimkritiske på kjønn viser at det er flere muslimkritiske kvinner enn menn i landene utenfor Skandinavia. Den multivariate analysen bidro til samme resultat, men med veldig svak forklaringskraft. En årsak til resultatet kan være at det var flere kvinnelige respondenter enn menn i Belgia, Norge, Storbritannia og Sverige. Selv om dette ikke var tilfelle for de øvrige landene, er det lite som tyder på at det er forskjell mellom kvinner og menn i forhold til å være muslimkritisk. I det teoretiske materialet er det ikke antydning at det er noen forskjell mellom kvinner og menn for følelsene fremmedfrykt eller nasjonal identitet. Det er derimot gjort en antagelse om at det er flere menn enn kvinner som støtter høyrepopulistiske partier, noe som vil bli tatt opp senere i dette kapitlet.

Bosted:

Fordelingen viste klar tendens til at populasjonen som bor i distrikt var mest muslimkritiske og minst hos dem som bor i storby. Storbypopulasjonen ble derfor referansekategori i multivariat analyse. Ved å legge til bosted som forstad/utkant av storby, småby, landsby og distrikt i trinn 2 ble resultatet en litt forbedret forklaringskraft. Denne var størst i Danmark med 2,8 prosent og minst i Belgia med 0,9 prosent. I det teoretiske fundamentet har jeg ikke gitt uttrykk for at bosted har betydning for motstand mot islam. I Belgia har bare 13,1 prosent oppgitt at de bor i storby og i Storbritannia så få som 8,4 prosent, mens det var 15 prosent i Norge. Det kan tyde på at inndelingen på bosted ikke er like egnet som ønskelig da oppfattelsen av bostedskategori er subjektivt ut fra det landet man bor i. Som helhet har bosted for lite utslag i analyse til at det kan forklare motstand mot islam.

Klasse:

Klasseinndelingen var ment som bakgrunnsvariabel. Variasjonene mellom landene i denne inndelingen var stor selv om trenden er at ufaglærte er mest muslimkritiske i forhold til høyere tjenesteklasse. Både Østerrike, Belgia og Nederland har over 60 prosent muslimkritiske blant ufaglærte. I faglærtgruppen er det litt færre men, likevel en betydelig andel muslimkritiske. Klasseinndelingen er tenkt som forklaringsvariabel i forhold til det teoretiske fundamentet om at populisme er ideer og den sunne fornuften til den vanlige innbyggeren. Som fordelingen i tabell 3.6 viser finnes majoriteten av populasjonen blant ufaglærte og faglærte. I gruppen selvstendig næringsdrivende i små foretak er det færrest respondenter. Bønder hører til i denne gruppen. Gruppen høyere tjenesteklasse ble referansekategori utfra tanken om at denne klassen vil representere eliten i landet. Når tjenesteklasse ble lagt til den trinnvise multivariate analysen, ble resultatet mer forklaringskraft, men med variasjoner innenfor landene. Land som Østerrike får forbedret forklart varians med 4,2 prosent, noe som samsvarer godt med fordelingen av respondenter som er over 60 prosent sammenlagt for faglærte og ufaglærte. I Frankrike er det målt 55,2 prosent sammenlagt i disse gruppene og også her økte den forklarte variansen fra 1,7 til 4,9 prosent. Størst forklart varians får imidlertid Danmark med 6,4 prosent når klasseinndeling legges til. I Danmark er det målt 48,1 prosent blant faglærte og ufaglærte. Resultatene fra bivariat analyse viste at retningen på andel muslimkritiske går fra lav verdi som er høyere tjenesteklasse til høy verdi som er ufaglærte. Selv om det var signifikante verdier på sammenhengen, viser multivariat analyse at forklaringskraften har økt lite i forhold til bosted og kjønn. Det er hold for å si at det er flere muslimkritiske blant faglærte og ufaglærte enn blant tjenesteklasser og selvstendig næringsdrivende i små foretak, men forskjellene er ikke store.

Sosial tillit:

Det som knytter sosial tillit til oppgavens tema er den antatte risikoen ved å ha en fremmed religion og tradisjoner, som i tillegg oppleves som lite tillitvekkende, inn på seg. Innvandrere med muslimsk bakgrunn har endt opp med å utgjøre en opplevd trussel – muslimer ses på som årsak til økende kriminalitet og som potensielle terrorister. Som beskrevet i det teoretiske fundamentet vil antall innvandrere med islamsk tro øke i årene fremover, noe som antas å gi næring til frykten for at muslimer vil overta vesteuropeiske land. Et resultat med forklaringskraft i forhold til sosial tillit ville derfor vært med å styrke fremmedfryktindeksen. Indeksen for sosial tillit er målt ved de tre spørsmålene om tillit til folk flest og om folk flest

er hjelpsomme eller tenker mest på seg selv. Gjennomsnittsverdien viste sosial tillit på den negative siden av skalaen bare i Østerrike, Belgia og Frankrike, mens Danmark, Norge og Sverige hadde sosial tillit på den positive siden av skalaen. Indeksen har ikke god indre konsistens, og viste ved måling av Chronbach's Alpha like over godkjent verdi for Østerrike, Danmark, Storbritannia, Nederland og Sverige. Den bivariante analysen viser at det er signifikant sammenheng, men denne sammenhengen er ikke sterk i multivariat analyse. Den svake sammenhengen er dog i retning av at lav gjennomsnittsverdi på sosial tillitskala har sammenheng med det å være muslimkritisk.

Det kan også tenkes å ha sammenheng med at høy tillit er assosiert med høyere tjenesteklasse og at denne klassen har lavere tilbøyelighet til å være muslimkritisk som følge av lavere følt trussel.

6.1 Høyrepopulistisk stemmegivning:

Ved å legge høyrepopulistisk stemmegivning til femte og siste trinnet i multivariat analyse ble det avslørt at høyrepopulistisk stemmegivning ikke er avgjørende i forklaringen om hvilke indikatorer som har sammenheng med motstand mot islam. Dette var overraskende fordi det er beskrevet en teoretisk sammenheng med nasjonalismen som vokste frem som ideologi og fikk en oppblomstring fra 1980-tallet. I kjølvannet ble høyreorienterte grupper og populistiske høyre-radikale dannet, noe det er enighet om blant forfattere som Mudde, Bonikowski, Ivarsflaten og Norris.

At denne fremgangen ikke skyldes fremmedfrykt alene er opplagt, men det var ventet at muslimkritisk holdning skulle forklart mer siden alle høyrepopulistiske parti i utvalget er definert som innvandringskritiske. Jeg har vist til eksempler på politisk agenda som fremmer innvandringskritiske holdninger på en måte som er lett å forstå og som bekrefter at høyrepopulisme er lett å være enig i. Agendaen er ofte at etniske innbyggere skal "ta tilbake" nasjonen med å spille på nasjonalistiske ideer og ekskludere de andre.

Som i Muddes begrep nativisme ligger også fremmedfrykt uttrykt ved at alle "ikke-nasjonale" elementer utgjør en trussel mot homogeniteten. Eksempel på det er muslimer som representerer det fremmede, og det farlige – "de andre" (Mudde 2007:70, 84-86).

Funnene i denne oppgaven viser en sammenheng med at det er flere menn enn kvinner som støtter høyrepopulistiske partier. Det kan være en forklaring at menn tradisjonelt forsvarer nasjonen mot trusler. Mens menn bruker sin stemme til å støtte den politiske

retningen som antas å redusere opplevd trussel, er kvinner mer muslimkritiske i hverdagen. Jeg drister meg her til å si at det er overvekt av kvinner som møter muslimer på dagligdagse arenaer, som oppfølging av barn i barnehage, skole, helsestasjon, fritidsaktiviteter. Jeg er meget forsiktig med å antyde at virkeligheten er slik, men det kan være naturlig å tenke i denne retningen.

Som nevnt innledningsvis er det et avgjørende element å finne ut hvilken oppslutning høyrepopulistiske partier i Europa har. Det vises til tabell 2.2b i teorikapittelet som indikerer at Vlaams Belang, Nasjonal front, PVV, AfD og FPÖ har fått en dobling eller mer i oppslutning i forhold til resultatene i ESS, og spesielt Sverigedemokratene som oppnådde 20 prosent oppslutning på en meningsmåling i 2017 mot 4,9 prosent i ESS-resultatet. At Østerrikes høyrepopulistiske parti FPÖ ikke har noe å si for dette resultatet kan begrunnes med at partiet har hatt betydelig fremgang etter 2014, jamfør tabell 2.2b. For det høyrepopulistiske partiet Vlaams Belang er det usikker hva som ville blitt resultatet i dag, da Vlaams Belang har hatt nedgang i oppslutning i løpet av siste 10-12 år. At UKIP vokste fra protestparti til innvandringskritisk parti vises ikke igjen i multivariat analyse, noe som tyder på at oppslutning om UKIP også skyldes andre faktorer enn motstand mot islam. Nederlands høyrepopulistparti PVV er i liten grad med på å forklare motstanden, men PVV har økende oppslutning og det kan være at oddsen ville vært enda høyere i dag av den grunn. Frankrikes respondenter viser like lav andel av muslimkritiske som Norges respondenter. Forklaringen kan nok kanskje ligge i den åpenheten Frankrike har vist til innvandring over mange år. Samtidig har den høyrepopulistiske oppslutningen Nasjonal Front økt betydelig i de senere år. Meningsmåling fra 2017 viser at partiet har hatt enorm vekst, jamfør tabell 2.2b, og det ville muligens kommet til et annet resultat dersom undersøkelsen av 2014 som denne oppgaven bygger på, hadde vært utført på et tidspunkt nærmere i dag. Heller ikke i Skandinavia kan høyrepopulistiske partier forklare særlig mer enn fremmedfrykt. I Sverige kan en forklaring på den høye oddsen være at fremmedfrykten er som en motvekt til den lave oppslutningen om Sverigedemokratene i 2014, noe som antas ville ha gitt et annet resultat i dag med partiets vekst fra 3 prosent i 2005 til 20 prosent i 2017. I Norge var FrP et regjeringsparti i 2014 og synes å være i en etablert posisjon men hensyn på oppslutning. Det viste også resultatet av valget i 2017 da de ble gjenvalgt i regjering. Det kan skyldes alt FrP ikke har et sterkt nativistisk trekk, slik Mudde hevder (Mudde, 2007:47)

Ivarsflatens studie konkluderer med at forsøk på å fremme restriktiv innvandringspolitikk er hovedforklaringen på hvorfor politisk opposisjon til innvandring artet seg forskjellig i vesteuropeiske land. Faktorer som innvandringsmønster, folkeopinion, samfunnskultur, økonomisk vekst, arbeidsløshet, politisk korrupsjon, elitisme og hovedpartiers innvandringspolitikk spilte en mindre alvorlig rolle enn trodd tidligere (Ivarsflaten 2005:16). Antydningen om at det er den generelle protesten – det å være i opposisjon til eliten - misnøyen med politikken, som er årsaken til økningen i populistiske partier og ikke innvandringskritiske alene får støtte i min studie. I tillegg støttes det av Muddes teori som sier at fremmedfrykt bare er et nativistisk trekk innenfor høyrepopulisme, jamfør avsnitt 2.5.2. Det kan synes som om protestpartier oppstår for å føre en sak alene og deres populistiske ideologi utvikler innvandringskritiske holdninger etterhvert. Denne utviklingen kan gjelde generell kritisk holdning til minoriteter, og er ikke rettet mot kun mot islam.

6.2 Hvem til ikke ha en muslim til nabo

Som nevnt innledningsvis hvordan fremmedfrykt kan oppstå: Sameksistens kan slå brister innad i nasjonen når grunnlaget for sameksistensen blir utfordret, for eksempel kan innvandring av mennesker med annerledes kultur oppleves truende på sameksistensen. Innvandring kan medføre at fremmede holdninger og religioner får fotfeste i nasjonen og truer nasjonens egenart og dermed nasjonal identitet.

Jeg har vist med teori, empiri og eksempler at det finnes motstand mot islam i landene i dette utvalget og jeg har prøvd å måle hvor stor denne motstanden er. At fremmedfrykt er en følelse som eksisterer grunnleggende i menneskets bevissthet er uomtvistelig, men den synes å være tilstede i større eller mindre grad og vi kan se av å måle bakgrunnsvariabler at svingningene varierer mellom landene i utvalet. Nedenfor beskrives en mulig sammenheng av resultatet. Først vises Østerrike, Belgia, Storbritannia, Nederland og Frankrike som hadde størst andel respondenter som ikke ønsket å la muslimer få bosette seg i landet. Det vises til tabell 3.3 som viser inndelingen av muslimkritiske og muslimvennlige.

Østerrike:

I tabell 3.3 er det 20,4 prosent som har svart at de ikke ønsker å la muslimer bosette seg i landet. Sammenhengen med holdningsvariablene fremmedfrykt og nasjonal identitet er

sterkere enn de øvrige landene i utvalget i multivariat analyse, noe som styrker antakelsen om at Østerrike er et av landene i utvalget som minst ønsker muslimer til nabo.

Belgia:

Blant Belgias respondenter var det 18,9 prosent som ikke ønsker at noen muslimer skal få bosette seg i landet. Dette gir grunn til å anta at landet er blant de som minst ønsker muslimer til nabo. Også her viser holdningsvariablene som fremmedfrykt sterk forklaringskraft i multivariat analyse, men resultatet viser ikke like sterk sammenheng som Østerrike. Oddsen for at fremmedfrykt skyldes motstand mot islam er 5,7 ganger høyere enn at det ikke skyldes motstand mot islam.

Storbritannia:

Storbritannias andel som ikke ønsket at muslimer skal få bosette seg i landet er 17,3 prosent. Holdningsvariablene fremmedfrykt og nasjonalidentitet forsterker funnet. Oddsen for at fremmedfrykt skyldes motstand mot islam er 5,8 ganger høyere enn at det ikke er sammenheng. Uavhengig av høyrepopulistisk oppslutning synes det klart at Storbritannia er mer tilbøyelig til å ikke like muslimer som nabo enn Nederland, Frankrike, Tyskland og de skandinaviske landene.

Nederland og Frankrike:

Nederland og Frankrike er fjerdestørst når det gjelder andel som ikke ønsker at muslimer skal få bosette seg i landet, med 13,1 prosent. I multivariat analyse synes det klart at forklaringen skyldes holdningen fremmedfrykt og ikke nasjonal identitet. Oddsen for at fremmedfrykten skyldes motstand mot islam er 5,2 ganger høyere i Nederland og 5,6 ganger høyere i Frankrike. Innbyggere i Nederland og Frankrike er mer tilbøyelige til å ikke ønske muslimer til nabo enn innbyggere i Tyskland, Danmark, Norge og Sverige.

Danmark, Norge, Sverige og Tyskland:

De skandinaviske landene har de laveste prosentandeler som ikke ønsker at muslimer skal få bosette seg i landet, sammen med Tyskland. Mest har Danmark med 10,7 prosent, fulgt av Norge med 8,6 prosent og tilslutt Sverige med 3,8 prosent. Tyskland andel er 6,7 prosent. Det er likevel stor sammenheng med at motstand mot islam henger sammen med fremmedfrykt. I

Sverige er oddsen 8,7 for at fremmedfrykt skyldes motstand mot islam. Den samme oddsen er 8,4 i Danmark, 7,6 i Tyskland og 5,8 i Norge. I denne gruppen rangeres landene som er mest tilbøyelige til å ikke ønske seg muslimer til nabo slik: Danmark, Norge, Tyskland og Sverige.

Oppsummering:

Fremmedfrykt får mest oppmerksomhet i denne diskusjonen da det er kommet tydelig frem at det er denne indeksen som forklarer best motstand mot islam. Østerrike, Belgia, Storbritannia, Frankrike og Nederland som har flest respondenter som ikke ønsker at muslimer skal få bosette seg i landet.

6.3 Hva er motstand mot islam

Bonikowskis inndeling har betydning for oppgavens tema i forhold til om fremmedfrykt kan knyttes til frykt for tap av nasjonal identitet. Et av oppgavens forsøk er å finne ut om følelsen av nasjonal identitet er blitt truet av det flerkulturelle samfunnet vi finner i Vest-Europa i dag. Det som er interessant er om de individuelle holdningene kan klassifiseres innenfor Bonikowskis rammeverk, som er beskrevet i avsnitt 2.2.1. I denne teorien er populistisk nasjonalisme sterkt knyttet til nærhet og identitet. Ufra Bonikowskis teori vil det være grunn til å tro at velgere som stemmer på populistiske høyreorienterte partier vil ha en sterk følelse av nasjonal identitet. Etersom fremmedfrykt er knyttet til motstand mot islam finner ikke min studie det er grunnlag for å si at høyrepopulistiske stemmegivere har en sterk følelse av identitet, men det er grunnlag for å si at motstand mot islam er knyttet til fremmedfrykt.

6.4 Konklusjon

At motstand mot islam henger sammen med den vanlige arbeider og lavere klasse enn tjenesteklassene, er tilbakevist i denne oppgaven. I populistisk tankegang er det den vanlige mannen i gata som har rett og som føler opposisjon til makteliten. Som det ble skrevet innledningsvis er det den subjektive opplevelsen av inntrengning på nasjonens område som kan ses på som trussel. Denne studien viser at opplevelsen ikke er forankret i definerte samfunnslag, heller ikke er den knyttet til kjønn og bosted. Den er knyttet til følelsen – opplevelsen av trussel.

Denne undersøkelsen kan være med på å si at fremmedfrykt er for folk flest og forekommer i alle grupper. Høyrepopulisme er nok for folk flest men det er ikke avgjørende for følelsen av

fremmedfrykt. Høyrepopulisme blir derfor mindre viktig for motstand mot islam enn først antatt. Det kan ikke slås fast at muslimkritiske er høyrepopulistiske stemmegivere, det kan være at muslimkritiske også stemmer sentrumpartier, religiøse og venstrepolitiske agendaer for å gi sin støtte til god integrering for at man skal bekjempe sin fremmedfrykt.

Høyrepopulisme er derfor ikke veldig viktig for motstand mot islam.

6.5 Avslutning

Dersom jeg skulle antydte videre forskning ville det vært interessant å finne ut mer om holdninger til muslimer som nabo etter flyktningkrisen i 2015. Etersom oppgaven konkluderer med liten effekt av høyrepopulistisk stemmegivning, ville det vært interessant å finne ut av hvor stor effekt den høyrepopulistiske islamkritiske propagandaen har å si for velgerne.

Det kan synes som om det ikke tidligere er gjort omfattende forskning på muslimkritiske holdninger blant menn og kvinner. Med et forskningsspørsmål som at menn prøver å påvirke den politiske retningen som et forsvar mot følt trussel mot nasjonen, og at kvinner kanskje har en tendens til å være muslimkritiske på den hverdagslige arenaen, ville det gitt oss noen svar på kjønnsmessige holdningsforskjeller.

Tilslutt nevnes at sekularisering er et interessant tema i seg selv. Prosesser som liberalisering av islam i vestlige kultur og innvandreres barn og barnebarn sin tilhørighet og utøvelse av foreldres og besteforeldres religion i et sekularisert land mener jeg bør få økt oppmerksomhet.

Appendix

A1: Daniel Oesch *klaseskjema*

http://www.europeansocialsurvey.org/learning/shared_user_resources.html

Script to construct an indicator of social class in the ESS

Authors: Amal Tawfik (University of Geneva), Daniel Oesch (University of Lausanne)

Contact: [Daniel Oesch](mailto:daniel.oesch@unil.ch), daniel.oesch@unil.ch

Scripts written for: European Social Survey, rounds 1 to 6 (2002 to 2012)

Scripts written in: SPSS, Stata

Syntax files for SPSS:

- ESS 2002 to 2010:
Oesch_class_schema_ESS2002_2010_ESS_Cumulative_Data_Wizard_SPSS
- ESS 2012:
Oesch_class_schema_ESS2012_SPSS

Do-files for Stata:

- ESS 2002 to 2006:
Oesch_class_schema_ESS2002_2006_Stata
- ESS 2008 to 2010:
Oesch_class_schema_ESS2008_2010_ESS_Cumulative_Data_Wizard_Stata
- ESS 2012:
Oesch_class_schema_ESS2012_Stata

Description: These scripts permit the user to construct an indicator of social class based on two dimensions. A first dimension is vertical and discriminates between more or less privileged employment relationships. In the most detailed 16-class version, occupations are divided into four hierarchical levels: i. professional/managerial; ii. associate professional/associate managerial; iii. skilled working class; iv. low-skilled working class. The second dimension is horizontal and distinguishes between different work logics. The concept of work logic refers to differences between occupations in the potential for the division of labour, the type of skills required, or the nature of authority relations. The following four types of work logic are separated: i. independent work logic; ii. organizational/administrative work logic; iii. technical work logic; iv. interpersonal work logic. The combination of the vertical and horizontal dimensions produces the detailed 16-class schema shown below in Table 1. The script further constructs two aggregated versions of the class schema: a 8-class schema (Table 2) and a 5-class schema (Table 3). Depending on the research question and the number of observations available, users may prefer a detailed or aggregated indicator of class. Our class measure is based on information for individuals. Note, however, that our script assigns a partner's class position to respondents for whom information on occupation is missing.

Variables used to construct the class indicator: isco08, emplrel, emplno, isco08p, emprelp

References for the class schema:

- Oesch, D. (2006). "Coming to grips with a changing class structure. An analysis of employment stratification in Britain, Germany, Sweden and Switzerland", *International Sociology* 21(2): 263-288. [pdf here](#)
- Oesch, D. (2006). *Redrawing the Class Map. Stratification and Institutions in Britain, Germany, Sweden and Switzerland*, Basingstoke: Palgrave Macmillan.

A2: Omkodning av variabler i SPSS

RECODE gndr (1=1) (2=0) (ELSE=SYSMIS) INTO MENN.

EXECUTE.

RECODE almuslv (1=0) (2=0) (3=1) (4=1) (ELSE=SYSMIS) INTO MUSLIMKRITISKE.

EXECUTE

COMPUTE Sosialtilt=MEAN(ppltrst,pplfair,pplhlp).

EXECUTE

RECODE pplstrd (1=1) (2=1) (3=0) (4=0) (5=0) (ELSE=SYSMIS) INTO sametrad.

EXECUTE.

RECODE domicil (1=1) (SYSMIS=SYSMIS) (ELSE=0) INTO STORBY.

EXECUTE.

RECODE domicil (SYSMIS=SYSMIS) (2=1) (ELSE=0) INTO UTKANT.

EXECUTE.

RECODE domicil (SYSMIS=SYSMIS) (3=1) (ELSE=0) INTO SMABY.

EXECUTE.

RECODE domicil (SYSMIS=SYSMIS) (4=1) (ELSE=0) INTO LANDSBY.

EXECUTE.

RECODE domicil (SYSMIS=SYSMIS) (5=1) (ELSE=0) INTO DISTRIKT.

EXECUTE

RECODE lrscale (7 thru 10=1) (0 thru 6=0) (ELSE=SYSMIS) INTO hoyre.

EXECUTE.

RECODE prtvbat (1=0) (2=0) (3=1) (4=0) (5=0) (6=0) (7=0) (8=0) (9=0) (10=0)
(ELSE=SYSMIS) INTO FPO.

EXECUTE

RECODE prvtcbe (1=0) (2=0) (3=0) (4=0) (5=0) (6=0) (7=1) (8=0) (9=0) (10=0) (11=0)
(12=0) (13=0)

(14=0) (15=0) (ELSE=SYSMIS) INTO VLAMSB.

EXECUTE.

RECODE prtvede2 (5=0) (1=0) (2=0) (4=0) (3=0) (6=1) (7=0) (8=0) (9=0) (ELSE=SYSMIS)
INTO afd2.

EXECUTE

RECODE prvtbgb (7=1) (1 thru 6=0) (8 thru 18=0) (ELSE=SYSMIS) INTO UKIP.

EXECUTE.


```

RECODE prtvtcfr (1=0) (2=1) (3 thru 14=0) (ELSE=SYSMIS) INTO NF.
EXECUTE.
RECODE prtvtcdk (5=1) (1 thru 4=0) (6 thru 10=0) (ELSE=SYSMIS) INTO DF.
EXECUTE
RECODE prtvtfnl (3=1) (1 thru 2=0) (4 thru 16=0) (ELSE=SYSMIS) INTO PVV.
EXECUTE
RECODE prtvtbno (8=1) (1 thru 7=0) (9 thru 11=0) (ELSE=SYSMIS) INTO FRP.
EXECUTE
RECODE prtvtbse (10=1) (11=0) (1 thru 9=0) (ELSE=SYSMIS) INTO SD.
EXECUTE
RECODE prtvede2 (6=1) (1 thru 5=0) (7 thru 9=0) (ELSE=SYSMIS) INTO AFD2.
EXECUTE.
RECODE rlgdgr (0 thru 3=1) (3 thru 10=0) (ELSE=SYSMIS) INTO ikke-religios.
EXECUTE.
RECODE rlgdgr (0 thru 6=0) (7 thru 10=1) (ELSE=SYSMIS) INTO religios.
EXECUTE.
RECODE rlgdgr (0 thru 3=0) (7 thru 10=0) (4 thru 6=1) (ELSE=SYSMIS) INTO verelrel.
EXECUTE.
COMPUTE Fremmedfrykt=MEAN(imbgeco,imueclt,imwbcnt,imtcjob,imwbcrn).
EXECUTE.
RECODE class5 (5=1) (1 thru 4=0) (ELSE=SYSMIS) INTO UFAGL.
EXECUTE.
RECODE class5 (5=0) (4=1) (1 thru 3=0) (ELSE=SYSMIS) INTO FAGLART.
EXECUTE.
RECODE class5 (3=1) (4 thru 5=0) (1 thru 2=0) (ELSE=SYSMIS) INTO SELVST.
EXECUTE.
RECODE class5 (2=1) (1=0) (3 thru 5=0) (ELSE=SYSMIS) INTO LAVTJ.
EXECUTE.
RECODE class5 (1=1) (2 thru 5=0) (ELSE=SYSMIS) INTO HOYTJ.
EXECUTE.
RECODE Fremmedfrykt (0 thru 4=1) (4.1 thru 10=0) (ELSE=SYSMIS) INTO xenofobia.
EXECUTE.

```

Referanser

abc nyheter. (2017a). *Sebastian Kurz (31) erklærer valgseier i Østerrike*. Hentet 5. februar 2018, fra <https://www.abcnyheter.no/nyheter/verden/2017/10/15/195340195/sebastian-kurz-31-erklærer-valgseier-i-osterrike>

abc nyheter. (2017b). SSB: *Muslimske trossamfunn vokser*. Hentet 7. januar 2018, fra <https://www.abcnyheter.no/nyheter/2017/12/01/195352400/ssb-muslimske-trossamfunn-vokser>

Altemeyer, B. (2004). Highly dominating, highly authoritarian personalities. *The Journal of Social Psychology*, 144(4), 600–604.

Andersen, R. F., og Dinesen, P. T. (2017). Social Capital in the Scandinavian Countries. In P. Nedergaard, & A. Wivel (Eds.), *Routledge Handbook of Scandinavian Politics* (pp. 161-173). Abingdon; N.Y.: Routledge. Routledge International Handbooks

Anderson, B. (1996). *Forestilte fellesskap: refleksjoner omkring nasjonalismens opprinnelse og spredning*. Oslo: Spartacus.

Bangstad, S. (2016). *sekularisme*. I Store norske leksikon. Hentet fra <http://snl.no/sekularisme>

Bjånesøy, L. L., og Ivarsflaten, E. (2016). "Right-wing populism in Western Europe". *Democratic Transformations in Europe: Challenges and opportunities*. Abingdon: Routledge

Bondea. (2014). *Finland Awakes! Nationalism in Sibelius's Finlandia* | Music 242 – Spring 2014. Hentet 23. februar 2018, fra <https://pages.stolaf.edu/music242-spring2014/portfolio/finland-awakes-nationalism-in-sibeliuss-finlandia/>

Bonikowski, B. (2011). *Toward a theory of popular nationalism: Shared representations of the nation-state in modern democracies*. ProQuest Dissertations Publishing. Hentet fra <http://search.proquest.com/docview/898798183/>

Breuilly, J. (1993). *Nationalism and the state* (2nd ed.). Manchester: Manchester University Press.

Cesari, J. (2007). Europe's Muslims: An Integration under International Constraints. *Global Dialogue; Nicosia*, 9(3/4), 1–10.

Clausen, T. H. og Eikemo, T. A. (2007). *Kvantitativ analyse med SPSS: en praktisk innføring i kvantitative analyseteknikker*. Trondheim: Tapir akademisk forl.

Dansk Folkeparti. (udatert). *Prinippprogram*. Hentet 31. mai 2018, fra <https://danskfolkeparti.dk/politik/principprogram/>

Dagsavisen. (2014). *Høyreekstrem vold ryster Sverige*. Hentet 14. januar 2018, fra <http://www.dagsavisen.no/verden/hoyreekstrem-vold-ryster-sverige-1.280286>

ESS. (udatert). *Methodology Overview* | European Social Survey (ESS). Hentet 21. mai 2018, fra <http://www.europeansocialsurvey.org/methodology/>

EVS. (udatert). *European Values Study*. Hentet 25. mars 2018, fra <http://zacad.gesis.org/webview/>

Fridberg, T. og Kangas O. (2008). "Social capital". *Nordic Social Attitudes in a European Perspective*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Gellner, E. (1983). *Nations and Nationalism*. Oxford: Maxwell

Gellner, E. (1998). *Nasjonalisme*. (P. Eitrheim, Overs.). Oslo: Spartacus.

Gule, L. (2012). *Sekularisering*. Hentet 24. februar 2018, fra <http://www.hlsenteret.no/kunnskapsbasen/livssyn/religion-og-livssyn/sekularisering/sekularisering.html>

Hall, J. A. (1998). *The State of the nation: Ernest Gellner and the theory of nationalism*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hobsbawm, E. (1992). *Nations and nationalism since 1780 : programme, myth, reality* (2nd ed.). Cambridge: University Press

Iberg, H. (udatert). *Hva er populisme – hvem er populist?* Hentet 12. desember 2017, fra <http://helgeiberg.com/populismen-og-tidsanden/>

Ivarsflaten, E. (2005). *Immigration policy and party organization: explaining the rise of the populist right in Western Europe*. Department of Politics and International relations, University of Oxford, Oxford.

Jamin, J. (2013). "Notes on populism and the extreme right". *Varieties of Right-Wing Extremism in Europe*. Abingdon: Routledge

Jupskås, A. R. (2011). *Høyrepopulisme er langt fra høyreekstremisme*. Hentet 7. januar 2018, fra <http://www.dagbladet.no/a/63504727>

Jupskås, A. R. (2017). *populisme*. I Store norske leksikon. Hentet fra <http://snl.no/populisme>

Justis- og beredskapsdepartementet. (2017). *NOU 2017: 2 Integrasjon og tillit*. Hentet 22. mai 2017, fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2017-2/id2536701/>

Knutsen, T. (2016). "A Re-Emergence of Nationalism as a Political Force in Europe". *Democratic Transformations in Europe: Challenges and opportunities*. Abingdon: Routledge

Lane, D. (udatert). *14 Words Decoded*. Hentet 28. mars 2018, fra <https://www.davidlane1488.com/14wordsdecoded.html>

Lipka, M. (2017). *Europe's Muslim population will continue to grow – but how much depends on migration*. Hentet 7. januar 2018, fra <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/12/04/europes-muslim-population-will-continue-to-grow-but-how-much-depends-on-migration/>

- Mammone, A., Godin, E., og Jenkins, B. (2013). *Varieties of Right-Wing Extremism in Europe*. Abingdon: Routledge.
- Midtbø, T. (2007). *Regresjonsanalyse for samfunnsvitere: med eksempler i SPSS*. Oslo: Universitetsforl.
- Mudde, C. (2007). *Populist radical right parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Norris, P. (2005). *Radical right: voters and parties in the electoral market*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Norris, P. (2011). *Democratic Deficit: Critical Citizens Revisited*. New York: Cambridge University Press.
- O'Leary, B. (1998). *The State of the nation: Ernest Gellner and the theory of nationalism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oesch, D. (2006). Coming to Grips with a Changing Class Structure: An Analysis of Employment Stratification in Britain, Germany, Sweden and Switzerland. *International Sociology*, 21(2), 263–288.
- Rambøl, A. H. (udatert). *Mindre høyreekstrem vold i land med høyrepopulistiske eller høyre-radikale partier*. Hentet 7. januar 2018, fra <http://www.sv.uio.no/c-rex/aktuelt/aktuelle-saker/2017/mindre-hoyreekstrem-vold.html>
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold: samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (3. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Smith, A. D. (1995). *Nations and Nationalism in a Global Era*. Cambridge: Polity Press.
- Smith, A. D. (1999). *Nationalism and modernism: a critical survey of recent theories of nations and nationalism*. London: Routledge.

Smith, A. D. (2002). When is a nation? *Geopolitics*, 7(2), 5–32.

Snoen, J. A. (2017). *Protesten avtar*. Hentet 14. januar 2018, fra <https://www.minervanett.no/protesten-avtar/>

Taraku, S. (2017). *Populistisk vind i Europa*. Hentet fra <http://www.tankesmienagenda.no/wp-content/uploads/Webversjon-Perspektivnotat-Sylo-Taraku-Populisme-16-mars-2017-1.pdf>

Thorsen, D. E. (2018, mars 8). *radikal*. I Store norske leksikon. Hentet fra <http://snl.no/radikal>

Vlaams Belang. (udatert). *Vlaams Belang*. Hentet 30. mai 2018, fra <https://www.vlaamsbelang.org/>

VG. (udatert). *Anti islam-parti vil bli størst i Nederland*. Hentet 28. mars 2018, fra <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/artikkel.php?artid=597935>

Østby, L., og Dalgard, A. B. (2017). *4 prosent muslimer i Norge?* Hentet 7. januar 2018, fra <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/4-prosent-muslimer-i-norge>